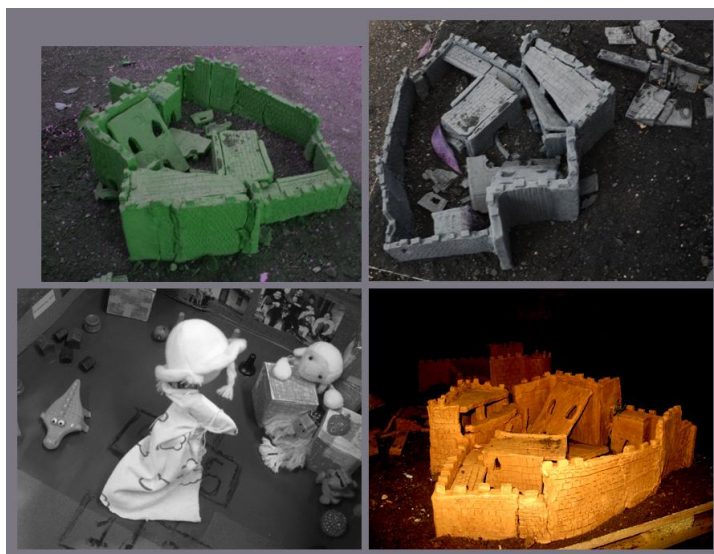

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΜΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΛΥΜΠΕΡΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ**

Η Πολιτιστική Κληρονομιά της Πάτρας & η Επίδρασή της σε Παιδιά
Δημοτικού Σχολείου

ΑΘΗΝΑ, 2012

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την
απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην

ΑΓΩΓΗ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

που απονέμει το Τμήμα Οικιακής Οικονομίας & Οικολογίας του Χαροκόπειου
Πανεπιστημίου.

Εγκρίθηκε την από την εξεταστική επιτροπή:

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΒΑΘΜΙΔΑ	ΥΠΟΓΡΑΦΗ
Ευ. Γεωργιτσογιάννη (επιβλέπουσα)	Αν. Καθηγήτρια	
Μ. Νικολαΐδου	Αν. Καθηγήτρια	
Αικ. Αντωνοπούλου	Λέκτορας	

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά την Δρ. Ευαγγελία Γεωργιτσογιάννη, επιβλέπουσα της εργασίας μου, της οποίας η καθοδήγηση, οι πολύτιμες συμβουλές και η κατανόηση συνέβαλαν ουσιαστικά στην διαμόρφωση και ολοκλήρωση της εργασίας μου.

Επίσης, ευχαριστώ τις καθηγήτριες κα Μαρία Νικολαΐδου και Αικατερίνη Αντωνοπούλου για τα σχόλια και τις επισημάνσεις τους.

Ιδιαίτερος ευχαριστώ, την υποψήφια διδάκτορα κα Δέσποινα Καϊτατζή για την πολύτιμη βοήθειά της αλλά και το χρόνο που διαθέσε προκειμένου να μου μεταδώσει απαραίτητα εφόδια για την εκπόνηση της εργασίας μου.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον αγαπημένο μου Κώστα, για την υποστήριξή του σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου και ιδιαίτερα την τελευταία περίοδο κατά την οποία εκπονήθηκε η παρούσα διπλωματική εργασία... κι εκείνος έκανε τα *''πράγματα''* να μοιάζουν πιο εύκολα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία αφορά την έρευνα για την πολιτιστική κληρονομιά της Πάτρας και την επίδρασή της στα παιδιά δημοτικού σχολείου. Εκπονήθηκε στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών (ΜΠΣ) «Εκπαίδευση & Πολιτισμός» του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου.

Για τις ανάγκες της εργασίας, διενεργήθηκε δευτερογενής έρευνα, σχετικά με την υπάρχουσα πολιτιστική κληρονομιά της Πάτρας, όσο και πρωτογενής σχετικά με την επήρειά της στους μαθητές δημοτικού σχολείου. Στην πρωτογενή, χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο, το οποίο διαμοιράστηκε σε μαθητές Ε' και ΣΤ' τάξης τριών δημοτικών σχολείων.

Τα αποτελέσματα δείχνουν πως οι μαθητές του δημοτικού σχολείου, και αναφορικά με τις τάξεις Ε' και ΣΤ', γνωρίζουν στοιχεία τόσο για την άυλη όσο και για την υλική πολιτιστική κληρονομιά. Επιπροσθέτως, το σχολείο δείχνει να έχει πρωτεύοντα ρόλο στην διατήρηση της άυλης ενώ για την υλική πολιτιστική κληρονομιά σημαντικό ρόλο έχει και το οικογενειακό περιβάλλον.

ABSTRACT

The current thesis concerns the cultural heritage of the city of Patra's and its impact on students of elementary school. It was carried out for the MSc program of "Education & Culture" of the Charokopio University, Athens, Greece.

Two kind of researches were conducted and these are: a) primal, with questionnaires for the students of elementary school, and b) secondary, by bibliography research. The questionnaires were shared to students of fifth and sixth grade on three different schools of the city of Patra's.

Results depict that elementary school's students are familiar, in a certain extent, with the cultural heritage of their hometown (i.e. Patra), and they have knowledge about immaterial and material heritage. Moreover, elementary school seems to have a main role in the impact of the immaterial cultural heritage whereas, and with respect to material cultural heritage, family also tends to contribute to the heritage's impact.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΛΙΣΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
1. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	9
1.1. Η έννοια της πολιτιστικής Κληρονομιάς.....	9
1.1.1. Η πολιτιστική Κληρονομιά ανά τους αιώνες.....	10
1.1.2. Η πολιτιστική κληρονομιά και οι διεθνείς συμβάσεις	11
1.1.3. Η Ελλάδα και η πολιτιστική κληρονομιά	13
1.2. Η πόλη της Πάτρας	15
1.2.1. Ιστορικά στοιχεία	15
1.2.2. Η πόλη σήμερα	16
2. Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ	17
2.1. Αχαϊκή πολιτιστική κληρονομιά.....	17
2.2. Καταγραφή Αρχαιολογικών χώρων και μνημείων	19
2.3. Σχετική έρευνα	27
2.4. Τέχνες.....	31
2.5. Φορείς προστασίας και ανάδειξης του πολιτισμού στην Πάτρα.....	31
2.5.1. Ο πολιτιστικός τομέας του Δήμου.....	32
2.5.2. Η Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής Ανάπτυξης Πάτρας	32
2.5.3. Το Πνευματικό Καλλιτεχνικό Κέντρο του Δήμου Πατρών	33
2.5.4. Το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Πάτρας	33
2.5.5. Το δημοτικό ωδείο Πατρών.....	34
2.5.6. Η δημοτική μουσική.....	34
2.5.7. Η δημοτική βιβλιοθήκη Πατρών.....	34
2.5.8. Η κοινωφελής δημοτική επιχείρηση «Πατρινό Καρναβάλι»	35
2.6. Η ιδιωτική πρωτοβουλία στο πολιτιστικό γίγνεσθαι της Πάτρας	35
3. Η ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ.....	37
3.1. Ο ρόλος της τέχνης στη διδασκαλία και εκπαίδευση των παιδιών.....	38
3.2. Αισθητική ευαισθητοποίηση των παιδιών.....	40
3.3. Τρόποι γνωριμίας – επαφής των παιδιών με την τέχνη.....	42
3.4. Η τέχνη σε παιδιά με ειδικές ανάγκες.....	44
3.5. Το μουσείο ως μέσο αγωγής και εκπαίδευσης.....	45

4. ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	49
4.1. Αποτελέσματα ερωτηματολογίων.....	50
4.1.1. Ερώτηση 1: Ποιο είναι το φύλο σου;.....	50
4.1.2. Ερώτηση 2: Τι τάξη πηγαίνεις;.....	50
4.1.3. Ερώτηση 3: Πηγαίνεις με τους γονείς σου σε μουσεία, κάστρα, μνημεία (γάρυρες, ωδεία κτλ) και εκκλησίες;	51
4.1.4. Ερώτηση 4: Εάν ναι, πόσο συχνά;.....	52
4.1.5. Ερώτηση 5: Με το σχολείο πηγαίνεις εκδρομές σε μουσεία, κάστρα, μνημεία (γάρυρες, ωδεία κτλ) και εκκλησίες;	52
4.1.6. Ερώτηση 6: Εάν ναι, πόσο συχνά;.....	53
4.1.7. Ερώτηση 7: Τι από αυτά που έχεις επισκεφθεί θυμάσαι πιο πολύ;	54
4.1.8. Ερώτηση 8: Η Πάτρα έχει κάστρο; Και εάν έχει, έχεις πάει;.....	55
4.1.9. Ερώτηση 9: Ακούς ελληνική μουσική;.....	56
4.1.10. Ερώτηση 10: Ξέρεις κάποιον γνωστό Έλληνα καλλιτέχνη που να είναι από την Πάτρα;	56
4.1.11. Ερώτηση 11: Εάν ναι, ποιον;	57
4.1.12. Ερώτηση 12: Έχει η Πάτρα κάποιο αρχαίο μνημείο; Εάν ναι, ποιο;	58
4.1.13. Ερώτηση 13: Ποιος είναι ο ποιο γνωστός εκκλησιαστικός ναός (ο Πολιούχος) στην Πάτρα;	60
4.1.14. Ερώτηση 14: Έχεις πάει στη Ρωμαϊκή Γάρυρα Πατρών;	60
4.1.15. Ερώτηση 15: Γνωρίζεις κάποιον γνωστό συγγραφέα ή ποιητή της Πάτρας;	61
4.1.16. Ερώτηση 16: Τι από τα μνημεία που έχει η Πάτρα θα ήθελες να δεις αλλά δεν σου έχει δοθεί η ευκαιρία;	62
4.1.17. Ερώτηση 17: Θα ήθελες να ξέρεις παραπάνω στοιχεία για τα μνημεία και τους καλλιτέχνες της Πάτρας;.....	63
4.1.18. Ερώτηση 18: Τι μέρος από τις γνώσεις σου για τα μνημεία και τους καλλιτέχνες της Πάτρας έχεις δίδαχθεί στο σχολείο;.....	64
4.1.19. Ερώτηση 19: Η καταγωγή των γονιών σου είναι από την Ελλάδα; ...	65
4.2. Σχολιασμός αποτελεσμάτων και συμπεράσματα.....	66
4.2.1. Γενικά αποτελέσματα.....	66
4.2.2. Συμβολή του σχολείου στην διατήρηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς	68
4.2.3. Συμβολή του σχολείου στην διατήρηση της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς	73
5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ	77
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	78
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α' - ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ.....	81

ΛΙΣΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1. Το φύλο των συμμετεχόντων.....	50
Εικόνα 2. Τάξη φοίτησης των μαθητών.....	51
Εικόνα 3. Επίσκεψη με τους γονείς σε χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς.....	51
Εικόνα 4. Συχνότητα επίσκεψης χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς με τη συνοδεία γονιών.....	52
Εικόνα 5. Επίσκεψη με στο σχολείο σε χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς.....	53
Εικόνα 6. Συχνότητα επίσκεψης χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς με το σχολείο....	53
Εικόνα 7. Τι χώρο πολιτιστικής κληρονομιάς θυμούνται πιο πολύ τα παιδιά	54
Εικόνα 8. Οι χώροι που ανέφεραν τα παιδιά αλλά δεν υπήρχαν στην λίστα της ερώτησης 7.....	55
Εικόνα 9. Τα αποτελέσματα σχετικά με την γνώση ύπαρξης κάστρου στην Πάτρα...	55
Εικόνα 10. Τα αποτελέσματα της ερώτησης για την ακρόαση ελληνικής μουσικής...	56
Εικόνα 11. Ποσοστό των μαθητών που γνωρίζουν ένα γνωστό Έλληνα καλλιτέχνη από την Πάτρα.....	57
Εικόνα 12. Οι γνωστοί καλλιτέχνες που γνωρίζουν οι μαθητές και θεωρούν ότι κατάγονται από την πόλη της Πάτρας	58
Εικόνα 13. Τα ποσοστά των απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την ύπαρξη αρχαίου μνημείου στην πόλη της Πάτρας	59
Εικόνα 14. Τα αρχαία μνημεία της πόλης της Πάτρας που κατονόμασαν οι μαθητές	59
Εικόνα 15. Οι απαντήσεις για τον πιο γνωστό εκκλησιαστικό ναό της πόλης της Πάτρας.....	60
Εικόνα 16. Το ποσοστό των μαθητών που έχουν επισκεφθεί τη Ρωμαϊκή Γέφυρα Πατρών.....	60
Εικόνα 17. Το ποσοστό των μαθητών που γνωρίζουν κάποιο-α συγγραφέα ή ποιητή- τρια από την πόλη της Πάτρας	61
Εικόνα 18. Οι συγγραφείς ή ποιητές που ονόμασαν οι μαθητές στην ερώτηση 15.....	61
Εικόνα 19. Το ποσοστό των μαθητών που θα ήθελαν να επισκεφθούν ένα μνημείο της πόλης της Πάτρας αλλά δεν τους έχει δοθεί η ευκαιρία	62
Εικόνα 20. Τα μνημεία που θα ήθελαν να επισκεφθούν οι μαθητές αλλά δεν τους έχει δοθεί η ευκαιρία.....	63
Εικόνα 21. Τα ποσοστά των μαθητών σχετικά με το εάν θα ήθελαν να γνωρίζουν περισσότερα για την πολιτιστική κληρονομιά της πόλης της Πάτρας.....	64
Εικόνα 22. Το ποσοστό των γνώσεων των μαθητών για την πολιτιστική κληρονομιά που προέρχεται από το σχολείο.....	65
Εικόνα 23. Το ποσοστό των μαθητών που και οι δύο γονείς είναι από την Ελλάδα...	65
Εικόνα 24. Ποσοστό μαθητών που γνωρίζουν ένα συγγραφέα από την πόλη της Πάτρας.....	68
Εικόνα 25. Το ποσοστό της προέλευσης των γνώσεων των μαθητών από το σχολείο	69
Εικόνα 26. Το ποσοστό των μαθητών ανά βαθμό ακρόασης ελληνικής μουσικής σε σχέση με το εάν γνωρίζουν ή όχι κάποιον Έλληνα καλλιτέχνη από την Πάτρα.....	70
Εικόνα 27. Ποσοστό μαθητών που πραγματικά γνωρίζουν ένα καλλιτέχνη από την πόλη της Πάτρας.....	71
Εικόνα 28. Μέρος των γνώσεων από το σχολείο για τους μαθητές που ακούνε πολύ μουσική και πραγματικά γνωρίζουν ένα καλλιτέχνη από την Πάτρα.....	71
Εικόνα 29. Μέρος των γνώσεων από το σχολείο για τους μαθητές που ακούνε μέτρια μουσική και πραγματικά γνωρίζουν ένα καλλιτέχνη από την Πάτρα.....	72
Εικόνα 30. Μέρος των γνώσεων από το σχολείο για τους μαθητές που ακούνε λίγη μουσική και πραγματικά γνωρίζουν ένα καλλιτέχνη από την Πάτρα.....	72

Εικόνα 31. Μέρος των γνώσεων από το σχολείο για τους μαθητές που ακούνε καθόλου μουσική και πραγματικά γνωρίζουν ένα καλλιτέχνη από την Πάτρα.....	72
Εικόνα 32. Βαθμός προέλευσης των γνώσεων από το σχολείο για τους μαθητές που πραγματικά γνωρίζουν ένα αρχαίο μνημείο της Πάτρας.....	73
Εικόνα 33. Βαθμός προέλευσης γνώσεων από το σχολείο για τους μαθητές που γνωρίζουν ότι η Πάτρα έχει κάποιο αρχαίο μνημείο αλλά δεν θυμούνται πιο.....	74
Εικόνα 34. Βαθμός προέλευσης γνώσεων από το σχολείο για τους μαθητές που δεν γνωρίζουν ότι η Πάτρα έχει κάποιο αρχαίο μνημείο	74
Εικόνα 35. Συχνότητα επίσκεψης τόπων πολιτιστικής κληρονομιάς με την οικογένεια ή το σχολείο για τους μαθητές που πραγματικά γνωρίζουν ένα αρχαίο μνημείο της Πάτρας.....	75
Εικόνα 36. Συχνότητα επίσκεψης τόπων πολιτιστικής κληρονομιάς με την οικογένεια ή το σχολείο για τους μαθητές που γνωρίζουν ότι η Πάτρα έχει ένα αρχαίο μνημείο αλλά δεν θυμούνται πιο.....	75

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε πόλεις με έντονη την παρουσία ιστορικών μνημείων αλλά και πολιτιστικών στοιχείων, η πολιτιστική κληρονομιά είναι ένα βασικό χαρακτηριστικό της παιδείας των κατοίκων τους. Προς την διατήρησή της συμβάλλει συνολικά το περιβάλλον και ως τέτοιο μπορεί κανείς να αναγνωρίσει το κοινωνικό, όπως η οικογένεια και οι φίλοι, το εργασιακό ή/και το εκπαιδευτικό, όπως τα σχολεία και τα τριτοβάθμια ιδρύματα.

Ως μία πόλη με τέτοιου είδους κληρονομιά μπορεί να χαρακτηριστεί η Πάτρα. Σε αυτή απαντάται η ιδιαιτερότητα της χρήσης πολλών από τα μνημεία της για σύγχρονες εκδηλώσεις, π.χ. η διοργάνωση συναυλιών στο αρχαίο ωδείο. Έτσι, δίνεται η ευκαιρία για άμεση επαφή με την πολιτιστική κληρονομιά της πόλης, κυρίως της υλικής, στα πλαίσια διάφορων εκδηλώσεων.

Η παρούσα έρευνα, η οποία αποτελεί την διπλωματική εργασία της Λυμπέρη Βασιλικής, αποσκοπεί στην διερεύνηση της επίδρασης της πολιτιστικής κληρονομιάς στα παιδιά του δημοτικού σχολείου για την προαναφερθείσα πόλη. Εκπονήθηκε στα πλαίσια του ΠΜΣ «Εκπαίδευση και Πολιτισμός», του τμήματος Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου, για την απόκτηση του ομώνυμου μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών.

Έτσι, ερευνάται η γνώση που έχουν τα παιδιά του δημοτικού σχολείου, και συγκεκριμένα των τάξεων της πέμπτης και έκτης δημοτικού, για την πολιτιστική κληρονομιά καθώς και η πηγή απόκτησης αυτής, δηλαδή το εκπαιδευτικό ή το κοινωνικό περιβάλλον. Επιπροσθέτως, αξιολογείται η γνώση των παιδιών σχετικά με τα σύγχρονα πολιτιστικά στοιχεία.

Το υπόλοιπο έγγραφο είναι διαρθρωμένο ως εξής: στην Ενότητα 1 παρουσιάζεται το θεωρητικό υπόβαθρο όπως αυτό αντλήθηκε μέσα από δευτερογενή έρευνα σχετικά με το θέμα της εργασίας ενώ στην Ενότητα 2 είναι αποτυπωμένη η πολιτιστική κληρονομιά της Πάτρας. Στην Ενότητα 3 είναι η δευτερογενής έρευνα για την πρόσληψη της τέχνης και του πολιτισμού κατά την παιδική ηλικία. Η Ενότητα 4 αφορά την πρωτόγεννη έρευνα σχετικά με την επίδραση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Πάτρας σε παιδιά του δημοτικού σχολείου, όπου και παρουσιάζονται αλλά και αναλύονται τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής. Τέλος, η Ενότητα 5 αποτελεί τον επίλογο της εργασίας ενώ στην Ενότητα 6 βρίσκεται η

βιβλιογραφία. Στο Παράρτημα της εργασίας αυτής μπορεί κανείς να βρει τα
πρωτότυπα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν.

1. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Στην παρούσα Ενότητα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της δευτερογενούς έρευνας
η οποία εκπονήθηκε στα πλαίσια της εργασίας.

1.1. Η έννοια της πολιτιστικής Κληρονομιάς

Έργα ανθρώπων ανά τους καιρούς, έχουν τύχει ευρείας αποδοχής. Τόσο ως προς την
εικαστική τους προσφορά όσο και προς τις γνώσεις που ενθυλακώνουν για την
καταγωγή τους και τις ανάγκες γέννησής τους. Η επήρεια αυτών, θα μπορούσε να
θεωρηθεί ότι υπάρχει σε μετέπειτα έργα τα οποία απολαμβάνουν της ίδιας αποδοχής.

Το σύνολο αυτών των έργων δηλώνουν την συνέχεια με το παρελθόν αλλά και
καθορίζουν μέρος της εξέλιξης, βάσει της Arendt (Arendt, 1986) όπου δηλώνει ότι τα
πράγματα είναι καθοριστικά της ανθρώπινης ύπαρξης. Έτσι, όσα από αυτά
κληρονομήθηκαν από τους προγόνους ή πιστοποιήθηκε η ύπαρξή τους μπορεί να
ονομαστεί κληρονομία, φυσική ή ανθρωπογενής (Κόκκινος, 2002).

Έτσι, ως κληρονομιά θα μπορούσαν να θεωρηθούν τα:

- Αγαθά ή σύνολο αγαθών που ανήκουν σε ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο
ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου.
- Κοινά αγαθά ή σύνολο κοινών αγαθών μιας κοινωνικής ομάδας.
- Ένας κοινός δεσμός ανάμεσα σε διαφορετικές χώρες και πολιτιστικές
κληρονομίες (Ζήβας, 1997)

Ως πολιτιστική κληρονομία έχει οριστεί το σύνολο εκείνων των ανθρώπινων έργων,
υλικά και μη, των οποίων η αξία και η αντοχή καθορίζεται από την αποδοχή που
έχουν ως προς το πλήθος των ανθρώπων που τα αποδέχονται (Ζίας, 2003).

Είναι το σύνολο των πολιτιστικών αγαθών που αναφέρονται σε ένα τόπο συγκροτούν
την πολιτιστική κληρονομιά του, με την έννοια ότι αυτή περιέχει τα στοιχεία που
απαρτίζουν την ιστορική μνήμη του λαού ή της κοινωνίας των ανθρώπων που τον
κατοικούν, δηλαδή οτιδήποτε δημιουργήθηκε στο παρελθόν και σχετίζεται με την
ιστορική του διαδρομή (Παυλογαργάτος, 2003).

1.1.1. Η πολιτιστική Κληρονομιά ανά τους αιώνες

Ο σύνδεσμος του ανθρώπου με το παρελθόν, η ενασχόλησή του με την κληρονομιά και την προστασία της, έχει τις ρίζες του στην ελληνιστική περίοδο όπου εκδηλώθηκε για πρώτη φορά το ενδιαφέρον για τη συλλογή και τη διαφύλαξη θησαυρών του παρελθόντος. Τότε δημιουργούνται οι πρώτες συλλογές έργων τέχνης εκ μέρους προσωπικοτήτων που αφιερώνονται στην συλλογή γλυπτών, χειρογράφων και ζωγραφικών έργων. Την περίοδο αυτή, η απόκτηση καλλιτεχνικών έργων συνιστά μια μορφή επένδυσης των πλουσίων που προστατεύεται όπως όλα τα άλλα περιουσιακά στοιχεία, δημόσια ή ιδιωτικά.

Η μέριμνα ωστόσο για τα ιστορικά μνημεία, όπως σήμερα γίνεται αντιληπτή, αναπτύχθηκε στην περίοδο της Αναγέννησης. Η Αναγέννηση υπήρξε η ιστορική περίοδος που ανήγαγε το παρελθόν και τα σύμβολά του σε αξίες, εμμένοντας κυρίως στα αρχαιοελληνικά στοιχεία και στον ουμανισμό (Λάββας, 2004). Είναι η περίοδος που προσέδωσε αίγλη στα πολιτιστικά αγαθά, και διαχωρίστηκε εννοιολογικά η οικονομική από την καλλιτεχνική αξία του αγαθού αντανακλώντας έτσι την επίγνωση της ανάγκης διατήρησής του.

Οι πρώτες βάσεις θετών κανόνων δικαίου, αρχίζουν να διακρίνονται στη Ρώμη στις αρχές περίπου του 17ου αιώνα (Γραμματικάκη – Αλεξίου, 2002). Οι πάπες επιδεικνύοντας ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την πολιτιστική κληρονομιά, φροντίζουν τόσο για την θέσπιση νομοθεσίας που την προστατεύει, όσο και για τη διαφύλαξη της κοινωνικής και ηθικής της αξίας. Ο 18ος αιώνας, ο αιώνας των μουσείων, της συστηματικής αρχαιολογίας και των αρχαιολογικών εταιρειών, μέσω του κινήματος του Ρομαντισμού σήμανε μια νέα στροφή στο παρελθόν, στο πεδίο της καλλιτεχνικής ευαισθησίας αμφισβητώντας τη στατική εικόνα του κόσμου του Διαφωτισμού και διευρύνοντας έτσι σε μεγάλο βαθμό την έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς. Αρχικά επανεκτιμήθηκε ο μεσαίωνας και η χριστιανική τέχνη. Στη συνέχεια καταξιώθηκε το γηγενές στοιχείο και η λαϊκή παράδοση. Τέλος αξιολογήθηκε θετικά το τοπικό και χρονικά απομακρυσμένο, το εξωτικό και το πρωτόγονο. Με τις ερμηνείες των ανθρωπολόγων και των εθνολόγων ανοίχτηκε ένας πλατύτερος δρόμος από εκείνον της κλασσικής αρχαιότητας αναφορικά με την προσέγγιση του παρελθόντος της ανθρωπότητας.

Αν τα πλαίσια και τα κριτήρια για μια ευρύτερη προσέγγιση της πολιτισμικής κληρονομιάς διαμορφώθηκαν μέσα από τις ρομαντικές αντιλήψεις, το αίτημα για την

συντήρηση και την προστασία τους, συνδυάστηκε με την αντίδραση που δημιούργησε η βιομηχανική επανάσταση. Τα πρώτα ουσιαστικά μέτρα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, θεσπίζονται σε διεθνές επίπεδο το 1954, στο πλαίσιο της UNESCO με τη σύμβαση της Χάγης και αφορά την προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης. Τη δεκαετία του '70 τίθενται οι βάσεις για τη διεθνή προστασία σε καιρό ειρήνης με τη θέσπιση δύο σημαντικών Συμβάσεων στο πλαίσιο της UNESCO: τη Σύμβαση σχετικά με τα ληπτέα μέτρα για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών (UNESCO 1970) και τη Σύμβαση για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς (UNESCO 1972).

Η δεκαετία του '90 χαρακτηρίζεται από μια προσπάθεια αναθώρησης των υφιστάμενων συμβάσεων για την προσαρμογή τους στα νέα δεδομένα και αποτελεσματικότερης αντιμετώπισης της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών. Έτσι υιοθετείται από το Διεθνές Ινστιτούτο για την Ενοποίηση του Διεθνούς Δικαίου (UNIDROIT) η Σύμβαση για τα παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά, η οποία συμπληρώνει τις ρυθμίσεις της UNESCO του 1970, ενώ ταυτόχρονα ένας αξιόλογος αριθμός συστάσεων, ψηφισμάτων και αποφάσεων για θέματα προστασίας υιοθετούνται από το Συμβούλιο της Ευρώπης και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι τόσο ο όρος «πολιτιστικά αγαθά» όσο και «πολιτιστική κληρονομιά» χρησιμοποιούνται ταυτόσημα στα κείμενα των διεθνών συμβάσεων, εννοώντας τις μαρτυρίες του απώτερου ή πρόσφατου παρελθόντος της ανθρωπότητας που αποτελούν πηγή συλλογικής μνήμης και στοιχείου συλλογικής ταυτότητας.

Έτσι το πεδίο των πολιτιστικών αγαθών που χρήζει προστασίας σταδιακά διευρύνεται και πέραν αυτών που πληρούν τα βασικά κριτήρια, (όπως της σημασίας τους, της ηλικίας, της ίδιας τους της φύσης ή ενίοτε και της οικονομικής τους αξίας), περιλαμβάνοντας το άμεσο περιβάλλον τους, αρχιτεκτονικά σύνολα, σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης, μαρτυρίες του πρόσφατου βιομηχανικού παρελθόντος, οπτικοακουστικά έργα, άυλα αγαθά που αποτελούν εκφάνσεις του παραδοσιακού και λαϊκού πολιτισμού (Βουδούρη, 1999) κλπ.

1.1.2. Η πολιτιστική κληρονομιά και οι διεθνείς συμβάσεις

Ο όρος «πολιτιστική κληρονομιά» σύμφωνα με τη Σύμβαση της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση της UNESCO το 1972 και αποτελεί το βασικό διεθνές νομικό κείμενο για την προστασία της

πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, περιλαμβάνει: μνημεία (έργα αρχιτεκτονικής, μνημειακής γλυπτικής και ζωγραφικής, κατασκευές αρχαιολογικού χαρακτήρα, επιγραφές, σπήλαια κ.α.), κτιριακά σύνολα (ομάδες κτιρίων αυτόνομες ή σε ενότητες) και χώρους (έργα του ανθρώπου, ή δημιουργήματα από κοινού της φύσης και του ανθρώπου) υπό την προϋπόθεση ότι είναι εξαιρετικής οικουμενικής αξίας, κυρίως από άποψη ιστορική, καλλιτεχνική ή επιστημονική (άρθρο 1 της Σύμβασης) (Κόνσολα, 1982). Η φυσική κληρονομιά περιλαμβάνει φυσικά μνημεία, γεωλογικούς και φυσικογεωγραφικούς σχηματισμούς (κατοικίες ζωικών και φυτικών ειδών απειλούμενων με εξαφάνιση) και φυσικούς χώρους, όταν είναι εξαιρετικής οικουμενικής αξίας από επιστημονική άποψη, αισθητική ή για την προστασία του περιβάλλοντος (άρθρο 2 της Σύμβασης) (Κόνσολα, 1982).

Για πρώτη φορά, μέσα από τα κείμενα της διεθνούς αυτής Σύμβασης, συνδέονται δύο έννοιες εντελώς χωριστές έως τώρα. Αυτές του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος, αναγνωρίζοντας τη σχέση αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης ανθρώπου-φύσης. Η έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς διευρύνεται ξεπερνώντας τα γεωγραφικά όρια μιας περιοχής και γίνεται τμήμα του πολιτισμού της οικουμένης, ενώ υιοθετείτε η ολιστική προσέγγιση της προστασίας στο οποίο διαπλέκονται οι εθνικές κυβερνήσεις και οι διεθνείς οργανισμοί. Όπως επισημαίνει ο Cleere (Cleere, 2003) τα κράτη, σύμφωνα με το άρθρο 5, θα πρέπει να μετέχουν δραστικά στην διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, λαμβάνοντας όλα τα απαραίτητα μέτρα, όπως νομικά, επιστημονικά, διοικητικά κ.α. Επίσης, θα πρέπει να θεσπίσουν μηχανισμούς και πλαίσια για την το σκοπό αυτό, όπως νόμους, συμβάσεις κτλ.

Επειδή όμως η πολιτιστική κληρονομιά δεν περιορίζεται μόνο σε εκδηλώσεις οι οποίες περιλαμβάνουν ύλη, όπως είναι τα μνημεία και τα αντικείμενα τα οποία έχουν διατηρηθεί στην πορεία του χρόνου, αλλά περιλαμβάνει επίσης ζωντανές εκφράσεις και παραδόσεις αμέτρητων ομάδων και κοινοτήτων σε όλο τον κόσμο, τις οποίες έχουν κληρονομήσει από τους προγόνους τους και τις μεταδίδουν στους απογόνους τους, στις περισσότερες περιπτώσεις από στόμα σε στόμα, η UNESCO υιοθέτησε τον Οκτώβριο του 2003 στο Παρίσι, τη Σύμβαση για τη Διασφάλιση της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Στόχο έχει τον εντοπισμό, την καταγραφή, τη διαφύλαξη και την προβολή της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, με σκοπό την προστασία της πολιτιστικής ποικιλότητας και την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών ανάμεσα στα κράτη μέλη της UNESCO.

Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά εκδηλώνεται ειδικότερα στους ακόλουθους τομείς:

- στις προφορικές παραδόσεις και εκφράσεις συμπεριλαμβανομένης της γλώσσας ως φορέα της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς
- στις τέχνες του θάματος
- στις κοινωνικές πρακτικές, στις τελετουργίες και στις εορταστικές εκδηλώσεις
- στις γνώσεις και πρακτικές που αφορούν τη φύση και το σύμπαν
- στην τεχνογνωσία που συνδέεται με την παραδοσιακή χειροτεχνία

Μέσα από τα κείμενα των διεθνών Συμβάσεων, η έννοια της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς αναλύεται στην τριμερή διάστασή της:

- Τη διανοητική πολιτιστική κληρονομιά, η οποία βρίσκει την έκφρασή της στα επιτεύγματα της επιστήμης, της λογοτεχνίας, των καλών τεχνών
- Την υλική πολιτιστική κληρονομιά, η οποία βρίσκει έκφραση όχι μόνο στα υλικά αναπτύγματα του ανθρώπου, αλλά και στη φύση (φυσική κληρονομιά)
- Την ιδεολογική παράδοση, η οποία αποτελείται από ιδέες και ιστορικά γεγονότα (Λάββας & Καραβασίλη, 2003)

Ο όρος λοιπόν «πολιτιστική κληρονομιά» χρησιμοποιείται σήμερα από την επιστημονική κοινότητα, τους φορείς και τους διεθνείς οργανισμούς με ευρύτατη έννοια, η οποία συνεχώς εμπλουτίζεται ειδολογικά με νέες κατηγορίες και επεκτείνεται χρονικά από την προϊστορία ως και την σύγχρονη εποχή.

1.1.3. Η Ελλάδα και η πολιτιστική κληρονομιά

Η πρώτη προσπάθεια προστασίας της Ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς έγινε το 1834, αμέσως μετά την απελευθέρωση της χώρας από τους Τούρκους, με το νόμο «Περί προστασίας των αρχαιοτήτων», που ίσχυσε μέχρι την έκδοση νέου νόμου το 1899. Το 1837 ιδρύεται η Ελληνική Αρχαιολογική Εταιρεία, η οποία προσέφερε πολλά στην έρευνα, καταγραφή και την συντήρηση των μνημείων τα χώρας έως το 1910, όπου περιορίστηκε σημαντικά η δράση της, η δικαιοδοσία καθώς και οι οικονομικοί της πόροι (Παυλογαργάτος, 2003).

Στην Ελλάδα σήμερα, η πολιτιστική κληρονομιά απολαμβάνει αυξημένης τυπικής προστασίας δυνάμει του άρθρου 24 του ισχύοντος Συντάγματος που καθιερώνει για πρώτη φορά σε ελληνικό συνταγματικό κείμενο, την υποχρέωση προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος από το κράτος. Συγκεκριμένα ορίζει: «η

προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα [...]», «*Τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το Κράτος. Νόμος θα ορίσει τα αναγκαία για την πραγματοποίηση της προστασίας αυτής περιοριστικά μέτρα της ιδιοκτησίας, καθώς και τον τρόπο και το είδος της αποζημίωσης των ιδιοκτητών*».

Η έννοια του πολιτιστικού περιβάλλοντος που προστατεύεται από το παραπάνω άρθρο είναι ευρεία. Περιλαμβάνει, σύμφωνα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας «*τα μνημεία και λοιπά στοιχεία που προέρχονται από την ανθρώπινη δραστηριότητα και συνθέτουν την ιστορική, καλλιτεχνική, τεχνολογική και εν γένει πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας*» (Βουδούρη, 1992). Θα πρέπει επίσης να αναφερθούμε στους νόμους 1114 και 1126 του 1981 με τους οποίους επικυρωθήκαν οι διεθνείς συμβάσεις της Χάγης και του Παρισιού αντίστοιχα και στο Ν3521 του 2006 που αφορά στην κύρωση της σύμβασης για την προστασία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. «*Οι κυρώσεις των συμβάσεων αυτών αποτέλεσαν σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, αφού κάλυψαν σημαντικά κενά της ελληνικής νομοθεσίας κυρίως σε θέματα ορισμού βασικών εννοιών όπως, του μνημείου, του τοπίου, του αρχαιολογικού αντικειμένου κ.α.*» αναφέρει ο Δωροβίνης (Δωροβίνης, 1984). Η άμεση εφαρμογή του Συντάγματος για το συγκεκριμένο αγαθό, φανερώνει το ενδιαφέρον που αποδίδει η νομολογία στην ανάγκη διατήρησής του, συνάγοντας τη συνταγματική υποχρέωση διαρκούς προστασίας του στο χώρο και στο χρόνο. Ωστόσο η διάσπαση αρμοδιοτήτων μεταξύ Υπουργείων Πολιτισμού και Περιβάλλοντος-Χωροταξίας, πολλές φορές με παράλληλες και αλληλεπικαλυπτόμενες δράσεις, η νομοθετική πανσπερμία και τα κενά των νομοθετικών κειμένων, δημιουργούν σοβαρές ελλείψεις στο σύστημα προστασίας των πολιτιστικών αγαθών. Μια πληθώρα νόμων, προεδρικών διαταγμάτων, αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας κ.α. προκαλούν νομοθετική σύγχυση και κάνουν επιτακτική την ανάγκη εκσυγχρονισμού της ελληνικής νομοθεσίας σε ένα ενιαίο θεσμικό πλαίσιο, βάζοντας τέρμα στις αντιθέσεις διαφόρων αρμόδιων φορέων και προωθώντας με κοινά μέσα και μέτρα ολοκληρωμένα προγράμματα προστασίας της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς.

1.2. Η πόλη της Πάτρας

1.2.1. Ιστορικά στοιχεία

Τα πρώτα ίχνη ανθρώπινης παρουσίας στην περιοχή των Πατρών χρονολογούνται στα μέσα της 3ης χιλιετίας π.Χ. Οι οικισμοί και τα νεκροταφεία μέσα στην πόλη αλλά και γύρω απ' αυτή δηλώνουν ότι η περιοχή γνώρισε μια πρώτη περίοδο ακμής κατά τους Μυκηναϊκούς χρόνους (1580 - 1100 π.Χ.). Μετά την καταστροφή των μυκηναϊκών κέντρων (12ος αι. π.Χ.) φτάνουν στην περιοχή, εκδιωγμένοι από τους Δωριείς, Αχαιοί από την Σπάρτη. Σύμφωνα με την παράδοση, επικεφαλής των Αχαιών ήταν ο Πρευγένης και ο γιος του Πατρέας. Οι δύο αυτοί ηγέτες συνένωσαν τις τρεις αγροτικές ιωνικές πολίχνες που προϋπήρχαν στην περιοχή (Αρόη, Μεσάτις, Άνθεια) και ίδρυσαν την ιστορική πόλη της Πάτρας -από το όνομα του Πατρέα- αφού πρώτα ανάγκασαν τους Ίωνες κατοίκους τους να τις εγκαταλείψουν (Πελοπόννησος, 2006).

Το 146 π.Χ. η πόλη υποτάσσεται στους Ρωμαίους. Η Αχαϊκή Συμπολιτεία (είχε ιδρυθεί από το 280 π.Χ.) διαλύεται, ωστόσο η πόλη γνωρίζει ιδιαίτερη ακμή με το λιμάνι της να αναδεικνύεται ο κύριος κόμβος επικοινωνίας μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας. Κατά τους χρόνους αυτούς θα παραχωρηθούν από τους Ρωμαίους Αυτοκράτορες διάφορα προνόμια στην πόλη, θα δημιουργηθεί κτηματολόγιο, θα κατασκευαστούν σπουδαία δημόσια κτήρια (αμφιθέατρο, υδραγωγείο, ωδείο κ.ά.), θα ανεγερθούν ναοί, θα ιδρυθούν βιοτεχνίες (με σημαντικότερη εκείνη των πήλινων λυχναριών, που εξάγονταν σε όλο τον κόσμο), θα κοπεί νόμισμα και θα επιστρωθούν οι δρόμοι με λίθινες πλάκες. Έτσι η Πάτρα θα εξελχθεί σε πολυσύχναστο και κοσμοπολίτικο κέντρο, σταυροδρόμι πολιτισμών και θρησκειών (Τουριστικός Οδηγός, 2006).

Κατά τα χρόνια του Νέρωνα (1ος αι. μ.Χ.) επισκέφθηκε την πόλη ο Απόστολος Ανδρέας, ο οποίος ίδρυσε την χριστιανική κοινότητα της πόλης, δίδασκε και μαρτύρησε στην Πάτρα γι' αυτό, και έγινε ο πολιούχος Άγιός της. Από τον 3ο αι. μ.Χ. η πόλη αρχίζει να παρακμάζει, μέχρι τον 7ο αιώνα όπου η πορεία της πόλης αναστρέφεται και πάλι και η Πάτρα μετατρέπεται σε ακμαίο οικονομικό και εμπορικό κέντρο, με καθοριστική τη συμβολή της βιοτεχνίας που παράγει υφάσματα πολυτελείας και τάπητες. Το 1204 υποδουλώνεται από τους Φράγκους και το 1360 τίθεται υπό την κυριαρχία του Πάπα. Από το 1460 έως το 1828 παραμένει

υποδουλωμένη στους Τούρκους (εκτός από το διάστημα 1687 - 1715) που βρίσκεται
υπό Ενετική Κατοχή (Πελοπόννησος, 2006).

Καθ' όλη τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας η Πάτρα διατηρούσε ένα σπουδαίο
εμπορικό ρόλο, λόγω του λιμανιού της και στα τέλη του 18ου αιώνα η πόλη
αριθμούσε 20.000 κατοίκους, ενώ στα χρόνια της Επανάστασης αναδείχτηκε σε
κομβικό σημείο του απελευθερωτικού αγώνα. Το εμπόριο αναπτύχθηκε αμέσως μετά
την Απελευθέρωση με γρήγορους ρυθμούς. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το
1836 ιδρύθηκε στην πόλη Εμπορικό Επιμελητήριο (ένα από τα πρώτα του
Νεοελληνικού Κράτους), το ίδιο έτος ιδρύθηκε το πρώτο τυπογραφείο της πόλης, ενώ
το 1840 ο «Αχαϊκός Κήρυξ» ήταν η πρώτη εφημερίδα της. Παράλληλα αναπτύχθηκε
η βιομηχανία, με την ίδρυση και λειτουργία το 1831 του πρώτου ελληνικού
εργοστασίου (παρασκευής γλυκοριζοεκχυλίσματος) καθώς και το 1846 του πρώτου
κλωστηρίου βάμβακος στην Ελλάδα (Τουριστικός Οδηγός, 2006).

Από τα μέσα του 19ου αιώνα η σταφίδα «σύμβολο ευμάρειας για κάθε αστική
οικογένεια», σφραγίζει καταλυτικά την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική ζωή
της Πάτρας. Η λειτουργία του σιδηροδρόμου (1887) αποτελεί έναν ακόμη σημαντικό
σταθμό στην πορεία της πόλης, όπως και η διάνοξη της διώρυγας της Κορίνθου το
έτος 1893. Η Πάτρα του 19^{ου} αιώνα είναι μια πολύμορφη, πολυεθνική και
κοσμοπολίτικη πόλη, ένα σταυροδρόμι ανθρώπων και πολιτισμών. Η επαφή με τη
Δυτική Ευρώπη και οι παροικίες ξένων πληθυσμών -ιταλική, γερμανική και αγγλική
μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο- «εμβολιάζουν» την πατρινή κοινωνία με ρεύματα,
κοινωνικές συμπεριφορές και έθιμα που επικρατούν όπως καρναβάλι, λέςχες κ.ά.
(Τουριστικός Οδηγός, 2006)

Στον 20ο αιώνα η Πάτρα πρωταγωνιστεί στην υφαντουργία - νηματουργία, αλλά και
σε άλλους βιομηχανικούς κλάδους (οινοποιία, χαρτοποιία κ.ά.), εντούτοις την
επηρεάζουν σημαντικά η άνοδος του Πειραιά και η μετακίνηση του πληθυσμού στην
Αθήνα.

1.2.2 Η πόλη σήμερα

Η σύγχρονη Πάτρα χτίστηκε ύστερα από εντολή του πρώτου κυβερνήτη της Ελλάδας
Ιωάννη Καποδίστρια. Το νέο πολεοδομικό σχέδιο της πόλης καταρτίστηκε το 1929
και είναι το πρώτο ολοκληρωμένο παράδειγμα πολεοδομικού σχεδιασμού στη
νεότερη Ελλάδα.

Η Πάτρα χωρίζεται σε δύο τμήματα: την Άνω Πόλη η οποία είναι χτισμένη γύρω από το Κάστρο και αποτελείται κυρίως από παλιά παραδοσιακά σπίτια με λιγοστά νεοκλασικά στοιχεία, και την Κάτω Πόλη. Η Κάτω Πόλη χαρακτηρίζεται από σύγχρονο ρυμοτομικό σχέδιο και μεγάλες πλατείες, με κεντρική την Πλατεία Γεωργίου Α΄, η οποία παρά την ανάπτυξή της διατηρεί αρκετά αναγεννησιακά και νεοκλασικά χαρακτηριστικά (Τουριστικός Οδηγός, 2006).

Η πόλη της Πάτρας θεωρείται σήμερα η μητρόπολη της Δυτικής Ελλάδας -η τρίτη μεγαλύτερη πόλη της χώρας- η οποία επικοινωνεί πολύ εύκολα με την υπόλοιπη χώρα μέσα από ένα συνεχώς αναπτυσσόμενο οδικό δίκτυο. Η μεγαλύτερη «κρεμαστή» γέφυρα της Ευρώπης ενώνει την Πάτρα με το κεντρικό και βόρειο κομμάτι της χώρας, όπως επίσης το λιμάνι, την ενώνει με την Ευρώπη. Η πόλη προσφέρει στους κατοίκους της μια ποικιλία από ανέσεις σε πολιτιστικό επίπεδο -κεντρική δημοτική βιβλιοθήκη, αρχαιολογικό μουσείο, μουσείο λαϊκής και παραδοσιακής τέχνης, μουσείο τύπου, δημοτικό θέατρο, κινηματογράφους, αίθουσες τέχνης, δημοτική πινακοθήκη- και μεγάλη ποικιλία πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Ένα από τα πιο γνωστά γεγονότα είναι το Καρναβάλι της, που φιλοξενεί κάθε χρόνο περισσότερους από 300.000 επισκέπτες διατηρώντας μια παράδοση 170 χρόνων.

Η Πάτρα διαθέτει επίσης μια μεγάλη και προσεγμένη εμπορική αγορά που προσελκύει όχι μόνο ντόπιους αλλά και ξένους επισκέπτες από τους γύρω νομούς. Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι το μοναδικό ίσως μειονέκτημα της πόλης σήμερα είναι το σχετικά υψηλό ποσοστό ανεργίας, το οποίο οφείλεται στην οικονομική κρίση που δημιουργήθηκε στην πόλη την δεκαετία του 1980 από το κλείσιμο αρκετών εργοστασίων.

Επίσης, η Πάτρα επιλέχθηκε ως η «Πολιτιστική Πρωτεύουσα του 2006» αναδεικνύοντας έτσι τα προτερήματά της σε όλη την Ευρώπη και αυξάνοντας τις πολιτιστικές ανταλλαγές.

2. Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ

2.1. Αχαϊκή πολιτιστική κληρονομιά

Κατά την εποχή του 7ου π.Χ. αιώνα, από τα δεδομένα ανασκαφών, φαίνεται ότι η Αχαΐα παράκμασε, ίσως γιατί περιορίστηκε στα σύνορά της, με αποτέλεσμα την απομόνωσή της από τα δρόμους της υπόλοιπης Ελλάδας. Αποκορύφωμα αυτής της

απομόνωσης, ήταν η αποχή των Αχαιών από τους ελληνοπερσικούς πολέμους (500 - 479 π.Χ.) που είχαν παγκόσμια εμβέλεια. Ωστόσο, αυτή η απομόνωση είχε και ευεργετικά αποτελέσματα, που εκφράστηκαν στην αρχιτεκτονική των Αχαιών, όπως μαρτυρούν τα ανασκαφικά ευρήματα. Για παράδειγμα, στον ναό της Αρτέμιδος, η καλαμένια στέγη του αντικαταστάθηκε από κεραμίδες και στους ξύλινους κίονες του ναού τοποθετήθηκαν ξύλινα επίσης δωρικά κιονόκρανα.

Παρά την προσωρινή κορύφωση της δύναμης της «Αχαϊκής Συμπολιτείας», από το 191 π.Χ. περίπου, οι Ρωμαίοι ήταν αυτοί που ρύθμιζαν τις εξελίξεις στις ελληνικές πόλεις. Το ολοκληρωτικό χτύπημα από τους Ρωμαίους το δέχθηκε η «Αχαϊκή Συμπολιτεία» το 147 π.Χ. Την επόμενη χρονιά, ολόκληρη η Ελλάδα τέθηκε κάτω από τη δικαιοδοσία του Ρωμαίου στρατηγού της Μακεδονίας και μετονομάστηκε σε Αχαΐα. Παρά, όμως, τη σκληρότητα που επεδείχθη με το γκρέμισμα των τειχών των πόλεων αλλά και με την καταστροφή της Δύμης, οι αχαϊκές πόλεις ωφελήθηκαν από τους Ρωμαίους. Το 14 π.Χ., ο Οκτάβιος Αύγουστος Καίσαρας ίδρυσε στην Πάτρα την αποικία «Colonia Augusta Aioe Patrensis», την οποία ανακήρυξε «ελεύθερη πόλη», που θα μπορούσε να έχει τα δικά της διοικητικά όργανα και νομίσματα. Παράλληλη ανάπτυξη προς εκείνη της Πάτρας, αν και μικρότερης έκτασης, παρουσίασαν το Αίγιο, η Δύμη, η Αιγείρα, οι Λουσοί, η Κερύνεια.

Κατά την πρώιμη Βυζαντινή περίοδο, ανακόπηκε η αναπτυξιακή πορεία της Αχαΐας, λόγω της εισβολής των Γόθων το 395 π.Χ., της θρησκευτικής αντιπαράθεσης Χριστιανών - Εθνικών και του μεγάλου σεισμού, του 551 μ.Χ., που συγκλόνισε πολλές περιοχές της Αυτοκρατορίας. Προς τα τέλη περίπου του 6ου μ.Χ. αιώνα, άρχισε η οικονομική ανάκαμψη της Αχαΐας με την παραγωγή του μεταξιού, που μεταδόθηκε άλλωστε και σε άλλες περιοχές του Βυζαντίου.

Οι Τούρκοι κυριάρχησαν στην Αχαΐα μετά το 1460, με την κατάληψη των Καλαβρύτων και όλων των άλλων κάστρων. Επί 227 χρόνια, οι Τούρκοι έμειναν κυρίαρχοι στην περιοχή, χωρίς να επιδιώξουν την ανέγερση κάποιου σημαντικού κτίσματος ή κάποιου άλλου έργου. Το μοναδικό έργο τους είναι το «Καστέλι του Μορέως», δηλαδή το κάστρο του Ρίου, το οποίο χτίστηκε το 1499 και ταυτόχρονα με το απέναντι κάστρο του Αντίρριου.

Μετά το τέλος του εμφυλίου και μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1970, η οικονομία της πόλης φθίνει, κυρίως λόγω του υδροκεφαλισμού του δίδυμου Αθήνας - Πειραιά.

Πλουτοπαραγωγικές δραστηριότητες όπως το σταφιδεμπόριο συρρικνώνεται ενώ έχουμε αλλαγές στον τομέα της βιομηχανίας όπου άλλες μεγάλες μονάδες παρακμάζουν και σταματούν την λειτουργία τους.

Ταυτόχρονα αρχίζει και η ανοικοδόμηση των πόλεων, φαινόμενο το οποίο θα πάρει διαστάσεις από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 και θα επιβαρύνει τα πολεοδομικά συγκροτήματα με μεγάλες κατασκευές και υπερσυγκέντρωση πληθυσμού και προοδευτική επιβάρυνση του περιβάλλοντος με ταυτόχρονη αλλοίωση της αρχιτεκτονικής μορφής τους.

2.2. Καταγραφή Αρχαιολογικών χώρων και μνημείων

Παρακάτω επιχειρείται μία προσπάθεια καταγραφής των κυριότερων αρχαιολογικών χώρων και μνημείων του δήμου Πατρέων, έτσι όπως παρουσιάζονται στον Διαρκή κατάλογο κηρυγμένων αρχαιολογικών χώρων και μνημείων της Ελλάδας.

Ο νομός Αχαΐας έχει να επιδείξει ένα πλήθος από κτίρια με ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ύφος καθώς είχε επιρροές από διάφορα ρεύματα των εποχών. Χαρακτηριστικά είναι τα κτίρια που ανεγέρθηκαν τον 19ο και 20ο αιώνα, ενώ υπάρχει και ένα σύνολο από βιομηχανικά κτίρια που μαρτυρούν την οικονομική και εμπορική ανάπτυξη της περιοχής κατά την διάρκεια του 20ου αιώνα.

Η αρχιτεκτονική φυσιογνωμία της Πάτρας αλλά και γενικότερα της Αχαΐας είναι σαφώς επηρεασμένη από όλους τους κατακτητές της (Φράγκοι, Βενετοί, Ρωμαίοι, Βυζαντινοί) από την αρχαιότητα έως σήμερα. Το Ρωμαϊκό Ωδείο, το Κάστρο της Πάτρας, ο παλιός Ναός του Αγίου Ανδρέα, μαρτυρούν το πέρασμα των αιώνων από την πρωτεύουσα της Αχαΐας, αποτελώντας κτίρια – κάτοπτρα οικιστικών μέσων και αρχιτεκτονικής. Αυτά όμως που προκαλούν το ενδιαφέρον στο κέντρο της σύγχρονης Πάτρας είναι τα νεοκλασικά κτίρια και οι στοές με τα οποία κοσμήθηκε η πόλη στα τέλη του 19ου αιώνα και τα οποία μαρτυρούν τον τότε πλούτο της. Ο Ερνέστ Τσίλερ σχεδίασε τα νεοκλασικά κτίρια που συναντά κανείς στην πλατεία Γεωργίου, όπως το Δημοτικό Θέατρο «Απόλλων» και το κτίριο του Εμπορικού Συλλόγου. Όλες σχεδόν οι κεντρικές οδοί της Πάτρας, αλλά και η Άνω Πόλη είναι γεμάτες από διώροφα διατηρητέα κτίρια με στοές και σκάλες. Ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος είναι και ο καθολικός ναός του Αγίου Ανδρέα καθώς και ο αγγλικανικός ναός της Πάτρας.

Στους παρακάτω πίνακες παρουσιάζονται οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μνημεία που υπάρχουν στον δήμο Πατρέων και τα οποία ανήκουν στην χρονική περίοδο της Αρχαιότητας, της Βυζαντινής/Μεταβυζαντινής περιόδου και της Νεοελληνικής περιόδου. Η Αρχαιότητα είναι η μακρά ιστορική περίοδος πριν το Μεσαίωνα, από την κλασσική εποχή της Ελλάδας και της Ρώμης μέχρι την κατάλυση της Δυτικής Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Η Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή περίοδος αναφέρεται στο μεσοδιάστημα του 324 μ.Χ και 1821 μ.Χ. Η νεοελληνική περίοδος, τέλος, αρχίζει με την επανάσταση του 1821 μ.Χ. και διαρκεί μέχρι σήμερα.

Στην πρώτη στήλη των πινάκων αναφέρεται το όνομα του μνημείου ή του αρχαιολογικού χώρου, και στην δεύτερη στήλη γίνεται ένας χαρακτηρισμός των διαφόρων μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, ανάλογα με το είδος στο οποίο ανήκουν.

Τα είδη τα οποία προτείνονται είναι τα παρακάτω: *Αγροτική Οικονομία, Αθλητικοί χώροι, Ακροπόλεις, Αμυντικά συγκροτήματα, Αρχαία Ιερά, Αρχαιολογικές θέσεις, Αρχοντικά, Αστικά κτίρια, Βιοτεχνία/Βιομηχανία, Βοηθητικοί Χώροι, Γέφυρες, Εγκαταστάσεις Εξόρυξης, Εγκαταστάσεις Υποδομής/Παραγωγής, Εκκλησιαστική Διοίκηση, Εμπόριο, Ενάλιοι χώροι, Θέατρα/Ωδεία, Θρησκευτικοί χώροι, Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Ισλαμικά Τεμένη, Ιστορικοί τόποι, Κάστρα/Φρούρια, Καταλύματα, Καφενεία, Κέντρα Διοίκησης, Κήποι/Πάρκα, Κινηματογράφοι/Κρήνες, Κτίσματα Κοινής Ωφελείας, Κωδωνοστάσια, Λιμενικές εγκαταστάσεις, Λουτρά, Μοναστηριακά συγκροτήματα, Μύλοι, Νεκρικοί χώροι και Μνημεία, Οδικό σύστημα, Οικιστικά σύνολα, Περιστερώνες, Πύργοι, Σιδηροδρομικοί σταθμοί, Σπήλαια, Στρατιωτικές εγκαταστάσεις, Συναγωγές, Συστήματα ύδρευσης, Τμήματα κτιρίου, Φάροι, Φυσικοί χώροι, Ωρολόγια.*

Στον Πίνακα Α, η περίοδος της αρχαιότητας εκπροσωπείται από συνολικά οκτώ (8) μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους, εκ των οποίων ένα (1) θέατρο, ένα (1) λουτρό, δύο (2) αρχαιολογικές θέσεις, μία (1) γέφυρα, δύο (2) οικιστικά σύνολα και ένα (1) σύστημα ύδρευσης.

Πίνακας Α

Αρχαιότητα (8)	Είδος
Αρχαιολογικός Χώρος περιοχής Ρωμαϊκού Ωδείου / Ρωμαϊκού Αμφιθεάτρου	Αθλητικοί Χώροι, Θέατρα / Ωδεία

Αρχαιολογικός χώρος πέριξ του Ι. Ναού Αγίου Κωνσταντίνου	Αρχαιολογικές Θέσεις
Αρχαιολογικός Χώρος στα Ψηλά Αλώνια	Αρχαιολογικές Θέσεις
Αρχαιολογικός χώρος στο οικοδομικό τετράγωνο των οδών Αρέθα - Παπαδιαμάντη - Γέφυρα στα Συχαϊνά	Γέφυρες
Θέρμες Ρωμαϊκής εποχής	Λουτρά
Αρχαιολογικός χώρος Βούντενης	Οικιστικά Σύνολα
Αρχαιολογικός χώρος περιοχής Παγώνας Πατρών	Οικιστικά Σύνολα
Αρχαιολογικός χώρος στην περιοχή Ρωμαϊκού Υδραγωγείου Πάτρας	Συστήματα Ύδρευσης

Στον πίνακα Β, αναγράφονται τα μνημεία και οι αρχαιολογικοί χώροι της Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής περιόδου, όπου συναντάμε οκτώ (8) Ιερούς ναούς και Θρησκευτικούς χώρους, ένα (1) λουτρό, ένα (1) κάστρο και ένα (1) σύστημα ύδρευσης.

Πίνακας Β

Βυζαντινή / Μεταβυζαντινή περίοδος (11)	Είδος
Ι. Ναός Αγίου Ανδρέου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
Ι. Ναός Παντάνασσας	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
Αγγλικανική εκκλησία του Αγίου Ανδρέου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
Ι. Ναός Αγίου Ιωάννη Πράτσικα	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
Ι. Ναός Αγίου Ιωάννη Χρυσοστόμου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
Ι. Ναός Παντοκράτορος	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
Μητροπολιτικός Ναός Ευαγγελιστρίας στην οδό Μαιζώνος	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
Ι. Ναός Αγίας Αικατερίνης	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί,

	Θρησκευτικοί Χώροι
Λουτρό (χαμάμ) στην οδό Μπουκαούρη	Λουτρά
Φρούριο Πατρών	Κάστρα-Φρούρια, Αμυντικά Συγκροτήματα
Πηγάδι Αγίου Ανδρέου	Συστήματα Ύδρευσης, Μοναστηριακά Συγκροτήματα

Στον πίνακα Γ, απαριθμούνται τα 268 διαφορετικά μνημεία και αρχαιολογικοί χώροι που προέρχονται από την Νεοελληνική περίοδο. Στην πλειοψηφία τους πρόκειται για αστικά κτίρια / κατοικίες (64%), τμήματα κτιρίων (12%), αστικά κτίρια εμπορίου / κτίσματα κοινής ωφέλειας (5%) και βιομηχανίες / βιοτεχνίες (4%).

Πίνακας Γ

Νεοελληνική περίοδος (268)	Πλήθος μνημείων
Αγροτική οικονομία	1
Αστικά κτίρια	171
Αστικά κτίρια Εμπορίου - Κτίσματα κοινής ωφέλειας	13
Βιοτεχνία - Βιομηχανία	11
Βοηθητικοί χώροι αστικών κτιρίων	4
Γέφυρα	1
Εμπόριο	7
Θέατρα / Ωδεία	1
Καταλύματα	4
Καφενεία	1
Κέντρα διοίκησης	3
Κήποι-Πάρκα	4
Κινηματογράφοι	3
Κτίσματα κοινής ωφέλειας	1
Νεκρικοί χώροι και μνημεία	5
Οικιστικά σύνολα	3
Σιδηροδρομικοί σταθμοί	1
Τμήματα κτιρίων	34
Σύνολο	268

Από τα παραπάνω μνημεία, μπορούμε να ξεχωρίσουμε και να απομονώσουμε κάποια αντιπροσωπευτικά της κάθε περιόδου, ως αυτά με την μεγαλύτερη πολιτισμική απήχηση και το περισσότερο ιστορικό ενδιαφέρον.

Αρχαιότητα

- **Αρχαιολογικός χώρος Βούντενης.** Στην Βούντενη έχουν βρεθεί ίχνη προϊστορικής κατοίκησης, επίσης έχει ανεβρεθεί σημαντικός μυκηναϊκός οικισμός και νεκροταφείο που πιστεύεται ότι ίσως ήταν εκεί η αρχαία Μεσσήνια. Ο αρχαιολογικός χώρος είναι έκτασης 180 στρεμμάτων και διαμορφώνεται ώστε να είναι επισκέψιμος μέσα στο 2012.
- **Ωδείο Πατρών (Ρωμαϊκό ωδείο).** Το ρωμαϊκό Ωδείο της Πάτρας είναι ένα από τα σημαντικότερα μνημεία του είδους σε ολόκληρη την Ελλάδα, κατασκευασμένο από τον Ηρώδη τον Αττικό τον 1ο αι. μ.Χ. και μνημείο ορόσημο για την πολιτιστική ζωή της Πάτρας, αφού επί σειρά ετών πραγματοποιούνται σε αυτό ποικίλες πολιτιστικές εκδηλώσεις. Η σταδιακή αποκάλυψη του μνημείου ξεκίνησε από τα τέλη του 19ου αιώνα, ολοκληρώθηκε, όμως, μετά από διαδοχικές απαλλοτριώσεις και ανασκαφές, κατά τη δεκαετία του 1950. Ακολούθησε η αναστήλωση του Ωδείου, κατά τις δεκαετίες του 1950-60, ώστε να πάρει αυτό τη σημερινή του μορφή. Ο Πausanias κατατάσσει το Ωδείο δεύτερο σε σημασία μόνο μετά από εκείνο του Ηρώδη του Αττικού στην Αθήνα, το οποίο είναι λίγο μεταγενέστερο. Η χωρητικότητά του υπολογίζεται σε περίπου 2. 500 θεατές. Η σημερινή του μορφή έχει προκύψει ως αποτέλεσμα της αναστήλωσης. Με βάση κυρίως τις διαστάσεις του, μπορούμε να υποθέσουμε ότι το κτίριο θα πρέπει να ήταν πλήρως στεγασμένο, αν και κάτι τέτοιο δεν έχει αποδειχθεί ανασκαφικά.

Νεοελληνική περίοδος

- **Δημοτικό θέατρο Πατρών.** Το κτίριο του Δημοτικού Θεάτρου «Απόλλων» ανεγέρθη το 1872 βάσει σχεδίων του Γερμανού Αρχιτέκτονα Ερνέστ Τσίλερ. Είναι κτίριο με χαρακτηριστικά δείγματα νεοκλασικής αρχιτεκτονικής του 19ου αιώνα. Κατασκευάστηκε ως θέατρο και ευρίσκεται στην κεντρική πλατεία της πόλεως των Πατρών. Εργασίες συντήρησης στο θέατρο έχουν πραγματοποιηθεί σε τακτά χρονικά διαστήματα.

- **Αχαΐα Clauss.** Ο Πύργος της Αχαΐα Clauss είναι το πρώτο ελληνικό οινοποιείο που χτίστηκε στα 1861 και μέχρι σήμερα παράγει μερικά από τα πιο διάσημα ελληνικά κρασιά. Στους χώρους του ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει το καταπράσινο περιβάλλον και τα ιστορικά κτίρια.

Βυζαντινή/Μεταβυζαντινή περίοδος

- **Ιερός Ναός Αγίου Ανδρέου.** Ο παλαιός ναός του Αποστόλου Ανδρέα σύμφωνα με πληροφορίες κτίστηκε το 10ο αιώνα. Στην ίδια περίπου θέση κτίστηκε εκ νέου ναός το 1836. Ο ναός αυτός βρίσκεται παραπλεύρως του σημείου όπου βρήκε σταυρικό θάνατο ο Απόστολος Ανδρέας, ένας εκ των δύο πρώτων μαθητών του Χριστού (ο άλλος είναι ο αδελφός του Πέτρος, πρώτος επίσκοπος Ρώμης). Ο ναός αυτός ρυθμού βασιλικής φιλοτεχνήθηκε από το γνωστό ζωγράφο και συγγραφέα Βυζάντιο (έργο του η Βαβυλωνία). Εντός του ναού βρίσκεται μέρος του σταυρού του Αποστόλου και μαρμάρينو ταφικό μνημείο. Ο νέος ναός του Αποστόλου Ανδρέα θεμελιώθηκε το έτος 1908 και εγκαινιάστηκε το 1974. Πρόκειται για τον μεγαλύτερο και λαμπρότερο ναό των Βαλκανίων και έναν από τους μεγαλύτερους στην Ευρώπη. Πρόκειται για ναό Βυζαντινού ρυθμού και τεχνοτροπίας στον οποίο φυλάσσονται τα λείψανα του Αποστόλου. Στο ναό αυτό μπορούν να εκκλησιαστούν 5. 500 πιστοί. Σε χώρο δίπλα από τον παλαιό ναό βρίσκεται η «Πηγή του Αγίου Ανδρέα», σε σημείο που προϋπήρχε πηγή της θεάς Δήμητρας. Στο χώρο αυτό ο Άγιος δίδαξε, όντας κρατούμενος του Ρωμαίου ύπαρχου της περιοχής. Η παράδοση θέλει τον τόπο του σταυρικού μαρτυρίου του Αγίου να βρίσκεται πλησίον της πηγής αυτής.
- **Ναός του Παντοκράτορα.** Ο Ναός του Παντοκράτορα χτίστηκε πάνω στα ερείπια αρχαίου ναού του Δία το 900 μ.Χ. Είναι ο πρώτος καθεδρικός ναός της Πάτρας, βυζαντινού ρυθμού και αντίγραφο του ομώνυμου ναού στην Κωνσταντινούπολη. Διακρίνεται για τους όμορφους τρούλους του, οι οποίοι εξωτερικά είναι μολύβδινοι, και τον υπέροχο εσωτερικό του διάκοσμο. Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας μετατράπηκε σε τζαμί. Το 1828 μετατράπηκε σε νοσοκομείο για τους στρατιώτες του Μεζόν, με την απελευθέρωση όμως επανήλθε στην αρχική του κατάσταση και αποτελεί πλέον μοναδικό θρησκευτικό μνημείο στην περιοχή.

- **Κάστρο Πατρών.** Το Κάστρο της Πάτρας βρίσκεται στους πρόποδες του όρους Παναχαΐκού. Η κατασκευή του τοποθετείται τον 6ο μ.Χ. αιώνα επί Ιουστινιανού. Η κατασκευή του πραγματοποιήθηκε με οικοδομικό υλικό της αρχαίας Ακρόπολης που βρισκόταν στο ίδιο σημείο και είχε ήδη καταρρεύσει. Στα 805 μ.Χ. οι κάτοικοι της πόλης πολιορκήθηκαν στο κάστρο από Σλάβους και Σαρακηνούς και η νίκη τους, που αποδόθηκε σε θαύμα του πολιούχου της πόλης Αγίου Ανδρέα, ήταν σημαντική για την αναχαίτιση των βαρβαρικών επιδρομών στην Πελοπόννησο. Κατά τους επόμενους αιώνες το κάστρο, που παρέμεινε σε αδιάκοπη χρήση για την άμυνα της πόλης, αλλά και ως διοικητικό και στρατιωτικό κέντρο, μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, κατακτήθηκε από τους Φράγκους, Ενετούς, Παλαιολόγους και Τούρκους. Η αρχική κατασκευή είναι σήμερα ορατή κυρίως στο βόρειο τείχος, τα ίχνη της, όμως, που εντοπίζονται και στις τρεις πλευρές των τειχών, μαρτυρούν πως η αρχική βυζαντινή οχύρωση είχε την ίδια περίπου περίμετρο.

Ακόμη, υπάρχουν πολλά από τα σημερινά αξιοθέατα της πόλης, που κάποτε επιτελούσαν λειτουργικές της ανάγκες, είτε σε πολιτισμικό, είτε σε κοινωνικό επίπεδο. Παρακάτω αναπτύσσονται μερικές συνοπτικές περιγραφές σημαντικών κτιρίων, κτισμάτων και οικοδομημάτων που βρίσκονται στην πόλη της Πάτρας.

Ρωμαϊκό Υδραγωγείο: Είναι αποτέλεσμα της ρωμαϊκής αποικίας που δημιουργήθηκε στην Πάτρα το 31 π.Χ. και αποτελεί το πρώτο συστηματικό υδραγωγείο της περιοχής.

Βόρειο Νεκροταφείο: Χρονολογείται ανάμεσα στα τέλη του 1^{ου} και τις αρχές του 2^{ου} αιώνα μ.Χ. Έχει σχήμα σταυρού και είναι το μοναδικό μνημείο που βρέθηκε στην Πάτρα που έχει αυτό το σχήμα.

Ρωμαϊκά Νυμφαία: Κτίσμα του 3^{ου} αιώνα π.Χ., ο οποίος χρησιμοποιούνταν ως χώρος αναψυχής με έντονη την παρουσία νερού και πράσινου. Στα πρώτα βυζαντινά χρόνια χρησιμοποιήθηκε για θρησκευτικούς σκοπούς (εκκλησία) και αργότερα ως νεκροταφείο.

Ρωμαϊκό Αμφιθέατρο: Κοντά στο Αρχαίο Ωδείο ήρθαν στο φως ερείπια αμφιθεάτρου πιθανόν του 1ου μ.Χ αιώνα. Μαζί με το γειτονικό Αρχαίο Ωδείο θα αποτελέσουν ένα ενιαίο σύνολο μεγάλης αρχαιολογικής αξίας. Σήμερα ένα μεγάλο

τμήμα της περιοχής του αρχαιολογικού χώρου ανασκάπτεται, ανάμεσα στις οδούς Παντανάσσης, Ηφαιστού και Γεροκωστόπουλου.

Ρωμαϊκό υδραγωγείο: Το πρώτο συστηματικό υδραγωγείο της Πάτρας βρίσκεται στα ριζά του λόφου του Δασυλλίου και είναι έργο ρωμαϊκό.

Γέφυρα Πανσανία: Στην διασταύρωση της Ν. Εθνικής οδού με την οδό Αρέθα βρίσκεται καλά διατηρημένη ρωμαϊκή γέφυρα με δύο τούβλινες καμάρες που στηρίζονται πάνω σε περίτεχνες βάσεις από πελεκητές πέτρες.

Χαμάμ Πάτρας: Τα Λουτρά - Χαμάμ Πατρών κτίστηκαν κατά το 16ο αιώνα επί Ενετοκρατίας και διατηρήθηκε αργότερα από τους Τούρκους για τους οποίους είχε ιδιαίτερη σημασία η συνήθεια των θερμών λουτρών. Τα χαμάμ λειτουργούν από τότε μέχρι και σήμερα και συγκαταλέγονται στα παλιότερα σωζόμενα, σε χρήση, τουρκικά θερμόλουτρα στην Ευρώπη.

Θέατρο Απόλλων: Κατασκευάστηκε το 1872 με σχέδια του Γερμανού αρχιτέκτονα Ερνέστ Τσίλλερ. Είναι το παλιότερο από τα σωζόμενα κλειστά θέατρα των νεότερων χρόνων στην Ελλάδα και το εντυπωσιακότερο αρχιτεκτονικό στολίδι της Πάτρας.

Αποθήκες Μπάρρυ: Συγκρότημα βιομηχανικής αρχιτεκτονικής συνδεδεμένο με την εποχή ακμής της πόλης. Χρησιμοποιήθηκε ως εργοστάσιο νηματοποιίας, κλωστικής, αλευροποιίας και κατεργασίας σταφίδας. Σήμερα λειτουργεί ως κέντρο τεχνών και στεγάζει το info center της Πάτρας.

Παλιό Δημοτικό Νοσοκομείο: Νεοκλασικό κτίριο του Δανού αρχιτέκτονα Χανς Κρίστιαν Χάνσεν το οποίο λειτούργησε ως νοσοκομείο από το 1872 έως το 1973. Λειτουργεί σήμερα ως Πολιτιστικό Πολυκέντρο της Πάτρας.

Δημοτικά Σφαγεία: Ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος, τα πέτρινα κτίσματα των Δημοτικών Σφαγείων λειτουργούσαν έως το 1998. Σήμερα έχουν ολοκληρωθεί οι εργασίες αποκατάστασης για την μετατροπή του χώρου σε μεγάλο εκθεσιακό κέντρο τοπικών προϊόντων.

Το Σπίτι του Κωστή Παλαμά: Διατηρητέο κτίριο επί της οδού Κορίνθου 241 στο κέντρο της πόλης, όπου γεννήθηκε ο Κωστής Παλαμάς και η Ιταλίδα πεζογράφος Μαθιλήδη Σεράο.

Δημοτική Βιβλιοθήκη: Στο κέντρο της Πάτρας, δίπλα από το Δημαρχείο, βρίσκεται το κτίριο στο οποίο στεγάζεται η Δημοτική Βιβλιοθήκη. Η Βιβλιοθήκη διαθέτει σήμερα 120.000 τόμους βιβλία, καθώς και μεγάλο αριθμό περιοδικών, ιστορικά έγγραφα, φωτογραφικό αρχείο κ.ά. Επίσης, σε ειδικό τμήμα της Βιβλιοθήκης φυλάσσονται πολύτιμα έγγραφα και βιβλία με υπογραφές μεγάλων προσωπικοτήτων (π.χ. Κωστή Παλαμά, Γιάννη Ρίτσου, Μουσολίνι κ.ά.). Η Βιβλιοθήκη διαθέτει δανειστικό τμήμα λογοτεχνικών βιβλίων και δανειστικό τμήμα παιδικών βιβλίων στο ισόγειο.

2.3. Σχετική έρευνα

Η διαμόρφωση της πολιτιστικής ταυτότητας της πόλης της Πάτρας δέχθηκε σημαντικές επιρροές από τα ιστορικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν και εξελίχθηκαν στην πόλη. Μετά την απελευθέρωσή της από τους Τούρκους το 1828, οι τουρκικές οικογένειες εγκαταλείπουν την πόλη και οι Πατρινοί επιστρέφουν στην πόλη τους με σκοπό την επαναπατρισμό τους και την ανασυγκρότηση της περιοχής. Η επικρατούσα κατάσταση, ωστόσο αποτελούσε ένα μείγμα οικονομικής και κοινωνικής εξαθλίωσης και υλικής καταστροφής. Ωστόσο, η καίρια γεωγραφική θέση της πόλης και η πνευματική καλλιέργεια και η επαφή των Πατρινών με τα Επτάνησα και την Ευρώπη συνετέλεσαν σημαντικά στην ανασύσταση της πόλης και την αναβίωση του πολιτισμού της (Γατοπούλου, 1999).

Τα ιστορικά γεγονότα που προηγήθηκαν έδωσαν το έναυσμα για την πολεοδομική ανασυγκρότηση και την οικονομική άνθηση της πόλης της Πάτρας. Το αρχιτεκτονικό στοιχείο που διαμορφώθηκε προσαρμόστηκε στις αρχές του νεοκλασικισμού, τηρώντας ταυτόχρονα τις τοπικές παραδόσεις. Η συχνή επαφή της πόλης με τη Δυτική Ευρώπη εξάπλωσε την επιρροή του νεοκλασικισμού που τότε άκμαζε και σε άλλες τέχνες, όπως η ζωγραφική και η γλυπτική. Σημαντική αναδείχθηκε η παρουσία των Άγγλων και των Γερμανών, οι οποίοι διατηρούσαν στην πόλη παροικίες μέχρι το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου. Ο ναός του Αγίου Ανδρέα αποτελεί δείγμα του πολιτιστικού στοιχείου των Άγγλων, ενώ η δημιουργία μεγάλων εργοστασίων αργότερα μαρτυρούσε τη γερμανική παρουσία στην πόλη (Τριανταφύλλου, 1999). Ένα ακόμη στοιχείο που φάνηκε να επηρέασε την άνθηση του ρομαντικού κλασικισμού στην τότε νεοσύστατη πόλη ήταν η αίσθηση της αναβίωσης του κλασικισμού της αρχαίας Ελλάδας.

Παράλληλα με την αρχιτεκτονική, εμφανίζεται η τοιχογραφία με μνημειακό χαρακτήρα στα δημόσια κτίρια, πλούσια και πομπώδης στα μεγάλα αρχοντικά, ενώ δεν απουσιάζει ακόμη και από τα πιο φτωχικά σπίτια. Οι εικόνες αντλούνται από τη φύση, τη μυθολογία ή από αρχαία μνημεία και θέματα από την τουρκοκρατία και την απελευθέρωση. Οι τοιχογραφίες αυτές κοσμούσαν συνήθως τις οροφές των δωματίων ή τους διαδρόμους και άλλους βοηθητικούς χώρους των σπιτιών (Μαρασλής, 1978).

Κατά τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, το ρεύμα του εκλεκτικισμού που τότε ήκμαζε στη Δύση βρίσκει γόνιμο έδαφος και στην πόλη της Πάτρας, όπου η κοσμοπολίτικη κουλτούρα που έχει πλέον διαμορφωθεί λόγω της επαφής των κατοίκων με την Ευρώπη δέχεται κάθε νέα ιδέα στους κόλπους της. Οι κοινωνικές ωστόσο αλλαγές από τη Μικρασιατική Καταστροφή αντικατοπτρίζονται άμεσα και στην αρχιτεκτονική. Οι ολοένα και αυξανόμενες κοινωνικές ανάγκες που δημιουργούνται για τη στέγαση των προσφύγων σηματοδοτεί μια νέα εποχή στην αρχιτεκτονική, καθώς η εστίαση πλέον μετατοπίζεται στο χαμηλό κόστος και την ταχύτητα, ενώ λόγω των ιστορικών εξελίξεων η «επιστροφή στις ρίζες» αποτελεί κύριο μέλημα για όλους τους αρχιτέκτονες (Παπαδάτος-Γιαννόπουλος, 1991).

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου και με αποκορύφωμα τη δεκαετία του 1960, η εικόνα της πόλης άλλαξε δραματικά. Η ομορφιά της τέχνης παρέδωσε τα σκήπτρα της στην άνεση και οικονομία της πολυκατοικίας, οι οποίες κατέκλυσαν τη πόλη, ενώ οι αρχιτέκτονες αντικαταστάθηκαν από εργολάβους, με στόχο την ταχύτητα και το άμεσο κέρδος, επιτυγχάνοντας έτσι την εμπορευματοποίηση της κατοικίας και την εκβιομηχάνιση της περιοχής (Σαρηγιάννης, 1978).

Στις υπόλοιπες εκφάνσεις της διανοητικής πολιτιστικής κληρονομιάς, οι αναφορές στην Πάτρα είναι επίσης πλούσιες. Κυρίαρχο χαρακτηριστικό της Πάτρας αποτελεί ο εδαφικός αλλά και κοινωνικο-πολιτισμικός διαχωρισμός της σε μια Άνω και μια Κάτω πόλη. Η Άνω πόλη αποτέλεσε κατοικία των εσωτερικών μεταναστών και προσφύγων. Οι κάτοικοί της ζούσαν αυτόνομα, συγκροτώντας το δικό τους αγροτικό και εμπορικό κόσμο, έχοντας ωστόσο αφομοιωθεί κοινωνικά και πολιτισμικά στην κοινωνία της Πάτρας, λησμονώντας τα μικρασιατική στοιχεία και τα προσφυγικά βιώματά τους.

Η κάτω πόλη αποτελεί το σύγχρονο τμήμα της πόλης και αναπτύχθηκε παράλληλα με την άνθηση του εμπορίου και των σχέσεων και των επιρροών από την Αθήνα και το

εξωτερικό. Παράλληλα δημιουργήθηκαν τα παραλιακά προάστια, όπου εξαπλώθηκαν εξοχικές κατοικίες στις διάφορες παραθαλάσσιες περιοχές, όπως τα Εγγλέζικα. Στα παραλιακά αυτά τμήματα της πόλης εγκαταστάθηκαν ξένοι και Επτανήσιοι, τους οποίους προσέλκυσε η τότε κυρίαρχη παραγωγή της σταφίδας. Οι επιρροές από τα ήθη των ξένων ήταν έκδηλες στην πολιτισμική ταυτότητα που διαμόρφωσαν οι Πατρινοί της Κάτω πόλης, οι οποίοι στράφηκαν κυρίως στο εμπόριο, τη βιοτεχνία και τη βιομηχανία. Το στοιχείο της αριστοκρατικότητας παρουσιάστηκε έκδηλο στον τρόπο ζωής και τη διασκέδαση των κατοίκων της περιοχής, την οποία ο Κανελλόπουλος ονόμασε, με μια δόση υπερβολής ίσως, *belle époque* της Πάτρας (Μαρασλής, 1978).

Μεγάλη δραστηριότητα έχει να επιδείξει η Πάτρα, ακόμη, στους τομείς του εμπορίου και της βιομηχανίας. Κατά το 19^ο αι. η πόλη της Πάτρας αναδεικνύεται σε «πρωτεύουσα της σταφίδας», προϊόν που προσέδωσε στην πόλη τον χαρακτηρισμό του κοσμοπολιτισμού, λόγω του δικτύου των επικοινωνιών ανάμεσα σε διάφορες χώρες, που δημιουργήθηκε μέσω της διακίνησής του (Μπακουνάκης, 1999). Στον τομέα της βιομηχανίας ξεχωρίζουν η οινοβιομηχανία με γνωστότερη την ΑΧΑΙΑ CLAUSS, με ιδρυτή τον Γουστάβο Κλάους, ενώ η ζυθοποιία βρίσκει μεγάλη ανάπτυξη με τη δημιουργία της πρώτης ζυθοποιίας από τον Πέτρο Μάμο (Σαλίμπας, 1999).

Στοιχεία του πολιτισμού της Πάτρας που έχουν αναδειχθεί και είναι ευρέως γνωστά μέχρι σήμερα αποτελούν επίσης το Καρναβάλι, ο Καραγκιόζης, το ρεμπέτικο τραγούδι, καθώς και η παρουσία σημαντικών ανθρώπων των γραμμάτων και των τεχνών, καθώς και του χώρου της πολιτικής, οι οποίοι έδρασαν στην Πάτρα. Σε μία πόλη που παρουσίασε σημαντική ακμή και ανάπτυξη, με έντονη εξωστρεφή δραστηριότητα και πνευματικότητα, οι πολιτικές εντάσεις και τα σωματεία έκαναν αισθητή την παρουσία τους (Σκαρτσής, 1999).

Το πιο διαδεδομένο ωστόσο πολιτισμικό στοιχείο της Πάτρας αποτέλεσε και αποτελεί το Καρναβάλι, το οποίο καθιστά μια μεταφορά από την Ευρώπη, εμπλουτισμένο με ορισμένα παραδοσιακά στοιχεία από τους εσωτερικούς μετανάστες της πόλης. Έτσι, ο θεσμός του καρναβαλιού, αποβάλλοντας κάθε αρχέγονο στοιχείο μιας ανατρεπτικής, δραματικής σατιρικής γιορτής, μετεξελίχθηκε σε μια παρέλαση χορού, με παθητικούς θεατές, χωρίς καμία πολιτισμική αξία.

Ανάλογη απήχηση, αλλά κατέχοντας ένα δημιουργικό χαρακτήρα, κατέχει ο Καραγκιόζης, ο οποίος ίσως αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά κομμάτια της πολιτισμικής κληρονομιάς της πόλης. Ο Καραγκιόζης αποτέλεσε ίσως τη φολκλορική απάντηση της Άνω πόλης στην τότε αναδυόμενη δυτική κουλτούρα της Κάτω πόλης της Πάτρας. Ορισμένοι από τους σημαντικότερους Καραγκιοζοπαίχτες που έδρασαν στην Πάτρα μέχρι το 1940 ήταν οι: Μίμαρος, Πάγκαλος, Θεοδωρέλλος, Βουτσινάς, Μπέκος, Σωτηρόπουλος, Σακελλαρόπουλος, Δαρβένης, Κιχρόπουλος, Μπούμπουκας, Βασίλαρος, Ματσούκας.

Η παρουσία του θεάτρου ήταν κυρίως αισθητή για την ικανοποίηση των αναγκών της αστικής τάξης και κυρίως με τη μορφή μεταφρασμένων έργων και θιάσων. Το 1872, ωστόσο, με τη λειτουργία του θεάτρου «Απόλλωνα», το οποίο σήμερα αποτελεί δημοτικό θέατρο, φιλοξενήθηκαν πολλοί θιάσοι και θεατρικές παραστάσεις, προσελκύοντας πολλούς θεατές την εποχή εκείνη. Κάποιοι από τους θεατρικούς συγγραφείς που έχουν αναφερθεί είναι οι Αμπελάς, Αθανασίου και Ηλιόπουλος (Σκαρτσής, 1999).

Στον τομέα της ζωγραφικής υπήρξαν αξιόλογες προσπάθειες, με σημαντική παράδοση στην αγιογραφία, η οποία και συνεχίζεται έως σήμερα. Ανάμεσα σε πολλούς, ο Θωμόπουλος (1876-1976) δημιούργησε ένα προσωπικό είδος στη ζωγραφική και δέχτηκε ευρείας αναγνώρισης. Στη γλυπτική δεν υπήρξε κάποια παράδοση, χρησιμοποιήθηκαν ωστόσο τα έργα κάποιων γλυπτών από την Τήνο για τη διακόσμηση σπιτιών, πλατειών, καθώς και του Ά Νεκροταφείου, που σήμερα αποτελεί ένα υπαίθριο μουσείο. Τέλος, υπήρξαν ορισμένα δείγματα μικροτεχνίας, ιδιαίτερα στην παραδοσιακή πλατεία του Μαρκάτου.

Η μουσική της Πάτρας παρουσίασε κυρίως επτανησιακές επιρροές, ενώ η ντόπια παραδοσιακή και ρεμπέτικη μουσική ακουγόταν μόνο μέσα στις οικίες των κατοίκων της Άνω πόλης. Στο χώρο της λογοτεχνίας, η παραγωγή της Πάτρας είναι σχετικά πλούσια και αποπνέει ένα δυναμισμό στο έργο σημαντικών εκπροσώπων της, ανάμεσα στους οποίους ο Ζαν Μορεάς, ο Συνοδινός και ο ιστορικός Στάφανος Θωμόπουλος (Σκαρτσής, 1999).

Τέλος, ιδιαίτερη σημασία στην παράδοση της Πάτρας κατέχει η θρησκευτική παράδοση και συγκεκριμένα, η ιστορία της δράσης και του μαρτυρίου του αποστόλου Ανδρέα, ο οποίος και αποτελεί τον προστάτη και πολιούχο της πόλης. Σύμφωνα με

την παράδοση, μετά από μια σειρά θαυμάτων που πραγματοποίησε στην Πάτρα, αποφασίστηκε από τον Αιγεάτη, Ρωμαίο ανθύπατο της πόλης, η φυλάκισή του, κατά τη διάρκεια της οποίας ο Ανδρέας χειροτόνησε τον Στρατοκλή ως πρώτο επίσκοπο της Πάτρας. Η ημέρα του μαρτυρίου του θεωρείται η 30ή Νοεμβρίου, ενώ η ίδρυση της εκκλησίας των Πατρών συνδέεται με τον απόστολο Ανδρέα, η οποία και αφιερώθηκε στη μνήμη του. Μετά από μια ανασκαφική έρευνα που διεξήχθη στην περιοχή αυτή, επισημάνθηκε αψίδα, παλαιοχριστιανική, καθώς και ένα ρωμαϊκό βαλανείο, στο οποίο ανήκε ο διάδρομος με τον κυλινδρικό θόλο, που τοποθετείται δίπλα στο άγιασμα του Αγίου Ανδρέα (Αναγνωστάκης και Λαμπροπούλου, 1999).

2.4. Τέχνες

Η Πάτρα είναι η γενέτειρα μεγάλων ονομάτων της καλλιτεχνικής κοινότητας, όπως ο Μέμος Μακρής (γλύπτης), ο Ε. Θωμόπουλος (ζωγράφος), Γ. Μπισκίνης άλλα και νεότερων όπως ο Σάθης Χρυσικόπουλος, Άγγελος Σκούρτης, Γιώργος Μπογδανόπουλος. Έτσι αποδεικνύεται η άνθηση των τεχνών στη γύρω περιοχή και πάντα έδινε το στίγμα της στις τέχνες σε όλες τις περιόδους της νεότερης ιστορίας. Αλλά και στον χώρο της μουσικής η Αχαΐα έχει να επιδείξει έργο, η «Δημοτική Μουσική» είναι το αρχαιότερο Ίδρυμα του Δήμου Πατρέων και ίσως το μοναδικό καλλιτεχνικό σχήμα σε ολόκληρη την Ελλάδα που διέρχεται τρεις αιώνες ζωής. Ο τόπος ανέδειξε μουσουργούς όπως ο Δ. Λιάλιος, Γ. Λυκούδης, Θεόφ. Κάβουρας και από τους σύγχρονους τον Θάνο Μικρούτσικο.

Στον χώρο του θεάτρου συγκεκριμένα, το Δημοτικό Θέατρο Απόλλων κτισμένο το 1871 σε σχέδια του μεγάλου αρχιτέκτονα Ερνέστ Τσίλερ, αποτελεί την κύρια θεατρική σκηνή της πόλης. Στο δημοτικό θέατρο έχουν ανέβει πολλές σημαντικές παραστάσεις με ηθοποιούς και καλλιτέχνες πανελλήνιας άλλα και διεθνούς εμβέλειας. Όσον αφορά στην λογοτεχνία, η περιοχή έχει αναδείξει έναν σημαντικό αριθμό λογοτεχνών που είχαν ως τόπο καταγωγής και δράσης τους το νομό Αχαΐας όπως ο Κ. Παλαμάς και ο Σ. Θωμόπουλος

2.5. Φορείς προστασίας και ανάδειξης του πολιτισμού στην Πάτρα

Το μεγαλύτερο μέρος της πολιτιστικής δραστηριότητας της πόλης συντονίζεται από τον Δήμο αλλά εξίσου σημαντική είναι και η ιδιωτική πρωτοβουλία στον πολιτιστικό τομέα, είτε από ιδρύματα τραπέζων, είτε από τους ίδιους τους πολίτες με την διοργάνωση εκθέσεων, φεστιβάλ, μουσικοχορευτικών παραστάσεων κ.α.

2.5.1. Ο πολιτιστικός τομέας του Δήμου

Ο Δήμος της Πάτρας, στην ιστοσελίδα του www.e-patras.gr (e-patra.gr, n.d.), παρέχει χρήσιμες πληροφορίες για τον πολιτιστικό τομέα του Δήμου.

Μέχρι το 2006 δεν υπήρχε κάποιο κεντρικό όργανο για την εποπτεία του πολιτιστικού τομέα του Δήμου και η δημοτική πολιτιστική πολιτική ασκούνταν κυρίως από τα διοικητικά συμβούλια των δημοτικών οργανισμών που δραστηριοποιούνταν στον χώρο, με κυριότερους την Δ.Ε.Π.Α.Π. και το ΔΗ.Π.Ε.ΘΕ Πάτρας. Αυτό όμως είχε ως αποτέλεσμα την έλλειψη μιας συντονισμένης δράσης από όλους τους πολιτιστικούς φορείς και ως εκ τούτου την δυσλειτουργία του πολιτιστικού τομέα του Δήμου. Κρίθηκε για τον λόγο αυτό επιτακτική η ανάγκη συντονισμού του πολιτιστικού τομέα από ένα κεντρικό όργανο.

Η νέα εκλεγμένη τοπική αυτοδιοίκηση, με την ανάληψη των καθηκόντων της, τον Ιανουάριο του 2007, ίδρυσε την Αντιδημαρχία Πολιτισμού, στην οποία ανατέθηκε ο καθορισμός της πολιτιστικής πολιτικής του Δήμου και η χάραξη στρατηγικής. Η ύπαρξη ενός ανωτέρου ιεραρχικά θεσμικού οργάνου, που έχει τον συντονισμό και την εποπτεία ολόκληρου του πολιτιστικού τομέα, υπογραμμίζει την σπουδαιότητα που έχει ο πολιτισμός στην πολιτική ατζέντα του Δήμου.

Ένα επιπλέον πλεονέκτημα του πολιτιστικού τομέα της Πάτρας είναι ότι τα διοικητικά συμβούλια των πολιτιστικών οργανισμών απαρτίζονται στην πλειοψηφία τους από άτομα με καλλιτεχνική παιδεία και εμπειρία στο αντικείμενο τους και όχι από εκλεγμένους δημοτικούς συμβούλους, όπως συνέβαινε συνήθως στο παρελθόν. Αυτό σημαίνει ότι γνώμονας των Δ.Σ. των φορέων αυτών είναι το καλλιτεχνικό όφελος και όχι τα πελατειακά συμφέροντα των εκλεγμένων από τον λαό.

Η πολιτιστική πολιτική του Δήμου Πατρέων αναπτύσσεται από τους παρακάτω αναλυτικά αναφερομένους φορείς, οι οποίοι δρουν είτε χωριστά είτε σε συνεργασία μεταξύ τους, πάντα όμως υπό την καθοδήγηση και επίβλεψη της Αντιδημαρχίας Πολιτισμού. Πέρα από την δημοτική πολιτιστική δράση η Αντιδημαρχία Πολιτισμού ενισχύει και την ιδιωτική πρωτοβουλία, χρηματοδοτώντας 500 περίπου φορείς το χρόνο (σχολεία, ιδρύματα, συλλόγους κλπ) για πολιτιστικές δράσεις.

2.5.2. Η Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής Ανάπτυξης Πάτρας

Η Δ.Ε.Π.Α. Πάτρας αποτελεί κοιτίδα των πνευματικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων της πόλης. Λειτουργεί με την μορφή νομικού προσώπου ιδιωτικού

δίκαιου και σε αυτό είναι ενταγμένη η πλειοψηφία των πολιτισμικών θεσμών που λειτουργούν με ευθύνη του Δήμου.

Συγκεκριμένα η Δ.Ε.Π.Α.Π. διευθύνει το Εικαστικό Εργαστήρι, την Δημοτική Πινακοθήκη, το Διεθνές Φεστιβάλ Πάτρας, ενώ παράλληλα συνεργάζεται και με τους 43 υπολοίπους φορείς του Δήμου (ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ., δημοτική μπάντα κλπ) για την παραγωγή εκδηλώσεων που έχουν ευρεία απήχηση στον κόσμο. Διοργανώνει επίσης, καρναβαλικά δρώμενα και άλλες εκδηλώσεις μη μονίμου χαρακτήρα με σκοπό την διατήρηση και προώθηση της τοπικής λαϊκής παράδοσης. Η Δ.Ε.Π.Α.Π. είναι ο πιο σημαντικός οργανισμός του Δήμου, με παρεμβάσεις σε όλους τους τομείς πολιτισμού και η δράση της αναγνωρίζεται από την τοπική κοινωνία.

2.5.3. Το Πνευματικό Καλλιτεχνικό Κέντρο του Δήμου Πατρών

Ο φορέας αυτός προϋπήρχε της Δ.Ε.Π.Α.Π και είχε στο παρελθόν τον έλεγχο όλων των πολιτιστικών δρώμενων του Δήμου. Η δυσλειτουργία όμως του οργανισμού λόγω της νομικής του υπόστασης ανάγκασε το Δημοτικό Συμβούλιο να ιδρύσει την Δ.Ε.Π.Α.Π, η οποία ανέλαβε πολλές από τις δραστηριότητες του.

Σήμερα το Πνευματικό Καλλιτεχνικό Κέντρο διαθέτει χορευτικό τμήμα, χορωδία, την Ορχήστρα Νυκτών Έγχορδων, διοργανώνει αγώνες θεάτρου σκιών και το Διεθνές Φεστιβάλ Θεάτρου Σκιών. Επιπλέον, σε συνεργασία με την Δ.Ε.Π.Α.Π διοργανώνει διαφορές εκδηλώσεις που συνδέονται με την λαϊκή μας παράδοση, όπως π.χ. το πέταγμα του χαρταετού την καθαρή Δευτέρα, εκδηλώσεις Πρωτομαγιάς και αλλά.

Αν και πρόκειται για δυο διαφορετικούς οργανισμούς το Πνευματικό Καλλιτεχνικό Κέντρο του Δήμου και η Δ.Ε.Π.Α.Π. συνυπάρχουν στους ίδιους τομείς δράσεις και λειτουργούν ουσιαστικά σαν ένας, δημιουργώντας σύγχυση στον κόσμο.

2.5.4. Το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Πάτρας

Το Δημοτικό Θέατρο Πάτρας ιδρύθηκε το 1988 και μετεξελίχθη σε ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ το 1989 (Αθανασόπουλος et al, 1994). Κεντρική σκηνή του θεάτρου είναι το θέατρο «Απόλλων» της Πάτρας. Η σύνδεση του με το ιστορικό αυτό θέατρο, προσδίδει μεγαλύτερη αίγλη στον οργανισμό και το έργο του.

Το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ Πάτρας είναι ένας από τους πιο σημαντικούς πολιτιστικούς οργανισμούς με ουσιαστική παρέμβαση στην πολιτιστική ανάπτυξη της περιφέρειας αλλά και του θεάτρου γενικότερα. Στα είκοσι και πλέον χρόνια παρουσίας του, έχει

να επιδείξει μια πολύπλευρη δραστηριότητα: παραγωγές, φυτώριο καλλιτεχνών, μεταφράσεις, εκδόσεις. Βασικός στόχος του οργανισμού είναι η ενεργοποίηση του ντόπιου πολιτιστικού δυναμικού, η ευαισθητοποίηση της νεολαίας καθώς και η εφαρμογή προγραμμάτων για ειδικές κοινωνικές ομάδες.

Με πρωτότυπες θεατρικές παραγωγές ο θίασος του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. περιοδεύει κάθε χρόνο σε όλη την Ελλάδα, διαφημίζοντας το πολιτιστικό έργο της πόλης.

2.5.5. Το δημοτικό ωδείο Πατρών

Με στόχο την μουσική εκπαίδευση των δημοτών και την καλλιέργεια και ανάδειξη νέων μουσικών ταλέντων, το 1986 ιδρύθηκε το Δημοτικό Ωδείο της Πάτρας. Το έργο του ωδείου δεν περιορίζεται στο εκπαιδευτικό μέρος. Επεκτείνεται και στην διοργάνωση πολιτικών και δημιουργικών δραστηριοτήτων.

2.5.6. Η δημοτική μουσική

Η δημοτική μουσική είναι το αρχαιότερο ίδρυμα του Δήμου. Λειτουργεί με την μορφή νομικού προσώπου δημόσιου δικαίου. Διατηρεί τρεις τομείς: α) την μπάντα β) το σχολείο μαθητευομένων και την μπαντανά και γ) τη σχολή κρουστών. Από την Δημοτική Μουσική έχουν αποφοιτήσει αξιόλογοι καλλιτέχνες, πολλοί από τους οποίους συνέχισαν τις σπουδές τους σε ανωτέρα μουσικά ιδρύματα, και συνεχίζει να καλλιεργεί το μουσικό ταλέντο των πολιτών, ενισχύοντας συνεχώς το δυναμικό της πόλης με νεώτερους καλλιτέχνες. Η μπάντα και η μπαντανά της Δημοτικής Μουσικής συμμετέχουν σε πολλές τοπικές εκδηλώσεις.

2.5.7. Η δημοτική βιβλιοθήκη Πατρών

Η Δημοτική Βιβλιοθήκη Πατρών ως νομικό πρόσωπο δημόσιου δικαίου συστάθηκε το 1948, λειτουργούσε όμως από τις αρχές του αιώνα.

Διαθέτει μια πλούσια συλλογή επιστημονικών και λογοτεχνικών βιβλίων (πάνω από 200.000 τόμους), 853 τίτλους περιοδικών (από το 1830), Φύλλα Ελληνικής Κυβερνήσεως και Πατραϊκό Τύπο από το 1948. Από τα τέλη του 1944 η επεξεργασία (εγγραφές των στοιχείων), αναζήτηση και δανεισμός του υλικού της δημοτικής βιβλιοθήκης, γίνεται ηλεκτρονικά με την χρήση υπολογιστή.

Η βιβλιοθήκη πέρα από χώρο μελέτης είναι και μουσειακός χώρος καθότι φυλάσσει τα πρωτότυπα σχέδια του Τσίλλερ για το θέατρο Απόλλων, καθώς και σπάνιες εκδόσεις, χρυσόδετα βιβλία με καλλιτεχνικές βιβλιοδεσίες και συλλογή παλαιών

βιβλίων τοπικής ιστορίας. Στον ισόγειο χώρο της Κεντρικής Δημοτικής Βιβλιοθήκης λειτουργούσε από το 1960 εκθεσιακός χώρος με μια πλούσια συλλογή έργων, κυρίως τοπικών καλλιτεχνών και όπου διοργανώνονταν συχνά διαφορές εκθέσεις. Εκεί ελάμβαναν χώρα και διάφορα εκπαιδευτικά προγράμματα της Βιβλιοθήκης.

Η συμβολή της στην πνευματική ζωή του τόπου είναι ανεκτίμητη, καθώς πριν από την ίδρυση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (ΑΕΙ, ΑΤΕΙ και ΕΑΠ) ήταν η μοναδική βιβλιοθήκη που λειτουργούσε στην πόλη και εξυπηρετούσε τους πολίτες στην αναζήτηση των γνώσεων μέσα από τις πλούσιες συλλογές της.

2.5.8. Η κοινωφελής δημοτική επιχείρηση «Πατρινό Καρναβάλι»

Το Πατρινό Καρναβάλι είναι μια πολυδιάστατη δραστηριότητα, άρρηκτα συνυφασμένη με την πολιτιστική ταυτότητα της πόλης. Μέχρι πρόσφατα το καρναβάλι ανήκε στους τομείς δράσης της ΔΕΠΙΑΠ. Η σπουδαιότητα όμως του θεσμού, τόσο για την ιστορία του, όσο και για την οικονομική σημασία και εξέλιξη του, έκριναν αναγκαία την ύπαρξη ενός ανεξάρτητου διοικητικά οργάνου, που θα έχει την αποκλειστική φροντίδα της διοργάνωσης του Πατρινού Καρναβαλιού. Η «Κοινωφελής Δημοτική Επιχείρηση Πατρινό Καρναβάλι» ιδρύθηκε το 2009, με την μορφή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου. Στόχος της, η οργάνωση λειτουργιών και δραστηριοτήτων και η παροχή υπηρεσιών που αναφέρονται στο τομέα του πολιτισμού και συγκεκριμένα στην διαχείριση του πολιτιστικού θεσμού «Πατρινό Καρναβάλι».

2.6. Η ιδιωτική πρωτοβουλία στο πολιτιστικό γίνεσθαι της Πάτρας

Στην πολιτιστική ζωή του τόπου αρκετά έντονη είναι η παρουσία ιδιωτικών ιδρυμάτων, με πιο σημαντικές παρουσίες το Μουσείο Τύπου της Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Πελοποννήσου – Ηπείρου – Νήσων (Ιστορικό αρχείο στο internet, n.d.), το Ιστορικό και Εθνολογικό Μουσείο Πατρών, που ιδρύθηκε το 1973 από τους συμπολίτες Γιάννη Μελετόπουλο και Θεόδωρο Παπαναγιώτου και σήμερα ανήκει στο Πνευματικό Καλλιτεχνικό Κέντρο του Δήμου Πατρέων, το Μουσείο του υδροηλεκτρικού σταθμού Γλαυκού της Δ.Ε.Η., το Πολιτιστικό Κέντρο του Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης και το Ίδρυμα Τορπίλη.

Σημαντικό πολιτιστικό έργο σημειώνει και ο εκδοτικός οίκος «Αχαϊκές Εκδόσεις» που έχει επιμεληθεί την έκδοση πολλών μυθιστορημάτων, λευκωμάτων, ιστορικών μελετών κ.α. που αφορούν την τοπική κοινωνία, είτε επειδή αναφέρονται στην πόλη και την ιστορία της, είτε επειδή είναι έργα τοπικών συγγραφέων. Ο ίδιος εκδοτικός οίκος διοργανώνει συμπόσια, ημερίδες και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις με θέματα το έργο πατρινών καλλιτεχνών και η τοπική ιστορία.

Υπάρχουν επίσης πολλοί τοπικοί σύλλογοι που αναπτύσσουν σημαντικό πολιτιστικό έργο, όπως για παράδειγμα η Πολυφωνική Ορχήστρα Πατρών, το ερασιτεχνικό σχήμα θεάτρου, λόγου και άλλων τεχνών «ΡΕΦΕΝΕ», το «Καρναβαλικό Κομιτάτο Πάτρας», οι «Ανήσυχοι εν πλω» και άλλοι. Οι δημοτικές αρχές στηρίζουν την προσπάθεια των συλλόγων αυτών, είτε μέσα από μερική χρηματοδότηση, είτε με την παραχώρηση δημοτικών χώρων για να φιλοξενηθούν μουσικοχορευτικά δρώμενα, θεατρικές παραστάσεις, εκθέσεις και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις που οι σύλλογοι αυτοί οργανώνουν.

Την συνέχιση της λαϊκής μας παράδοσης προωθούν διάφορα σωματεία και πολιτιστικοί σύλλογοι μέσω της εκμάθησης παραδοσιακών χωρών σε νέους και την διοργάνωση μουσικοχορευτικών δρώμενων του λαϊκού μας πολιτισμού και εκδηλώσαν τοπικής παραδοσιακής γαστρονομίας. Πιο σημαντικός από αυτούς είναι το Λύκειο Ελληνίδων Πατρών (Λύκειο Ελληνίδων Παράρτημα Πάτρας, n.d.) το οποίο πρεσβεύει και την πόλη στο εξωτερικό με την συμμετοχή και την διάκριση του σε αρκετά Διεθνή Φεστιβάλ. Σημαντική είναι και η πολιτιστική δράση των συλλόγων που έχουν ιδρύσει κρητικοί, αιτωλοακαρνάνες, πόντιοι, Λέσβιοι και άλλοι συμπολίτες που κατάγονται από άλλα μέρη της χώρας μας, με σκοπό να προβάλλουν τις λαϊκές παραδόσεις του τόπου τους στην πατρινή κοινωνία

3. Η ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Η εκπαίδευση, γενικότερα, στοχεύει στην ολόπλευρη ανάπτυξη και καλλιέργεια των διανοητικών και ψυχοκινητικών δυνατοτήτων του μαθητή, φωτίζοντας τις πτυχές εκείνες που θα βοηθήσουν να εξελιχθεί σε μια ολοκληρωμένη, δημιουργική και αυτόνομη προσωπικότητα. Μέσω της εκπαίδευσης και της παιδείας γενικότερα, ο μαθητής γνωρίζει τον εαυτό του, τα ενδιαφέροντά του, μαθαίνει να δημιουργεί και να συνεργάζεται με ανθρώπους διαφορετικών λαών με γνώμονα την ειρήνη και τη συναδελφωση. Αυτή η διαδικασία κοινωνικοποίησης είναι ισόβια για το μαθητή και τον άνθρωπο εν γένει (Καπουλίτσα-Τρούλου, 2005, Chapman, 1993, Βάος, 2000).

Σύμφωνα, λοιπόν, με τη στοχοθεσία της εκπαίδευσης το σχολείο διαδραματίζει ένα σπουδαίο ρόλο στην ολοκλήρωση της προσωπικότητας του παιδιού, συμβάλλει στην αντίληψη του κοινωνικού συνόλου αλλά και στη μετάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς (Καπουλίτσα-Τρούλου, 2002).

Στα αναλυτικά προγράμματα της ελληνικής εκπαίδευσης αποτυπώνεται με ευκρίνεια η τάση προς αυτή την κατεύθυνση, κυρίως στον τομέα της Αισθητικής Αγωγής. Η Αισθητική Αγωγή έχει ως στόχο την αισθητική και πολιτισμική ευαισθητοποίηση του παιδιού. Με τον όρο αισθητική νοείται η ανακάλυψη του κόσμου μέσω των αισθήσεων και των συναισθημάτων, ενώ με τον όρο πολιτισμική εννοούμε τη γνωριμία με αντικείμενα πολιτισμικής αξίας. Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί θέμα υψίστης σημασίας και ο μαθητής μυείται σταδιακά σε αυτό (Καπουλίτσα-Τρούλου, 2002).

Σύμφωνα με τον R. Gloton, «ο απώτερος σκοπός του μαθήματος της αισθητικής αγωγής δεν είναι η Τέχνη, αλλά η αγωγή διαμέσου της Τέχνης, η οποία δεν επιδιώκει να κάνει τα παιδιά καλλιτέχνες, αλλά να τα δραστηριοποιήσει και να οδηγήσει στην αναπτυσσόμενη προσωπικότητά τους, στην πλήρη ολοκλήρωσή της μέσα σε μια αρμονική προσαρμογή της στον κόσμο» (Gloton, 1976: 55, Καπουλίτσα-Τρούλου, 2002:6).

Στην προσπάθεια αυτή για ευαισθητοποίηση και καλλιέργεια της αισθητικής του μαθητή σημαντικό παράγοντα αποτελεί ο δάσκαλος. Σύμφωνα με τον Piaget, ο εκπαιδευτικός είναι αυτός που βοηθά τα παιδιά να χρησιμοποιήσουν όλες τις

αισθήσεις τους, ώστε να αντιληφθούν και να ανακαλύψουν τα αντικείμενα (Schirmarcher, 1998). Έτσι, τα παιδιά έχουν ανάγκη έναν ενήλικα που θα τους προσφέρει το χώρο μέσα στον οποίο θα κινηθούν. Σε αυτό το χώρο πρέπει να αισθάνονται άνετα και ελεύθερα, ώστε να εκφράσουν συναισθήματα, ιδέες, εντυπώσεις αλλά και να προσπαθούν να τα κατανοήσουν. Ο δάσκαλος είναι ο βοηθός και καθοδηγητής στην προσπάθεια αυτή, χωρίς, όμως, να επιβάλλεται και να ελέγχει το παιδί μετατρέποντάς το σε παθητικό και εξαρτημένο δέκτη. Έχει, βέβαια, το δικαίωμα και την υποχρέωση να θέσει κάποια μέτρα και όρια (Rubin, 1997).

Ο δάσκαλος, επιπλέον, χρησιμοποιώντας τη λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία μπορεί να ανταποκρίνεται στην τέχνη των παιδιών τόσο θετικά όσο και αρνητικά (Schirmarcher, 1998).

3.1. Ο ρόλος της τέχνης στη διδασκαλία και εκπαίδευση των παιδιών

Ο τομέας της Τέχνης θεωρείται ένας από τους ζωτικότερους όσον αφορά την ψυχική και πνευματική υγεία των ανθρώπων, διότι εκτός των άλλων, αποτελεί δίοδο προσωπικής έκφρασης, συναισθημάτων, ιδεών, επιθυμιών, προσωπικής ολοκλήρωσης και όχι σύμβολο πλούτου και κοινωνικής εκλέπτυνσης, όπως συχνά θεωρείται. Ουσιαστικά, πρόκειται για μίμηση και αναπαράσταση της πραγματικότητας και της καθημερινότητας μέσω εξευγενισμένων και καλαίσθητων τρόπων και διαδικασιών. Ακόμη, είναι ένα στοιχείο το οποίο συνδέει όλους τους πολιτισμούς, αφού δεν υπάρχει ανάγκη γλωσσικής επικοινωνίας (Schirmarcher, 1998).

Η αξία και η προσφορά της Τέχνης αγγίζει διάφορες πτυχές και προσδοκίες της προσωπικότητας μας, ενώ τα οφέλη της είναι κυρίως πνευματικά. Αποτελεί έναν τρόπο χαλάρωσης, ανακούφισης και συναισθηματικής πλήρωσης, έχοντας ταυτόχρονα θεραπευτικές ιδιότητες (Rubin, 1978).

Όπως είναι φυσικό, η Τέχνη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την εκπαίδευση, καθώς όλες τις οι λειτουργίες και δραστηριότητες έχουν την δυνατότητα να εντρυφήσουν μοναδικές και κλασικές αξίες και στοιχεία στους μικρούς μαθητές. Από τις πρώτες τάξεις του Δημοτικού τα παιδιά απολαμβάνουν την έμπνευση που προέρχεται από πλασματικά θέματα και καταστάσεις, καθώς επίσης τις ερμηνείες για τον συμβολισμό των έργων τέχνης (Chapman, 1993). Υπάρχει μια πληθώρα χαρακτηριστικών,

ικανοτήτων και εμπειριών, οι οποίες μεταφέρονται και αποτυπώνονται στη συνείδηση των παιδιών μέσω της καλλιτεχνικής αγωγής.

Οι κυριότεροι σκοποί της καλλιτεχνικής αγωγής είναι η προσωπική πλήρωση, η μεταβίβαση της καλλιτεχνικής κληρονομιάς και η ανάπτυξη του κοινωνικού ρόλου (Charman, 1993). Αρχικά, προωθεί την ενεργητική στάση των παιδιών απαιτώντας την συμμετοχή και την κινητοποίησή τους, δημιουργεί κίνητρα, όπως επίσης, καλλιεργεί συναισθήματα αναγνώρισης και επιτυχίας. Κατά δεύτερον, έρχονται σε επαφή με την πολιτιστική και καλλιτεχνική τους κληρονομιά αντιλαμβανόμενα ότι η τέχνη αποτελεί ένα κομμάτι πολιτισμού και ιστορίας (Schirmacher, 1998). Τρίτον, αρχίζουν να συνειδητοποιούν την σύνδεση της τέχνης με τις κοινωνικές μελέτες και την έκφραση των κοινωνικών αξιών μέσα από αυτήν.

Η θετική επίδραση της Τέχνης, όμως, δεν σταματά εδώ, αλλά καλύπτει και περιστρέφεται γύρω κι από άλλους άξονες της παιδικής προσωπικότητας. Ωθεί τα παιδιά στο να σέβονται και να αναγνωρίζουν την τέχνη, το έργο και τον σωματικό ή πνευματικό κόπο των άλλων. Ιδιαίτερη είναι η συμβολή της και η θεραπευτική της πλευρά στα παιδιά με ειδικές ανάγκες, αλλά επίσης και σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα (Schirmacher, 1998).

Αν και θα έπρεπε να θεωρείται αυτονόητο, αξίζει εδώ να τονίσουμε ότι η Τέχνη οφείλει να είναι διαθέσιμη και προσβάσιμη σε όλα τα παιδιά, ανεξαρτήτως οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών παραγόντων.

Επιπλέον, αρκετοί υποστηρίζουν ότι η Τέχνη μπορεί να αποτελέσει έναυσμα για μετέπειτα πανεπιστημιακή πορεία (Schirmacher, 1998), ούσα προσανατολισμένη προς την επιτυχία.

Τέλος, η Τέχνη παίζει καταλυτικό ρόλο και στην καλλιέργεια της πλήρους ανάπτυξης του παιδιού, σύμφωνα με το ολιστικό πρότυπο, σε όλα τα επίπεδα και είδη της, δηλαδή στην σωματική, κοινωνική, συναισθηματική, γνωστική και δημιουργική ανάπτυξη.

Πιο αναλυτικά, σχετικά με την σωματική ανάπτυξη έχει παρατηρηθεί ότι οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες λόγω των χειρωνακτικών τους κινήσεων συντελούν στην βελτίωση των κινήσεων και των δεξιοτήτων των μυών (Schirmacher, 1998).

Στο επίπεδο της κοινωνικής ανάπτυξης, τα παιδιά αρχίζουν να γνωρίζουν τους εαυτούς τους, αλλά και τους γύρω τους. Έτσι, ενδυναμώνεται η μοναδικότητα τους και η αλληλεπίδραση τους με τους συμμαθητές και τους δασκάλους τους. Σύμφωνα με την Clemens, *«η Τέχνη επιτελεί έναν θετικό καθοδηγητικό ρόλο»*. Επιπλέον, θεωρεί ότι μέσω της καλλιτεχνικής αγωγής τα παιδιά εκτονώνονται και έπειτα ηρεμούν (Schirmacher, 1998).

Στη συνέχεια, ακολουθεί η σχέση Τέχνης και συναισθηματικής ανάπτυξης, μέσω της οποίας τα παιδιά εκφράζουν ιδέες, συναισθήματα, φόβους, σκέψεις, εμπειρίες, γεγονότα και αναμνήσεις, γεγονός το οποίο συνεπάγεται την καλή πνευματική τους κατάσταση και την ενίσχυση της αυτοεικόνας τους. Θεωρείται πολύ σημαντική η καλή εικόνα και πίστη στον εαυτό τους, διότι παίζει ρόλο στην διαδικασία της μάθησης. Αντίθετα, η αίσθηση του φόβου της αποτυχίας προκαλεί αμφιβολία και αρνητική αυτοεικόνα (Schirmacher, 1998).

Εντυπωσιακές είναι οι πληροφορίες που παίρνει κανείς από την συσχέτιση Τέχνης και γνωστικής ανάπτυξης. Ο Eisner υποστηρίζει ότι *«η Τέχνη είναι ο καθρέφτης του γνωστικού επιπέδου του παιδιού»*. Συνεπώς, μέσω αυτής κατορθώνει να δώσει μορφή σ' αυτά που γνωρίζει, αλλά δεν καταφέρνει να εκφράσει, αφού τα παιδιά αντιλαμβάνονται περισσότερα από όσα έχουν την δυνατότητα να εκφέρουν. Συνεπώς, εάν αντιλαμβάνονται χωροταξικά στοιχεία, για παράδειγμα, θα τους βοηθήσει στην κατανόηση κειμένων αργότερα. Εξετάζοντας, λοιπόν, τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες ενός παιδιού είμαστε σε θέση να ανακαλύψουμε τι γνωρίζει για τον κόσμο και τι είναι σημαντικό γι' αυτό (Schirmacher, 1998).

Εν κατακλείδι, συνειδητοποιούμε ότι η προσφορά και ο ρόλος της Τέχνης στην ζωή του ανθρώπου γενικά, αλλά και του παιδιού ειδικότερα, διευρύνεται σε ποικίλα επίπεδα, επιφέρει βραχυπρόθεσμα, αλλά και μακροπρόθεσμα ωφέλιμα χαρακτηριστικά στην παιδική ψυχοσύνθεση και ιδιοσυγκρασία και δημιουργεί όλες τις κατάλληλες προϋποθέσεις για ανθρώπους με πλήρως διαμορφωμένη προσωπικότητα και διευρυμένους ορίζοντες.

3.2. Αισθητική ευαισθητοποίηση των παιδιών

Αρχικά, εάν θέλαμε να δώσουμε έναν ορισμό για τον όρο «αισθητική ευαισθητοποίηση», θα λέγαμε την πρόκληση συγκίνησης και διέγερσης από τα έργα τέχνης και την φύση. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τα παιδιά, ως αισθητική

ευαισθητοποίηση χαρακτηρίζονται τα συναισθήματα που τους έχουν δημιουργηθεί σε σχέση με το αισθητικό κριτήριο, όπως επίσης και οι αντιδράσεις τους, δηλαδή η προτίμηση ή η απόρριψη (Καπουλίτσα-Τρούλου, 2002). Βεβαίως, οφείλουμε να τονίσουμε ότι αισθητική και τέχνη δεν είναι έννοιες ταυτόσημες, καθώς η τέχνη περιλαμβάνεται στην αισθητική, όπως επίσης και άλλες τέχνες σαν τη μουσική και τον χορό (Schirmacher, 1998).

Υπάρχουν κάποιοι λόγοι οι οποίοι καθιστούν πολύ σημαντική, αν όχι απαραίτητη την αισθητική ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση των παιδιών. Πρώτον, γιατί μέσω αυτής επέρχεται η ολιστική ανάπτυξη ενός παιδιού, αφού συνδυάζει μάθηση και εμπειρία. Δεύτερο λόγο αποτελεί η πεποθηση ότι τα παιδιά που διακατέχονται από την έννοια της αισθητικής θα γίνουν σωστοί πολίτες με έντονη την αίσθηση της ομορφιάς και καλαισθησίας στην κοινότητα, αλλά και στο εργασιακό περιβάλλον. Ακόμη, καλλιεργεί την αντλήπτική ικανότητα και την μνήμη, καθώς απαιτεί κυρίως ενεργή δραστηριότητα και όχι παθητική στάση.

Είναι αλήθεια ότι τα παιδιά κατέχουν την αισθητική διαδικασία σε μεγαλύτερο βαθμό από τους ενήλικες, καθώς διαρκώς βρίσκονται σε φάση εξερεύνησης και αναζήτησης νέων εμπειριών. Στόχος δεν είναι να γίνουν τα παιδιά κριτικοί τέχνης, αλλά να είναι σε θέση να μιλούν γι' αυτή και να την σχολιάζουν. Καθώς περνά ο καιρός, το καθένα διαμορφώνει τις δικές του ιδιαίτερες προτιμήσεις και νιώθει το συναίσθημα της εκτίμησης προς αυτήν με το να διαβάζει καλά βιβλία ή να ακούει μουσική, δείχνοντας ανοχή σε διαφορετικές καλλιτεχνικές νοοτροπίες (Schirmacher, 1998).

Η διαδικασία της πρόσληψης της Τέχνης, σύμφωνα με έρευνες, χαρακτηρίζεται από δημιουργικότητα, δυναμική, φαντασία και σκέψη. Αυτά τα τέσσερα στοιχεία συνδέονται αναμφισβήτητα με την παιδική ψυχοσύνθεση, αλλά ακόμη και αν τα κατέχει κάποιο παιδί στον μέγιστο βαθμό, είναι αναγκαία και η ύπαρξη κάποιων ακόμη παραγόντων αισθητηριακών, βιολογικών, κοινωνικών και πολιτισμικών. Ο πρώτος από αυτούς είναι η συνεχής καλλιέργεια και εξέλιξη των αισθήσεων, ενώ ο δεύτερος η εξάσκηση της παρατηρητικότητας (Καπουλίτσα-Τρούλου, 2002). Όσον αφορά το πρώτο σκέλος, θεωρείται ιδανική η βίωση και δημιουργία εραθισμάτων μέσω πολλών και διαφορετικών αισθητικών μορφών και τρόπων. Από την άλλη, η καλλιέργεια της ικανότητας παρατήρησης των αντικειμένων και των φαινομένων μπορεί να οδηγήσει στην καλύτερη και βαθύτερη γνώση του κόσμου και του περιβάλλοντος τους (Τσιαντζή, 1998).

Ο Gloton από την πλευρά του θεωρεί καθοριστικούς παράγοντες για την διαμόρφωση του αισθητικού κριτηρίου, α) την οικογένεια και ό, τι ερεθίσματα προσφέρει η καθημερινότητα στο σπίτι, β) το εξωτερικό περιβάλλον, δηλαδή την φύση, τα κτίρια, τα ταξίδια, γ) το σχολείο σαν χώρο, αλλά και σαν πηγή θαμαμάτων και δ) τα Μέσα ενημέρωσης, όπως την τηλεόραση, αφίσες, έντυπα, εικόνες, διαφημίσεις, κ.α.

«Επίσης οι οικονομικοί παράγοντες, η ανάπτυξη της τεχνολογίας, η απουσία μόρφωσης, η απουσία της τέχνης στην καθημερινή ζωή και στην αγωγή των ενηλίκων, η ιδεολογία, ο χυδαίος υλισμός, η υποβάθμιση της τέχνης στα σχολικά προγράμματα» (Gloton, 1965:63). Ο ίδιος τονίζει την τάση και αδυναμία όλων των παιδιών προς την τέχνη της ζωγραφικής και το γεγονός ότι προτιμούν και εκτιμούν τα ίδια έργα.

Πολλές έρευνες έχουν γίνει και αρκετές θεωρίες έχουν διατυπωθεί σχετικά με τα στάδια ανάπτυξης των αισθητικών κριτηρίων των παιδιών και το πως αντιλαμβάνεται την τέχνη σε κάθε ηλικία. Οι περισσότεροι συμφωνούν στο γεγονός ότι τα μικρότερα παιδιά δίνουν περισσότερη προσοχή στο θέμα ενός έργου και δευτερευόντως στην τεχνοτροπία του. Ακόμη, παρατηρούνται διαφοροποιήσεις στις απόψεις των παιδιών σε σχέση με την αισθητική, ανάλογα με την ηλικία και το φύλο τους (Καπουλίτσα-Τρούλου, 2002).

Μια ακόμη άποψη η οποία δεν έχει αναφερθεί έως τώρα είναι αυτή του G. L. Marchal, ο οποίος υπογραμμίζει ιδιαίτερα την συμβολή του δασκάλου σε όλη την διαδικασία της αισθητικής ευαισθητοποίησης των παιδιών, αφού θεωρεί ότι η επαφή από μόνη της με την τέχνη δεν αρκεί, εάν δεν δοθούν και τα κατάλληλα ερεθίσματα (Καπουλίτσα-Τρούλου, 2002).

Συνεπώς, είναι πολύ σημαντικό και το πλαίσιο στο οποίο διενεργείται η επαφή των παιδιών με την τέχνη ή πιο συγκριμένα με ένα έργο τέχνης. Ιδανικά, μια εισαγωγική συζήτηση σε συνδυασμό με την κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή, καθώς και η προτροπή και ενθάρρυνση από τον δάσκαλο για έκφραση των συναισθημάτων και βιωμάτων θα μπορούσε να προκαλέσει ζωνφό ενδιαφέρον στους μαθητές και να επιφέρει εποικοδομητικά αποτελέσματα (Καπουλίτσα-Τρούλου, 2002).

3.3. Τρόποι γνωριμίας – επαφής των παιδιών με την τέχνη

Ο τρόπος γνωριμίας των παιδιών με την ενασχόληση τους με την τέχνη για πρώτη φορά παίζει καθοριστικό ρόλο για την συνέχεια, την πορεία, το ενδιαφέρον, και τη συμμετοχή τους. Οι πρώτες εντυπώσεις που θα τους δημιουργηθούν, μπορούν είτε να

τους κεντρίσουν την περιέργεια και να αυξήσουν το ενδιαφέρον τους, είτε να τους απογοητεύσουν και να απορρίψουν την όλη ιδέα και διαδικασία της επαφής με την τέχνη. Έπειτα, για να ασχοληθούν ενεργά με την δημιουργική πλευρά της τέχνης χρειάζονται μια πηγή έμπνευσης ή εμπειρίες οι οποίες θα τους διευκολύνουν στην επιλογή ενός θέματος, για παράδειγμα στην ζωγραφική (Schirmacher, 1998).

Σαφώς, ο πρωταρχικός μεσολαβητής για την πρώτη γνωριμία ενός παιδιού με την τέχνη είναι οι ίδιοι οι γονείς, οι οποίοι θα πρέπει να ενημερώνονται σχετικά με το θέμα και να συμμετέχουν μαζί με τα παιδιά σε δημιουργικές διαδικασίες και συζητήσεις επ' αυτού. Ο δεύτερος συνδετικός κρίκος παιδιού και τέχνης είναι βεβαίως το σχολείο, το οποίο μπορεί να προσφέρει ένα μεγάλο εύρος δραστηριοτήτων και καλλιτεχνικών προγραμμάτων. Οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να παροτρύνουν τους μικρούς μαθητές προς την κατεύθυνση αυτή σχεδιάζοντας ποικίλες και άφθονες δραστηριότητες, έτσι ώστε να διατηρηθεί το ενδιαφέρον των παιδιών ζωηρό.

Υπάρχουν, λοιπόν, αρκετοί τρόποι για να αξιοποιήσουμε και να εξαντλήσουμε όλα τα είδη τέχνης στον χώρο του σχολείου. Ξεκινώντας, εκθέτουμε τα παιδιά σε ποικίλες μορφές τέχνης, δηλαδή μουσική, κίνηση, λογοτεχνία, χορός, τέχνη και σε αισθητηριακές εμπειρίες, ούτως ώστε να θίξουμε όλες τις πιθανές προτιμήσεις τους. Αυτό όμως πρέπει να συμβεί χωρίς οποιαδήποτε επιβολή συγκεκριμένης τέχνης ή κατεύθυνσης από τον δάσκαλο, αλλά με την πλήρη ελευθερία επιλογής από τα παιδιά. Ωστόσο, χρειάζεται να καταλάβουν ότι η τέχνη μπορεί να είναι σπουδαία κι από πλευρά σύνθεσης ακόμη κι αν δεν τους αρέσει το εκάστοτε έργο (Schirmacher, 1998).

Ένας πρωτότυπος και ταυτόχρονα ευχάριστος τρόπος για να είναι οι μαθητές διαρκώς εκτεθειμένοι σε ερεθίσματα είναι να ακούν πολλά και διαφορετικά είδη μουσικής καθ' όλη την διάρκεια της ημέρας τους στο σχολείο. Δηλαδή, την ώρα του διαλείμματος, την ώρα του κολατσιού, ακόμη και σαν μουσική υπόκρουση εν ώρα μαθήματος. Συνδυαστικά, ο δάσκαλος μπορεί να κοσμήσει την αίθουσα με κινούμενα σχέδια, κάρτα, ταπετσαρίες ώστε να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον πλούσιο σε αισθητικά ερεθίσματα (Schirmacher, 1998).

Ακόμη και οι εικονογραφήσεις των παιδικών βιβλίων θεωρούνται ως έργα τέχνης, οπότε θα ήταν μια εποικοδομητική διαδικασία ο σχολιασμός και η επεξεργασία

τέτοιων βιβλίων μέσα στην τάξη, καθώς βοηθούν στην παιδική ικανότητα εκτίμησης της τέχνης (Schirmacher, 1998).

Η επαφή των παιδιών με τους ίδιους τους εκπροσώπους διαφόρων τεχνών μπορεί να προκαλέσει πολύ θετικά αποτελέσματα, αφού τα παιδιά θα έχουν άμεση επαφή με τους δημιουργούς πλέον και όχι μόνο με το έργο καθεαυτό. Επαγγελματίες καλλιτέχνες, μουσικοί, χορευτές και γενικότερα άνθρωποι της τέχνης θα μπορούσαν να περάσουν την πόρτα της τάξης και να αλληλεπιδράσουν με τους μικρούς μαθητές. Εάν, πάλι, αυτό είναι ανέφικτο, θα μπορούσαν να πάνε τα παιδιά με την συνοδεία των δασκάλων τους μια εκπαιδευτική εκδρομή στη φύση, στο μουσείο, σε μια αθουσα τέχνης, σε μουσικοθεατρικές παραστάσεις, συναυλίες, στο πλανητάριο ή ακόμη και σε ατελιέ ζωγραφικής (Schirmacher, 1998).

Από τα παραπάνω γίνεται, λοιπόν, ξεκάθαρο ότι για να εισαγάγουμε τα παιδιά στον τομέα της τέχνης και του πολιτισμού πρέπει να τους προσφέρουμε πολλά και διαφορετικά ερεθίσματα που θα διεγείρουν όλες τις αισθήσεις τους μέσα σε ένα πλούσιο από καλλιτεχνικά στοιχεία περιβάλλον με σκοπό να εξερευνήσουν πολλές πτυχές της καλλιτεχνικής διάστασης και να αποκτήσουν αισθητική ευαισθητοποίηση.

3.4. Η τέχνη σε παιδιά με ειδικές ανάγκες

Η Τέχνη, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, αποτελεί έναν τρόπο έκφρασης και εκδήλωσης συναισθημάτων, ιδεών, εντυπώσεων και ο ρόλος της είναι ιδιαίτερα σημαντικός στην εκπαίδευση και ανάπτυξη μιας πολύπλευρης προσωπικότητας των μαθητών. Υπάρχουν, όμως, περιπτώσεις παιδιών με σωματικές ή αισθητηριακές αναπηρίες, που διαφέρουν αισθητά από τα υπόλοιπα παιδιά. Τα τελευταία χρόνια γίνεται ιδιαίτερη αναφορά και προσπάθεια που αφορά στον τρόπο αντιμετώπισης αυτών των περιπτώσεων εκ μέρους της εκπαιδευτικής πολιτικής, αλλά και η ενημέρωση σε θέματα που αφορούν στην κατανόηση και υποστήριξη ατόμων με ειδικές ικανότητες έχει αρχίσει να ενισχύεται.

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην όραση, την κινητικότητα, την αντίληψη, την κατανόηση ή τον έλεγχο καθιστούν άμεση την ανάγκη μεγαλύτερης ενασχόλησης, δραστηριότητας και προσοχής εκ μέρους των δασκάλων, ώστε να μειωθεί το κενό ως προς τις ελλείψεις τους, αλλά και να δημιουργηθεί ένα άνετο και ασφαλές περιβάλλον μέσα στο οποίο επιτυγχάνεται η ομαλή τους ανάπτυξη και έκφραση (Rubin, 1997).

Η αγωγή μέσω της τέχνης προσφέρει πολλές δυνατότητες στο παιδί, όπως για παράδειγμα, το αίσθημα ανεξαρτησίας και ελευθερίας ως προς τη λήψη αποφάσεων, ενώ συνήθως εξαρτώνται από άλλους. Η ελευθερία στις επιλογές βοηθά στον καθορισμό του εαυτού τους, στην καλύτερη αντίληψη της προσωπικότητάς τους, ενώ αναπτύσσεται περισσότερο και η δημιουργικότητά τους. Παρά τις δυσκολίες τους, τα παιδιά αυτά έχουν θετική πρόοδο στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Η εξάσκηση είναι ένα μέσο που βοηθά στην εξοικείωσή τους.

Μέσα από την τέχνη, το ανάπηρο παιδί μπορεί να εξωτερικεύσει με μεγαλύτερη ασφάλεια τις εσωτερικές εντάσεις που βιώνει, αλλά και να εκφράσει πολλά συναισθήματα. Έτσι, η τέχνη πρέπει συνεχώς να προσαρμόζεται και να επαναπροσδιορίζεται ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε παιδιού, ώστε να διευρύνεται όλο και περισσότερο η φαντασία του και να διατηρείται όσο το δυνατόν ο έλεγχος των κινήσεων από αυτό.

Στις περιπτώσεις των παιδιών με ειδικές ανάγκες ο ενήλικας, ο δάσκαλος, χρειάζεται να παρεμβαίνει περισσότερο «για να απλοποιήσει τη διαδικασία εκμάθησης για τα κάθε παιδί ξεχωριστά» (Lindsay, 1972:139, Rubin, 1997:370), ενώ πολύ σημαντικό είναι και το ότι η προσπάθεια του παιδιού πρέπει να εκτιμάται περισσότερο από το αποτέλεσμα που θα προκύψει. Τα αισθήματα και οι αντιδράσεις των παιδιών, ακόμη, πρέπει να κατανοούνται και να αποδέχονται, όσο ακραία και υπερβολικά και αν είναι.

Γενικότερα, εμπίπτουν πολλές δυσκολίες στο να δουλεύει κανείς με ανάπηρα παιδιά, η ανταμοιβή, όμως, είναι τεράστια. Τα παιδιά αυτά έχουν μεγαλύτερη ανάγκη από προσοχή και βοήθεια, όχι ως προς την καθοδήγηση προς ένα καθορισμένο στόχο αλλά ως προς την καλλιέργεια και εξωτερίκευση του εσωτερικού τους κόσμου. Έτσι, ο δάσκαλος, πρέπει να οπλιστεί με υπομονή και επιμονή, ώσπου οι προσπάθειες να έχουν βαθμιαία αποτέλεσμα (Rubin, 1997).

Από τα παραπάνω, λοιπόν, συμπεραίνεται η σπουδαιότητα του ρόλου της τέχνης στην αγωγή και στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη των παιδιών με ειδικές ικανότητες. Η τέχνη, πρέπει να αποτελέσει αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαίδευσης και όχι απλώς ενασχόληση στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών.

3.5. Το μουσείο ως μέσο αγωγής και εκπαίδευσης

Κατά την Αρχαιότητα, το «Μουσείον» ήταν ένας χώρος αφιερωμένος στις Μούσες, όπου συγκεντρώνονταν με στόχο το φιλοσοφικό στοχασμό και την προώθηση της

φιλοσοφικής και επιστημονικής σκέψης. Από την εποχή της Αναγέννησης απέκτησε τη σημασία που δίνουμε και σήμερα, χώρο, δηλαδή, αφιερωμένο στην υπηρεσία της Τέχνης και ειδικότερα στη συλλογή έργων τέχνης (Καλούρη-Αντωνοπούλου, 1988).

Το πρώτο ελληνικό μουσείο στην Ελλάδα ιδρύθηκε το Μάρτιο του 1829 στην Αίγινα από τον Καποδίστρια και όταν πρωτεύουσα του Ελληνικού Κράτους έγινε η Αθήνα, ιδρύθηκε το Κεντρικόν Αρχαιολογικόν Μουσείον (Καλούρη-Αντωνοπούλου, 1988).

Έτσι, ξεκινά η δημιουργία όλο και περισσότερων μουσείων που απευθύνονται στο ευρύ κοινό. Η υποδοχή, όμως, που δέχτηκαν δεν ήταν ιδιαίτερα θετική. Αρχικά, βρήκαν ανταπόκριση μόνο σε κύκλους που σχετίζονταν με την Τέχνη ή είχαν κάποια συγκεκριμένη κοινωνική θέση και κουλτούρα. Αργότερα, το μουσείο άρχισε να ανταποκρίνεται σε ένα περισσότερο ευρύ κοινό, χωρίς, όμως, να δέχεται την πρέπουσα εκτίμηση. Σύμφωνα με τον Picasso, *«το κοινό δεν καταλαβαίνει πάντοτε τη μοντέρνα τέχνη αλλά αυτό συμβαίνει γιατί τελικά κανένας δεν του έμαθε ποτέ τίποτα σχετικά με τη ζωγραφική. Τον μαθαίνουν να γράφει, να διαβάζει και να τραγουδάει, μα ποτέ κανείς δε σκέφτηκε να τον μάθει να κοιτάζει έναν πίνακα»* (Καλούρη-Αντωνοπούλου, 1988: 21).

Το μουσείο, γενικότερα, δημιουργήθηκε με σκοπό τη διατήρηση των έργων τέχνης. Με το άνοιγμα, όμως, σε μια ευρεία μάζα αποτελεί, επιπλέον, το χώρο μέσα στον οποίο ο επισκέπτης θα έρθει σε επαφή με το παρελθόν, την πολιτιστική κληρονομιά και παράδοση και θα γνωρίσει περισσότερο παραστατικά την ιστορία, τη λαογραφία και την παράδοσή μας. Αυτός είναι ο σκοπός του μουσείου, η άμεση επαφή και οι εντυπώσεις που δημιουργούνται από τη γνωριμία με ένα πραγματικό έργο τέχνης.

Για το παιδί, που αποτελεί ένα ειδικό τμήμα του κοινού, το μουσείο αντιπροσωπεύει τη σύζευξη θεωρίας και πράξης, τη συνειδητοποίηση του ιστορικού παρελθόντος (Καλούρη-Αντωνοπούλου, 1988).

Το μουσείο προσφέρει τη δυνατότητα στα παιδιά να αντιληφθούν, να νιώσουν και να ξεχωρίσουν την ομορφιά ενός πίνακα, περισσότερο εξαιτίας των εντυπώσεων και των συγκινησιακών αντιδράσεων που προκαλούνται από την άμεση επαφή και επικοινωνία μαζί του. Έτσι, με έναν διασκεδαστικό και παραστατικό τρόπο το παιδί οδηγείται στη γνώση. Τα συναισθήματα και οι εντυπώσεις που δημιουργούνται στα παιδιά, προκαλούν με τη σειρά τους νέα ερεθίσματα, κοινωνικούς προβληματισμούς και αυθόρμητη τάση για γνώση. Η υλοποίηση ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων

στα μουσεία και η ύπαρξη ειδικευμένου προσωπικού έχει σκοπό να βελτιώσει τη σχέση μουσείου-παιδιού και να μετατρέψει το μουσείο σε χώρο διασκέδασης αλλά και απόκτησης γνώσεων ταυτόχρονα (Καλούρη-Αντωνοπούλου, 1988, Αντζουλάτου-Ρετσιλά, 1986).

Υπάρχουν δύο βασικοί παράγοντες που καθορίζουν άμεσα τη σχέση του παιδιού με το μουσείο, αυτός της οικογένειας και ο δεύτερος του σχολείου. Η οικογένεια, ο πρωταρχικός φορέας κοινωνικοποίησης του παιδιού, ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο, την κοινωνική θέση, την οικονομική δυνατότητα, μπορεί να καθορίσει αντίστοιχα τη μεγαλύτερη ή μικρότερη επαφή και γνωριμία με το χώρο των μουσείων (Καλούρη-Αντωνοπούλου, 1988).

Το σχολείο, από την άλλη, είναι ο παράγοντας που μπορεί να επηρεάσει δυναμικά και να αλλάξει τη στάση του παιδιού ως προς τα μουσεία. Στόχος του σχολείου είναι να θέσει τα θεμέλια για ευρύτερη γνώση και συνειδητοποίηση του ρόλου του μουσείου ως χώρου συγκέντρωσης και αξιοποίησης της ανθρώπινης ιστορίας και όχι ως χώρου που προσφέρει ευκαιριακή μόνο μόρφωση (Καλούρη-Αντωνοπούλου, 1988).

Η σωστή προετοιμασία του παιδιού πριν από την επίσκεψη στο μουσείο θα βοηθήσει στην εικόνα και εντύπωση που θα του προξενήσει, και ουσιαστικό ρόλο, βέβαια, σε αυτό παίζει η συμβολή του δασκάλου. Κατά τον Pestalozzi, ο δάσκαλος πρέπει να είναι ο καλλιεργητής και όχι ο δημιουργός και το ρόλο αυτό καλείται να πραγματώσει στο χώρο του μουσείου. Με αφορμή το έργο τέχνης, ο δάσκαλος πρέπει να εξυψώσει τη φαντασία, τη δημιουργικότητα των μαθητών, ώστε να διαμορφώσει δημιουργικούς ανθρώπους με αναπτυγμένο και ισορροπημένο ψυχικό-συναισθηματικό κόσμο. Απαραίτητα εφόδια είναι η καλλιέργεια ενός περιβάλλοντος εμπιστοσύνης και ασφάλειας από το δάσκαλο μέσα στο οποίο ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να κινηθεί και να εκφραστεί ελεύθερα. Πριν από την επίσκεψη του παιδιού στο μουσείο, ο δάσκαλος πρέπει να προετοιμάσει το χώρο, αλλά και να ενημερώσει τους μαθητές για το σκοπό της επίσκεψης και το ρόλο ύπαρξής του.

Ο δάσκαλος είναι ο μεσολαβητής στη σχέση μουσείου –παιδιού, ενώ προσφέρει και την ευκαιρία στο παιδί να μορφωθεί πνευματικά, προκαλώντας το ενδιαφέρον του, θέτοντας σε λειτουργία όλες τις αισθήσεις του, αλλά και προσφέροντας κίνητρα για μάθηση και περαιτέρω γνώση (Καλούρη-Αντωνοπούλου, 1988).

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, ο ρόλος του μουσείου στην αγωγή και εκπαίδευση του παιδιού είναι καθοριστικός. Μέσω των ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την καθοριστική παρουσία του δασκάλου αναπτύσσεται η καλλιτεχνική παιδεία και η αισθητική ευαισθησία του παιδιού. Άλλωστε, *«ο στόχος μας είναι να υποκινήσουμε, ή ακόμη και να δημιουργήσουμε στο παιδί, την ανάγκη για δημιουργική έκφραση»* (Καλούρη-Αντωνοπούλου, 1988:71).

4. ΈΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται και αναλύονται τα αποτελέσματα της πρωτόγεννους έρευνας σχετικά με την επίδραση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Πάτρας σε παιδιά δημοτικού σχολείου. Η έρευνα διεξήχθη σε δημόσια δημοτικά σχολεία με την μέθοδο του ερωτηματολογίου και εστίασε σε δύο βασικούς άξονες, ήτοι:

1. Τη σχέση της τάξης και της γνώσης της πολιτιστικής κληρονομιάς, και
2. Το περιβάλλον που διαμορφώνει κυρίως την γνώση γύρω από την πολιτιστική κληρονομιά, δηλαδή το σχολικό ή άλλο.

Στην έρευνα έλαβαν μέρος 160 παιδιά από τις τάξεις Ε' και ΣΤ' δημοτικού των παρακάτω σχολείων της Πάτρας:

- Στρούμπειο
- 11^ο
- 4^ο

Η επιλογή των σχολείων έγινε με τυχαίο τρόπο και βάσει της διαθεσιμότητας των δασκάλων για τη συμμετοχή των παιδιών στην παρούσα έρευνα.

Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι στο ερωτηματολόγιο υπήρχε εμφανή παρότρυνση για την αποδοχή όλων απαντήσεων. Συγκεκριμένα, στην αρχή, και πριν τις ερωτήσεις, αναγραφόταν με έντονα γράμματα η εξής πρόταση: «Δεν υπάρχει λάθος ή σωστή απάντηση» και συνέχιζε με κανονικά γράμματα: «Ό,τι απαντήσεις είναι σωστό και θα μας βοηθήσει πάρα πολύ!».

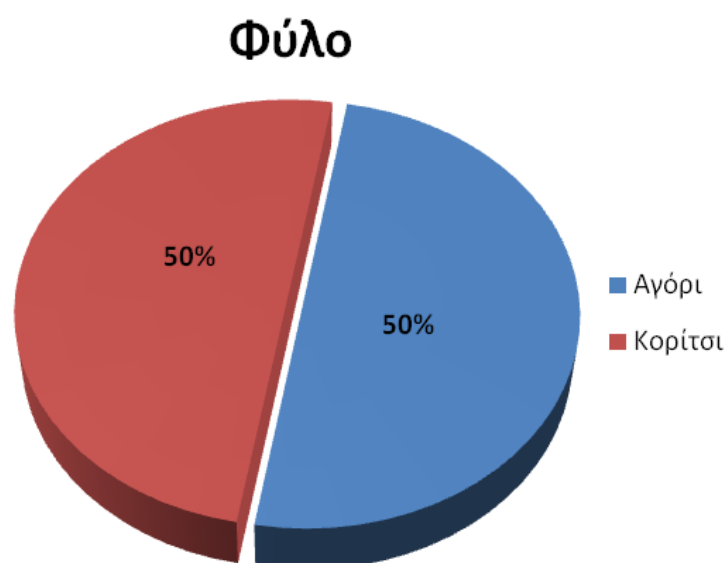
Στην συνέχεια, πρώτα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα από τα ερωτηματολόγια και ύστερα αναλύονται τόσο βάσει των καθ αυτών απαντήσεων όσο και των συσχετισμών μεταξύ τους.

4.1. Αποτελέσματα ερωτηματολογίων

Τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων παρουσιάζονται ανά ερώτηση και με την μορφή διαγραμμάτων. Σε όσες ερωτήσεις έγινε χρήση ανοιχτής απάντησης, υπάρχουν και συμπληρωματικά διαγράμματα για την πλήρη απεικόνιση των αποτελεσμάτων.

4.1.1. Ερώτηση 1: Ποιο είναι το φύλο σου;

Ως πρώτη ερώτηση επιλέχθηκε η δήλωση του φύλου του συμμετέχοντα. Όπως φαίνεται και στην Εικόνα 1, τα αποτελέσματα είναι ακριβώς μοιρασμένα. Αξίζει να σημειωθεί πως δεν επιδιώχθηκε κάτι τέτοιο από την έρευνα και πως ήταν τυχαίο δείγμα αυτό που έδωσε το παρακάτω αποτέλεσμα.

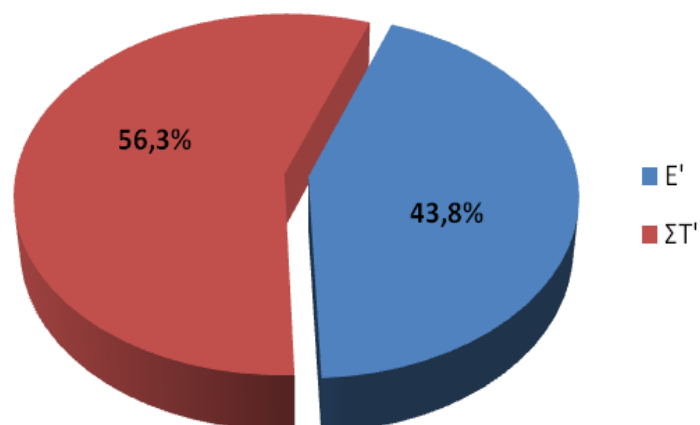
Εικόνα 1. Το φύλο των συμμετεχόντων

Αν και δεν κρίνεται κρίσιμη η συσχέτιση του φύλου με της περαιτέρω απαντήσεις, εντούτοις καταγράφηκε για πιθανή μελλοντική χρήση.

4.1.2. Ερώτηση 2: Τι τάξη πηγαίνεις;

Επόμενη ερώτηση αφορά στην τάξη που παρακολουθεί ο εκάστοτε συμμετέχοντας. Τα αποτελέσματα είναι στην Εικόνα 2. Λόγω της τυχαιότητας του δείγματος, μπορεί να παρατηρηθεί πως τα αποτελέσματα που αφορούν στην τάξη δεν είναι ισομοιρασμένα. Όμως, διατηρούν κοντινές τιμές στο 50%.

Τάξη Δημοτικού

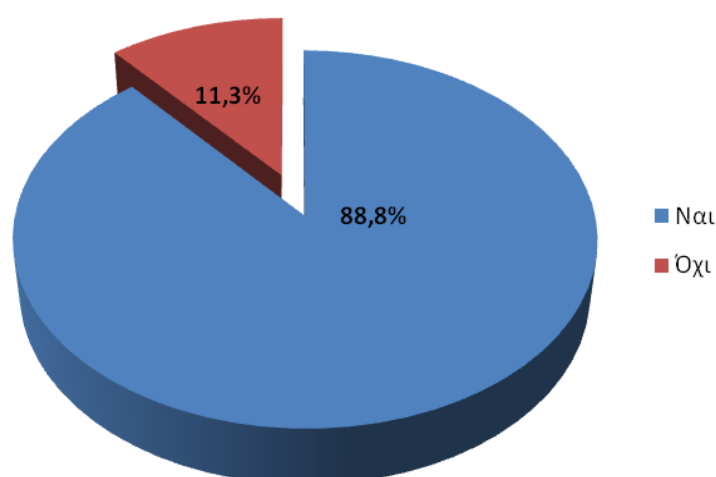
Εικόνα 2. Τάξη φοίτησης των μαθητών

Ένας ακόμα λόγος για την διαφορά στην τάξη που παρακολουθούσε ο εκάστοτε συμμετέχοντας είναι και η αριθμητική διαφορά του πλήθους κάθε τάξης/τμήματος σε διαφορετικά δημοτικά σχολεία.

4.1.3. Ερώτηση 3: Πηγαίνεις με τους γονείς σου σε μουσεία, κάστρα, μνημεία (γέφυρες, ωδεία κτλ) και εκκλησίες;

Η τρίτη ερώτηση αφορά στο εάν τα παιδιά επισκέπτονται με τους γονείς τους χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς. Τα αποτελέσματα φαίνονται στην Εικόνα 3.

Επίσκεψη με τους γονείς σε μουσεία, κάστρα, μνημεία και εκκλησίες

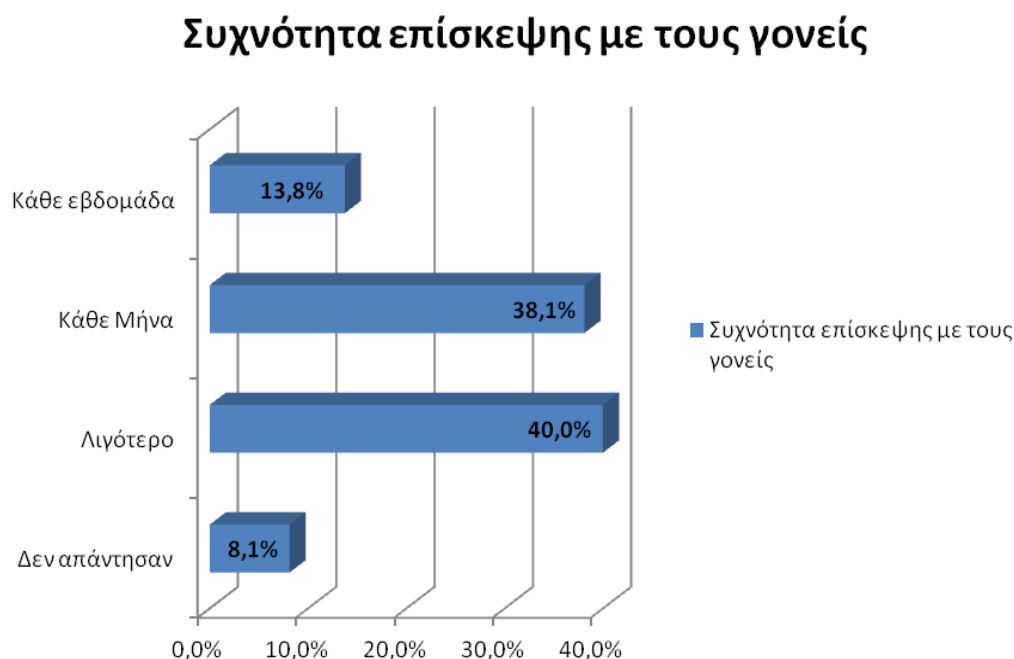

Εικόνα 3. Επίσκεψη με τους γονείς σε χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς

Λόγω της φύσης της ερώτησης, τα αποτελέσματα χωρίζονται σε δύο απαντήσεις, ήτοι: «Ναι» και «Όχι». Η έρευνα για την συχνότητα επίσκεψης είναι σε επόμενη ερώτηση.

4.1.4. Ερώτηση 4: Εάν ναι, πόσο συχνά;

Η ερώτηση 4 ερευνά την συχνότητα επίσκεψης χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς με το οικογενειακό περιβάλλον των μαθητών. Τα αποτελέσματα είναι στην Εικόνα 4.

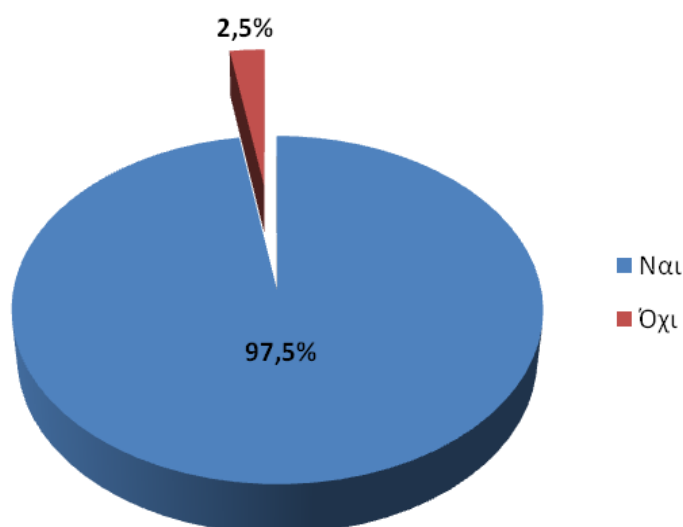
Εικόνα 4. Συχνότητα επίσκεψης χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς με τη συνοδεία γονιών

Η ερώτηση επιλέχθηκε να είναι κλειστού τύπου και οι απαντήσεις να έχουν ένα χρονικό πλαίσιο που αρχίζει από την εβδομάδα, έπειτα μήνα και τέλος περισσότερο χωρίς να κατονομάζεται η χρονική διάρκεια. Ακόμα, όπως μπορεί να φανεί από την Εικόνα 4, υπήρξαν μαθητές που δεν απάντησαν στην συγκεκριμένη ερώτηση.

4.1.5. Ερώτηση 5: Με το σχολείο πηγαίνεις εκδρομές σε μουσεία, κάστρα, μνημεία (γέφυρες, ωδεία κτλ) και εκκλησίες;

Η επόμενη ερώτηση αφορά στην επίσκεψη χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς με το σχολείο. Τα αποτελέσματα είναι στην Εικόνα 5.

Επίσκεψη με το σχολείο σε μουσεία, κάστρα, μνημεία και εκκλησίες

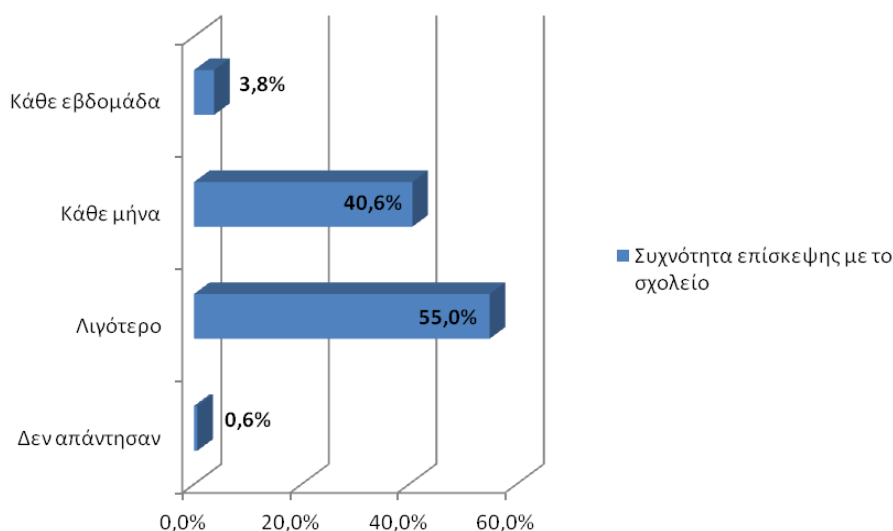
Εικόνα 5. Επίσκεψη με στο σχολείο σε χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς

Ομοίως με την ερώτηση 3, η συγκεκριμένη ερώτηση είναι κλειστού τύπου με δύο απαντήσεις: «Ναι» και «Όχι».

4.1.6. Ερώτηση 6: Εάν ναι, πόσο συχνά;

Η έρευνα της συχνότητας των επισκέψεων σε χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς με το σχολείο είναι ο σκοπός της ερώτησης 6 και τα αποτελέσματα είναι στην Εικόνα 6.

Συχνότητα επίσκεψης με το σχολείο

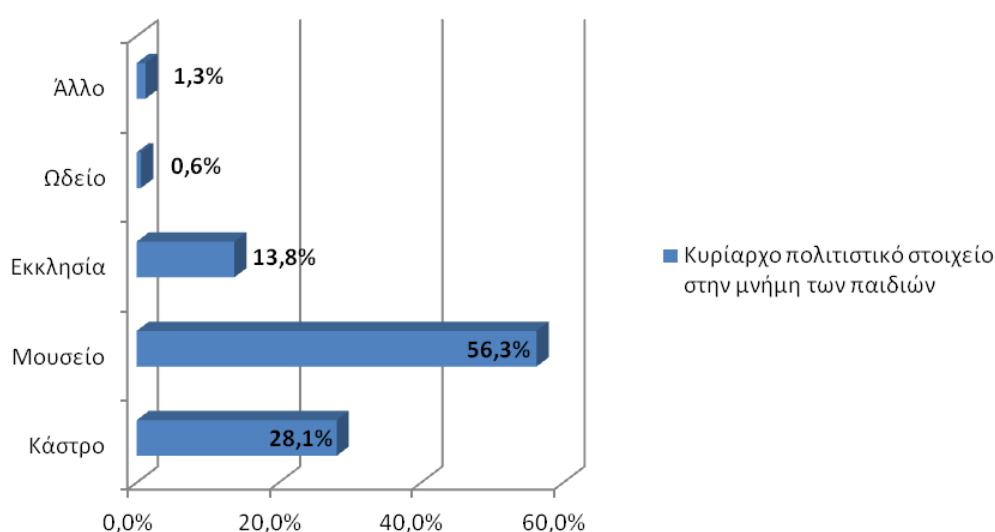
Εικόνα 6. Συχνότητα επίσκεψης χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς με το σχολείο

Όπως και στην ερώτηση 4, οι απαντήσεις αφορούν τα χρονικά όρια των: α) εβδομάδα, β) μήνα, και γ) περισσότερο χωρίς να κατονομάζεται. Επίσης, και σε αυτή την ερώτηση υπήρξαν μαθητές που δεν έδωσαν κάποια απάντηση.

4.1.7. Ερώτηση 7: Τι από αυτά που έχεις επισκεφθεί θυμάσαι πιο πολύ;

Στην παρούσα ερώτηση, η έρευνα εστιάζει στο ποιο μνημείο έχει αποτυπωθεί ως κυρίαρχο στην μνήμη των παιδιών. Τα αποτελέσματα είναι στην Εικόνα 7.

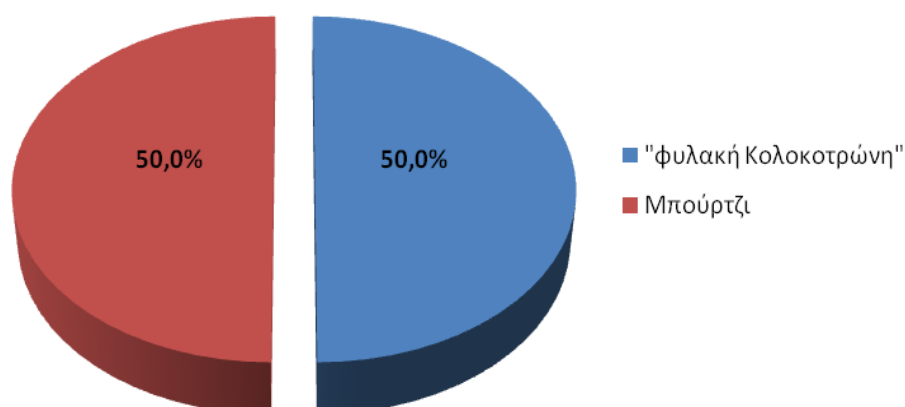
Κυρίαρχο πολιτιστικό στοιχείο στην μνήμη των παιδιών

Εικόνα 7. Τι χώρο πολιτιστικής κληρονομιάς θυμούνται πιο πολύ τα παιδιά

Λόγω της ποικιλίας των εμπειριών που έχουν, ή μπορεί να έχουν, τα παιδιά, η ερώτηση 7 ήταν μεικτού τύπου. Έτσι, τα παιδιά είχαν την δυνατότητα να επιλέξουν την απάντηση «Άλλο» και να σημειώσουν τον χώρο πολιτιστικής κληρονομιάς που θυμούνται πιο πολύ. Οι απαντήσεις που δώσανε με την επιλογή του «Άλλο» είναι στην Εικόνα 8.

"Άλλο"

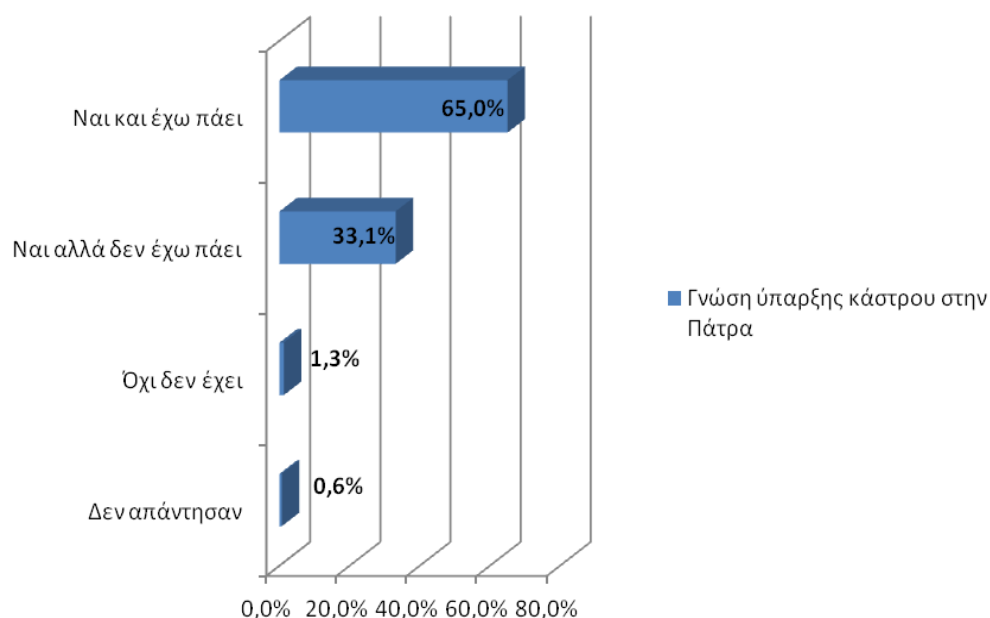
Εικόνα 8. Οι χώροι που ανέφεραν τα παιδιά αλλά δεν υπήρχαν στην λίστα της ερώτησης 7

Θα πρέπει να σημειωθεί πως τα ποσοστά της Εικόνας 8 αφορούν το 1,3% των συμμετεχόντων που απάντησε «Άλλο» στην ερώτηση 7.

4.1.8. Ερώτηση 8: Η Πάτρα έχει κάστρο; Και εάν έχει, έχεις πάει;

Η ερώτηση 8 αφορά στην γνώση της ύπαρξης κάστρου στην Πάτρα αλλά και στο εάν οι μαθητές το έχουν επισκεφτεί. Τα αποτελέσματα είναι στην Εικόνα 9.

Γνώση ύπαρξης κάστρου στην Πάτρα

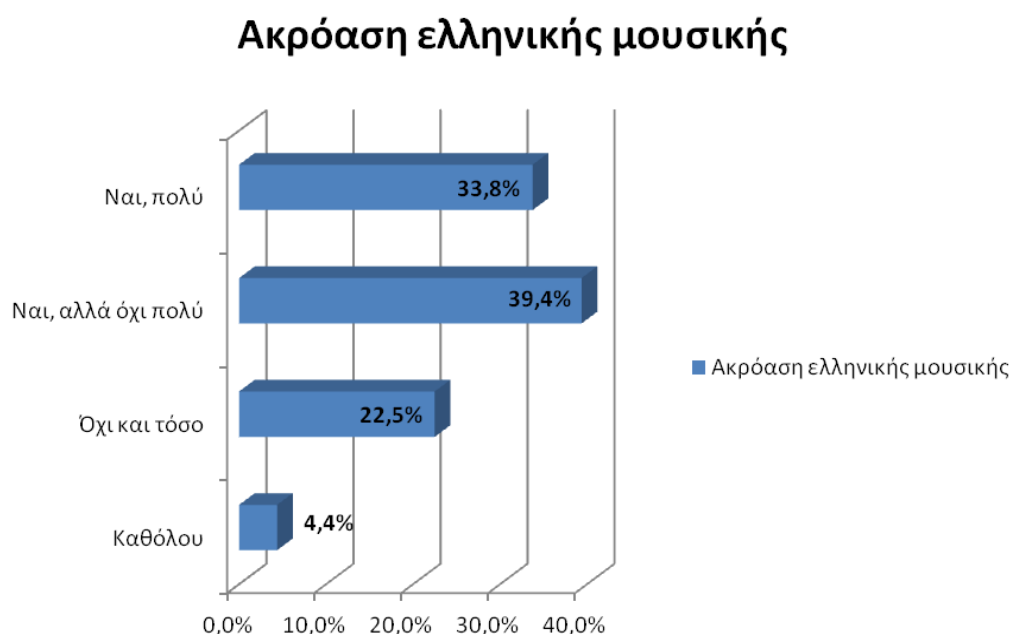

Εικόνα 9. Τα αποτελέσματα σχετικά με την γνώση ύπαρξης κάστρου στην Πάτρα

Λόγω των πιθανών επισκέψεων των παιδιών στο κάστρο, χρησιμοποιήθηκαν δύο θετικές απαντήσεις: «Ναι και έχω πάει» και «Ναι αλλά δεν έχω πάει». Έτσι, δόθηκε η ευκαιρία για την διερεύνηση και της επίσκεψης στο κάστρο.

4.1.9. Ερώτηση 9: Ακούς ελληνική μουσική;

Έπειτα από τους χώρους, η ερώτηση 9 στόχευσε στην άυλη πολιτιστική κληρονομιά και συγκεκριμένα στην μουσική. Τα αποτελέσματα είναι στην Εικόνα 10.

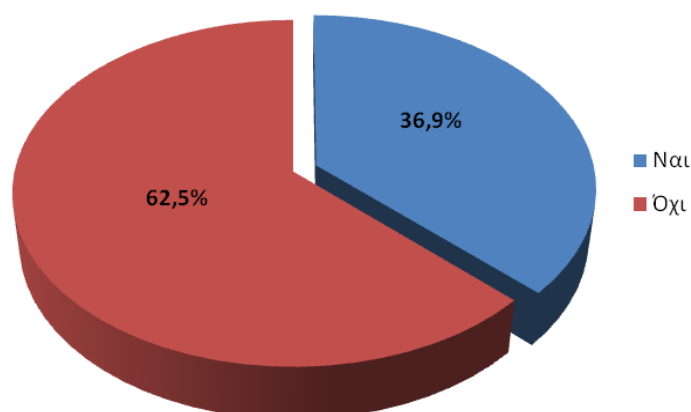
Εικόνα 10. Τα αποτελέσματα της ερώτησης για την ακρόαση ελληνικής μουσικής

Η διαβάθμιση των απαντήσεων σε αυτή την ερώτηση επιλέχθηκε να είναι τεσσάρων σταδίων. Από το ελάχιστο, όπου μπορούσε να επιλεγθεί με την απάντηση «Καθόλου» μέχρι και μέγιστο, όπου μπορούσε να επιλεγθεί με την απάντηση «Πολύ». Θα πρέπει να σημειωθεί πως δεν υπήρχαν μαθητές που δεν απάντησαν.

4.1.10. Ερώτηση 10: Ξέρεις κάποιον γνωστό Έλληνα καλλιτέχνη που να είναι από την Πάτρα;

Σαν επόμενο βήμα, με εστίαση επίσης στην άυλη πολιτιστικής κληρονομιά, η ερώτηση 10 αφορούσε στο εάν οι μαθητές γνωρίζουν κάποιον γνωστό Έλληνα καλλιτέχνη από την Πάτρα. Τα αποτελέσματα είναι στην Εικόνα 11.

Γνώση ενός Έλληνα καλλιτέχνη από την Πάτρα

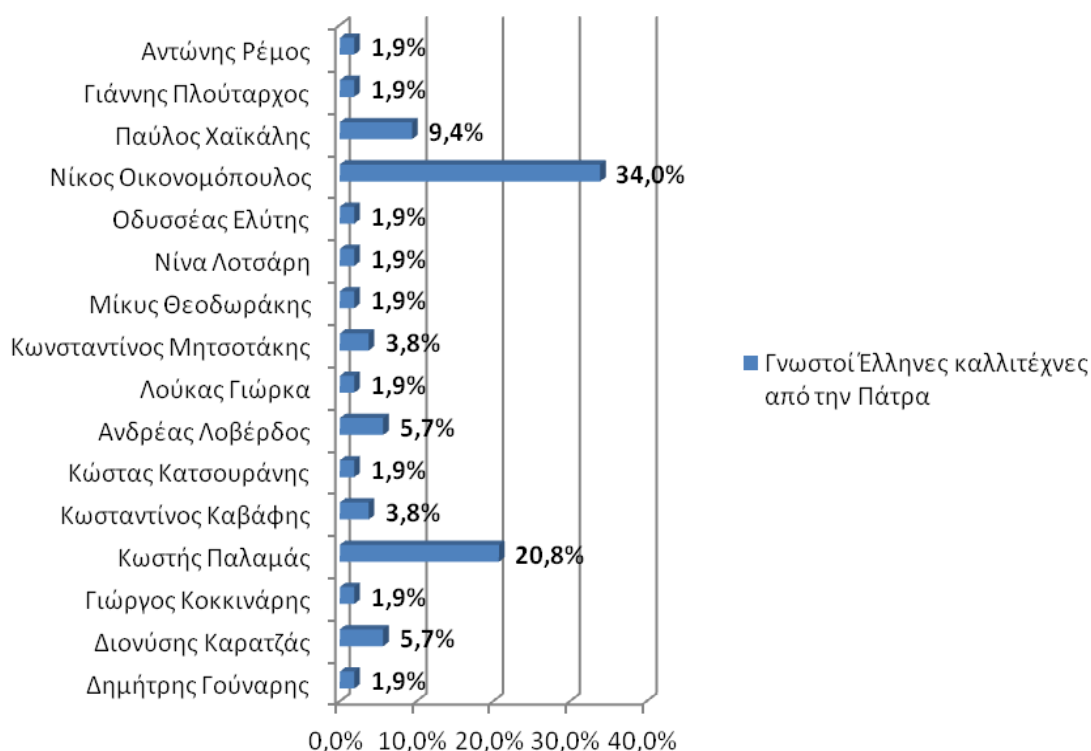
Εικόνα 11. Ποσοστό των μαθητών που γνωρίζουν ένα γνωστό Έλληνα καλλιτέχνη από την Πάτρα

Για την επίσπευση της διαδικασίας της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων αλλά και για την ανάπτυξη περαιτέρω συσχετίσεων, το ποιον γνωστό Έλληνα καλλιτέχνη από την Πάτρα γνωρίζουν οι μαθητές ερευνήθηκε σε επόμενο ερώτημα.

4.1.11. Ερώτηση 11: Εάν ναι, ποιον;

Στην ερώτηση 11 διερευνήθηκε ποιον γνωστό Έλληνα καλλιτέχνη με καταγωγή από την πόλη της Πάτρας γνωρίζουν οι μαθητές. Τα αποτελέσματα είναι στην Εικόνα 12. Όπως μπορεί να παρατηρηθεί, μερικές απαντήσεις μπορούν να θεωρηθούν ως εσφαλμένες καθώς είτε τα ονόματα αφορούν σε ανθρώπους που δεν είναι καλλιτέχνες ή σε καλλιτέχνες που δεν κατάγονται από την πόλη της Πάτρας.

Γνωστοί Έλληνες καλλιτέχνες από την Πάτρα

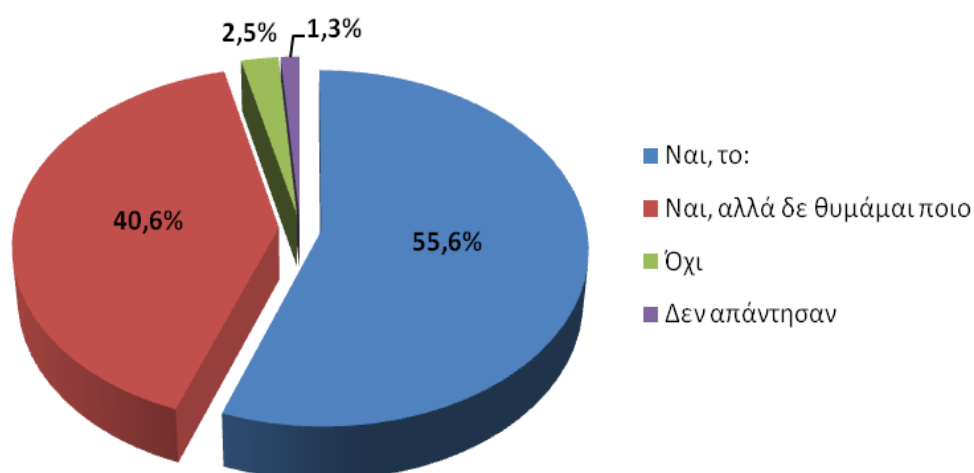
Εικόνα 12. Οι γνωστοί καλλιτέχνες που γνωρίζουν οι μαθητές και θεωρούν ότι κατάγονται από την πόλη της Πάτρας

Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί πως τα ποσοστά των απαντήσεων είναι βάσει του 62,5% των μαθητών που απάντησαν «Ναι» στην ερώτηση 10.

4.1.12. Ερώτηση 12: Έχει η Πάτρα κάποιο αρχαίο μνημείο; Εάν ναι, ποιο;

Στην ερώτηση 12 η έρευνα στρέφεται αποκλειστικά στην πόλη της Πάτρας. Έτσι, οι μαθητές κλήθηκαν να απαντήσουν στο εάν η Πάτρα έχει κάποιο αρχαίο μνημείο και να το κατονομάσουν. Τα αποτελέσματα σχετικά με το εάν «έχει» ή «δεν έχει» είναι στην Εικόνα 13. Λόγω της επιλογής για την ένδειξη του ποιου αρχαίου μνημείου έχει η Πάτρα, τα αποτελέσματα των απαντήσεων είναι στην Εικόνα 14, όπου φαίνονται και τα μνημεία που κατονόμασαν οι μαθητές. Ακόμα, τα αποτελέσματα που φαίνονται στην Εικόνα 14 αφορούν μόνο το 55,6% των μαθητών που επέλεξαν την απάντηση «Ναι, το».

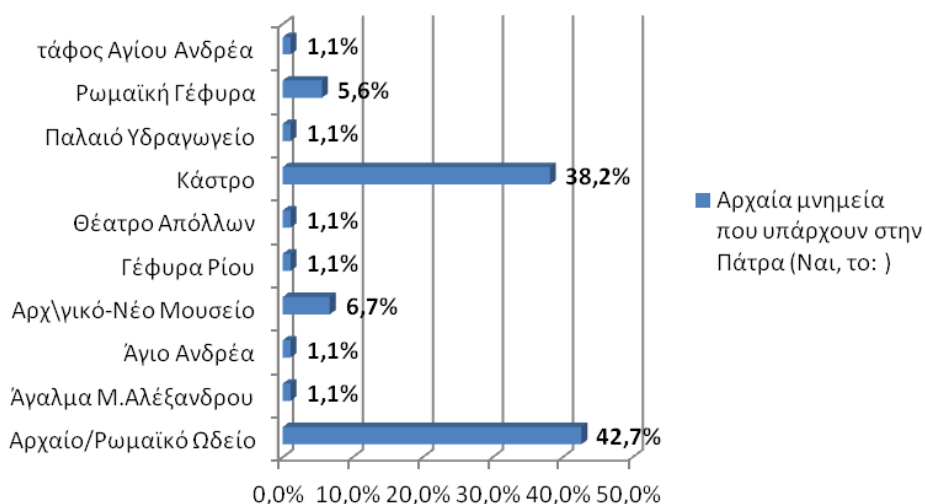
Υπαρξη αρχαίου μνημείου στην Πάτρα

Εικόνα 13. Τα ποσοστά των απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με την ύπαρξη αρχαίου μνημείου στην πόλη της Πάτρας

Θα πρέπει να σημειωθεί πως σε αυτή την ερώτηση υπήρξαν μαθητές που δεν απάντησαν. Συγκεκριμένα, το 1.3% των μαθητών δεν έδωσε απάντηση σε αυτή την ερώτηση.

Αρχαία μνημεία που υπάρχουν στην Πάτρα (Ναι, το:)

Εικόνα 14. Τα αρχαία μνημεία της πόλης της Πάτρας που κατονόμασαν οι μαθητές

Όπως μπορεί να παρατηρηθεί στην Εικόνα 14, μερικές απαντήσεις των μαθητών δεν αφορούν σε αρχαία μνημεία και έτσι θα μπορούσαν να θεωρηθούν εσφαλμένες.

4.1.13. Ερώτηση 13: Ποιος είναι ο πιο γνωστός εκκλησιαστικός ναός (ο Πολιούχος) στην Πάτρα;

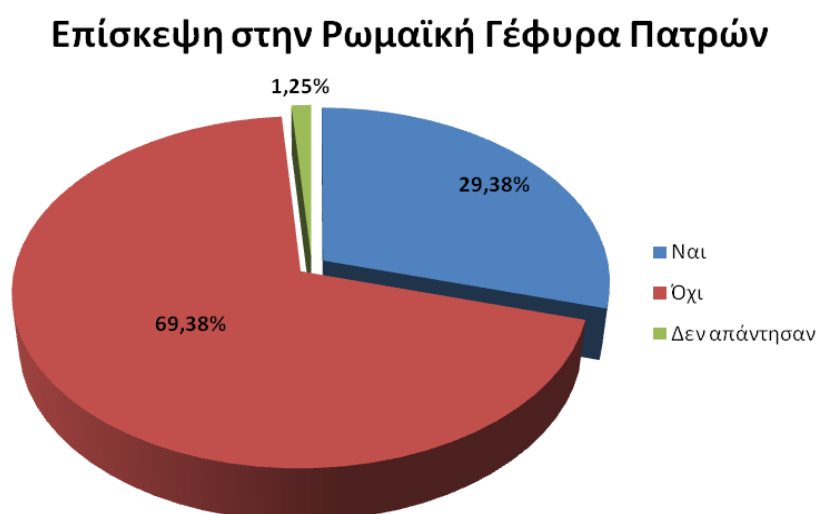
Η ερώτηση 13 εστιάζει στους εκκλησιαστικούς ναούς και συγκεκριμένα στον πολιούχο της Πάτρας. Τα αποτελέσματα είναι στην Εικόνα 15.

Εικόνα 15. Οι απαντήσεις για τον πιο γνωστό εκκλησιαστικό ναό της πόλης της Πάτρας

Επίσης, και σε αυτή την ερώτηση υπήρχε μερίδα μαθητών που δεν έδωσε κάποια απάντηση.

4.1.14. Ερώτηση 14: Έχεις πάει στη Ρωμαϊκή Γέφυρα Πατρών;
Στη συνέχεια, η ερώτηση 14 αφορά στο εάν έχουν επισκεφθεί τη Ρωμαϊκή Γέφυρα Πατρών. Τα αποτελέσματα είναι στην Εικόνα 16.

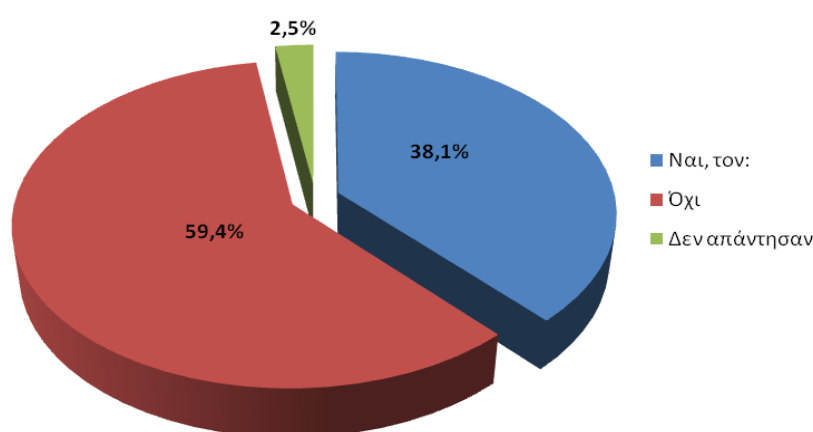
Εικόνα 16. Το ποσοστό των μαθητών που έχουν επισκεφθεί τη Ρωμαϊκή Γέφυρα Πατρών

Ακόμη μία φορά, υπήρχαν μαθητές που δεν έδωσαν κάποια απάντηση.

4.1.15. Ερώτηση 15: Γνωρίζεις κάποιον γνωστό συγγραφέα ή ποιητή της Πάτρας;

Η ερώτηση 15 αφορά στην άυλη πολιτιστική κληρονομιά και συγκεκριμένα στους συγγραφείς και τους ποιητές. Τα αποτελέσματα είναι στην Εικόνα 17.

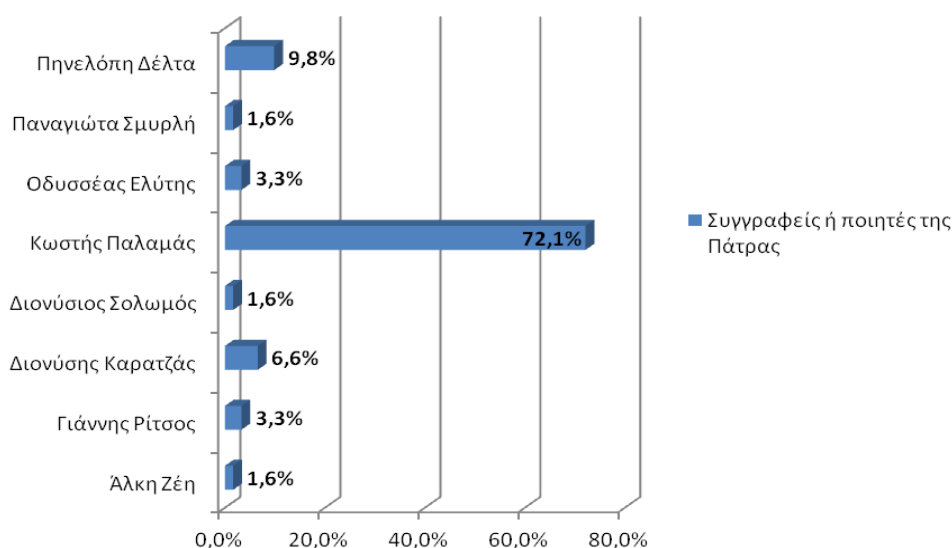
Γνώση ενός συγγραφέα ή ποιητή από την Πάτρα

Εικόνα 17. Το ποσοστό των μαθητών που γνωρίζουν κάποιο-α συγγραφέα ή ποιητή-τρια από την πόλη της Πάτρας

Το όνομα του/της συγγραφέα ή ποιητή-τρια που γνωρίζουν οι μαθητές είναι στην Εικόνα 18.

Συγγραφείς ή ποιητές της Πάτρας

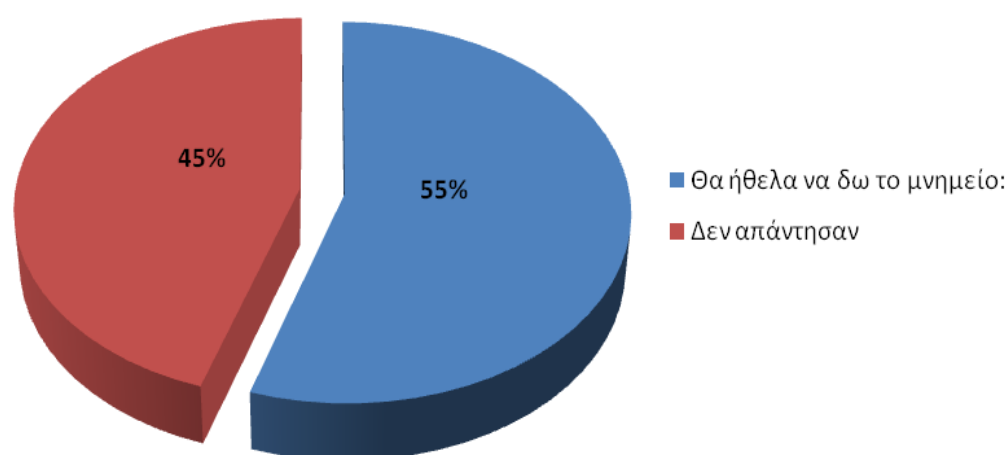
Εικόνα 18. Οι συγγραφείς ή ποιητές που ονόμασαν οι μαθητές στη ν ερώτηση 15

Όπως και στις προηγούμενες ερωτήσεις, τα ποσοστά στην Εικόνα 18 αφορούν στο 38,1% των μαθητών που γνωρίζουν κάποιο-α συγγραφέα ή ποιητή-τρια από την πόλη της Πάτρας. Επίσης, μερικές από τις απαντήσεις θα μπορούσαν να θεωρηθούν εσφαλμένες γιατί αφορούν σε συγγραφείς ή ποιητές που δεν έχουν καταγωγή από την πόλη της Πάτρας.

4.1.16. Ερώτηση 16: Τι από τα μνημεία που έχει η Πάτρα θα ήθελες να δεις αλλά δεν σου έχει δοθεί η ευκαιρία;

Στην ερώτηση 16, οι μαθητές κλήθηκαν να απαντήσουν εάν θα ήθελαν να δουν (επισκεφθούν) κάποιο συγκεκριμένο μνημείο της πόλης της Πάτρας αλλά δεν τους έχει δοθεί η ευκαιρία. Τα αποτελέσματα είναι στην Εικόνα 19.

Τι από τα μνημεία της Πάτρας θα ήθελες να δεις

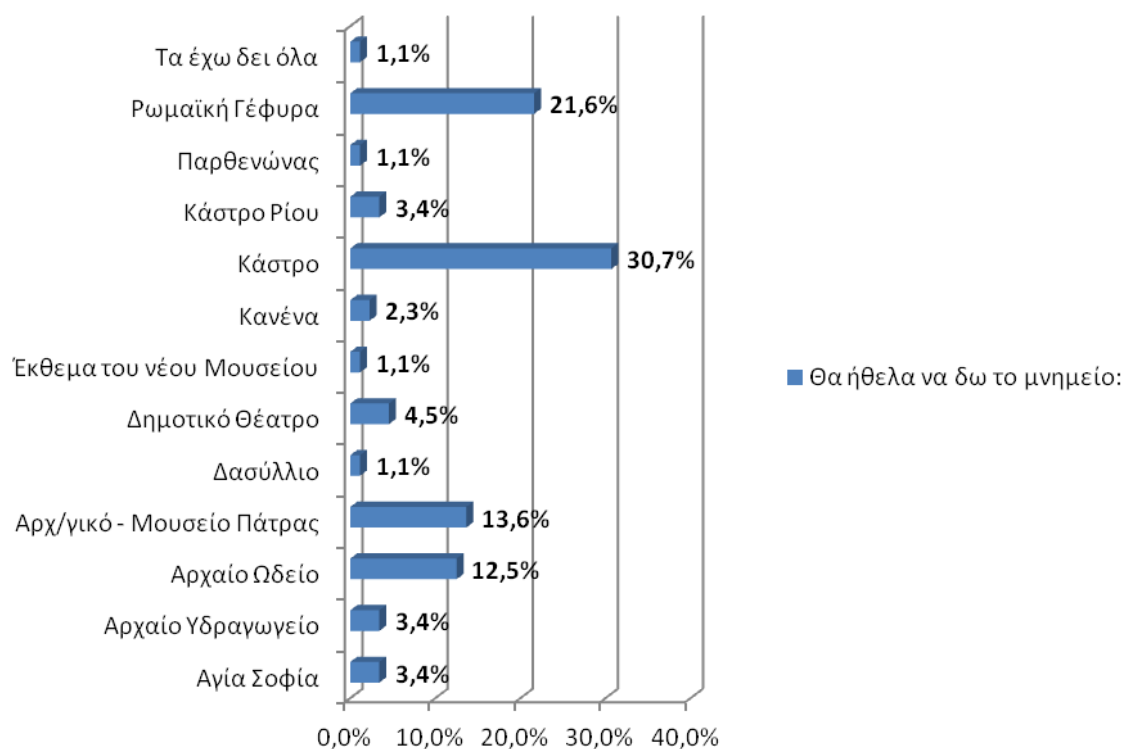

Εικόνα 19. Το ποσοστό των μαθητών που θα ήθελαν να επισκεφθούν ένα μνημείο της πόλης της Πάτρας αλλά δεν τους έχει δοθεί η ευκαιρία

Θα πρέπει να σημειωθεί πως τα ποσοστά στην Εικόνα 19 αφορούν μόνο στο εάν θα ήθελαν να επισκεφθούν κάποιο μνημείο και όχι στο ποιο μνημείο. Τα καθαυτά μνημεία που θα ήθελαν να επισκεφθούν οι μαθητές αλλά δεν τους έχει δοθεί η ευκαιρία είναι στην Εικόνα 20 και τα ποσοστά αφορούν μόνο το 55% των μαθητών που απάντησε «Θα ήθελα να δω το μνημείο:».

Ακόμα, στην συγκεκριμένη ερώτηση υπήρχε μερίδα μαθητών που δεν έδωσε κάποια απάντηση, όπως φαίνεται στην Εικόνα 19.

Θα ήθελα να δω το μνημείο:

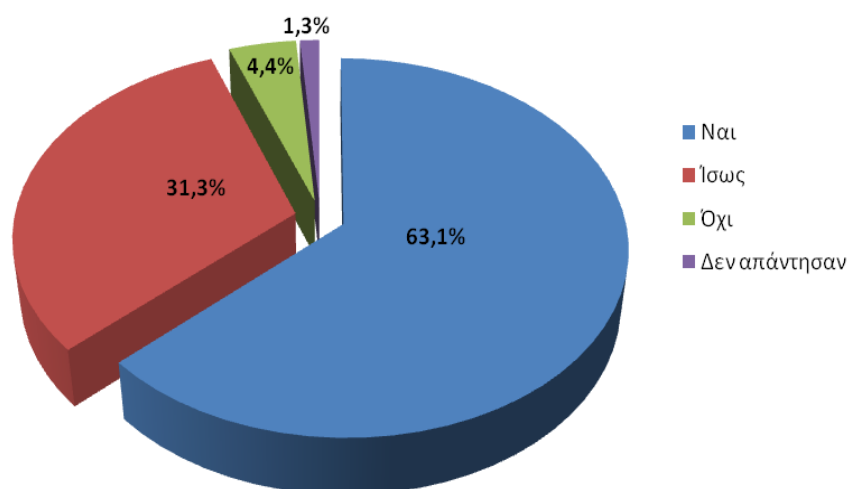
Εικόνα 20. Τα μνημεία που θα θέλανε να επισκεφθούν οι μαθητές αλλά δεν τους έχει δοθεί η ευκαιρία

Όπως μπορεί να παρατηρηθεί από την Εικόνα 20, μερικά μνημεία δεν βρίσκονται στην πόλη της Πάτρας. Έτσι, μέρος των απαντήσεων θα μπορούσαν να θεωρηθούν εσφαλμένες.

4.1.17. Ερώτηση 17: Θα ήθελες να ξέρεις παραπάνω στοιχεία για τα μνημεία και τους καλλιτέχνες της Πάτρας;

Στην ερώτηση 17 οι μαθητές ερωτήθηκαν για το εάν θα θέλανε να γνωρίζουν περισσότερα στοιχεία για την πολιτιστική κληρονομιά της πόλης της Πάτρας. Τα αποτελέσματα είναι στην Εικόνα 21.

**Θα ήθελες να ξέρεις περισσότερα στοιχεία
για τα μνημεία και τους καλλιτέχνες της
Πάτρας;**

Εικόνα 21. Τα ποσοστά των μαθητών σχετικά με το εάν θα ήθελαν να γνωρίζουν περισσότερα για την πολιτιστική κληρονομιά της πόλης της Πάτρας

Αν και υπήρξε διαβάθμιση στις απαντήσεις, ήτοι: α) Ναι, β) Ίσως, και γ) Όχι, υπήρξαν μαθητές που δεν έδωσαν κάποια απάντηση.

4.1.18. Ερώτηση 18: Τι μέρος από τις γνώσεις σου για τα μνημεία και τους καλλιτέχνες της Πάτρας έχεις διδαχθεί στο σχολείο;

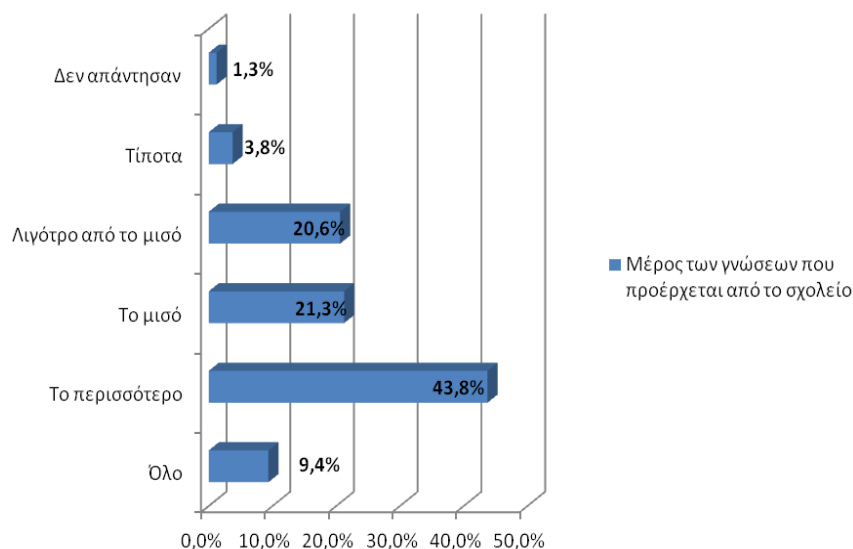
Στην ερώτηση 18 οι μαθητές κλήθηκαν να απαντήσουν σχετικά με το ποσοστό των γνώσεων για την πολιτιστική κληρονομιά που προέρχεται από το σχολείο.

Η διαβάθμιση που επιλέχθηκε για τις απαντήσεις, σε αύξουσα σειρά, ήταν:

- Τίποτα
- Λιγότερο από το μισό
- Το μισό
- Το περισσότερο
- Όλα

Τα αποτελέσματα είναι στην Εικόνα 22.

Μέρος των γνώσεων που προέρχεται από το σχολείο

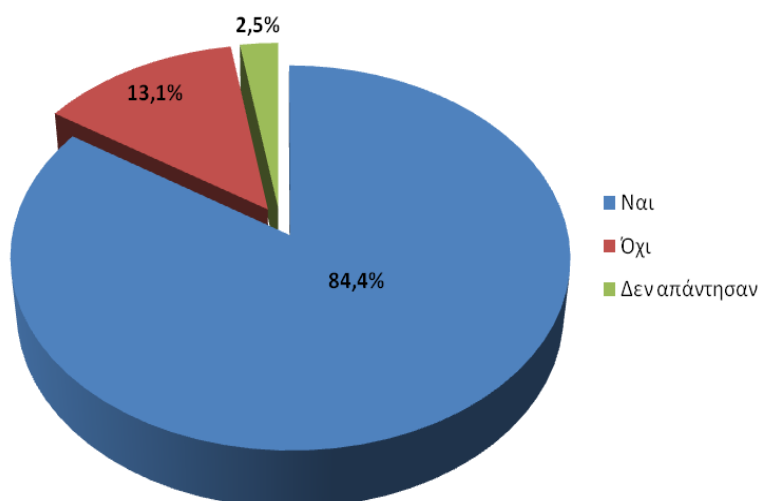
Εικόνα 22. Το ποσοστό των γνώσεων των μαθητών για την πολιτιστική κληρονομιά που προέρχεται από το σχολείο

Αν και υπήρξε διαβάθμιση στο ποσοστό των γνώσεων που προέρχονται από το σχολείο, μερίδα μαθητών δεν έδωσε κάποια απάντηση σε αυτή την ερώτηση.

4.1.19. Ερώτηση 19: Η καταγωγή των γονιών σου είναι από την Ελλάδα;

Στην τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου, οι μαθητές ρωτήθηκαν σχετικά με την καταγωγή των γονέων τους. Τα αποτελέσματα είναι στην Εικόνα 23.

Είναι οι γονείς σου από την Ελλάδα;

Εικόνα 23. Το ποσοστό των μαθητών που και οι δύο γονείς είναι από την Ελλάδα
Μικρή μερίδα μαθητών επέλεξε να μην δώσει απάντηση σε αυτή την ερώτηση.

4.2. Σχολιασμός αποτελεσμάτων και συμπεράσματα

Σε αυτή την υπο-ενότητα παρουσιάζεται η επεξεργασία των αποτελεσμάτων και η εξαγωγή συμπερασμάτων βάσει των αξόνων ενδιαφέροντος που αναφέρθηκαν στην αρχή της παρούσας ενότητας.

4.2.1. Γενικά αποτελέσματα

Από τις απευθείας απαντήσεις στα ερωτηματολόγια μπορούν να γίνουν οι εξής παρατηρήσεις:

1. Τα περισσότερα παιδιά επισκέπτονται μουσεία, κάστρα, μνημεία και εκκλησίες και με το σχολείο αλλά και με τους γονείς τους. Παρόλα αυτά, υπάρχει ένα οριακά μεγαλύτερο ποσοστό, περίπου 9%, των παιδιών που δηλώνουν ότι επισκέπτονται τους παραπάνω χώρους με το σχολείο.
2. Σχετικά με την συχνότητα επίσκεψης, μπορεί να παρατηρηθεί πως υπάρχει ένα μεγαλύτερο ποσοστό παιδιών που δηλώνει ότι επισκέπτεται με τους γονείς τους παραπάνω χώρους σε συχνότητα εβδομάδας ενώ για όλα τα άλλα χρονικά πλαίσια τα ποσοστά είναι σχεδόν τα ίδια.
3. Το κύριο πολιτιστικό στοιχείο που έχει μείνει στην μνήμη των παιδιών είναι ένα μουσείο, σε ποσοστό 56,3%, ενώ δεύτερο έρχεται ένα κάστρο, σε ποσοστό 28,1%.
4. Τα περισσότερα παιδιά, σε ποσοστό 65%, γνωρίζουν ότι υπάρχει κάστρο στην Πάτρα
5. Μόνο ένα 4,4% των μαθητών δεν ακούει καθόλου ελληνική μουσική
6. Όμως, οι περισσότεροι μαθητές, σε ποσοστό 62,5%, δεν γνωρίζουν έναν Έλληνα καλλιτέχνη από την πόλη της Πάτρας
7. Μεταξύ των πιο γνωστών καλλιτεχνών, στους μαθητές, από την πόλη της Πάτρας είναι ο Κ. Παλαμάς, σε ποσοστό 20,8%, ενώ ο πρώτος είναι ο Ν. Οικονομόπουλος, σε ποσοστό 34%.
8. Οι περισσότεροι μαθητές, σε ποσοστό 55,6%, γνωρίζουν ένα συγκεκριμένο αρχαίο μνημείο στην πόλη της Πάτρας, ενώ μόλις το 2,5% δεν γνωρίζει καθόλου ότι υπάρχει ένα αρχαίο μνημείο στην πόλη της Πάτρας. Μεταξύ των πιο γνωστών είναι το κάστρο, σε ποσοστό 38,2% και στην δεύτερη θέση, και το Ρωμαϊκό Ωδείο, σε ποσοστό 42,7% και στην πρώτη θέση.
9. Η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών καταδεικνύει τον ναό του Αγ. Ανδρέα ως τον πιο γνωστό εκκλησιαστικό ναό.

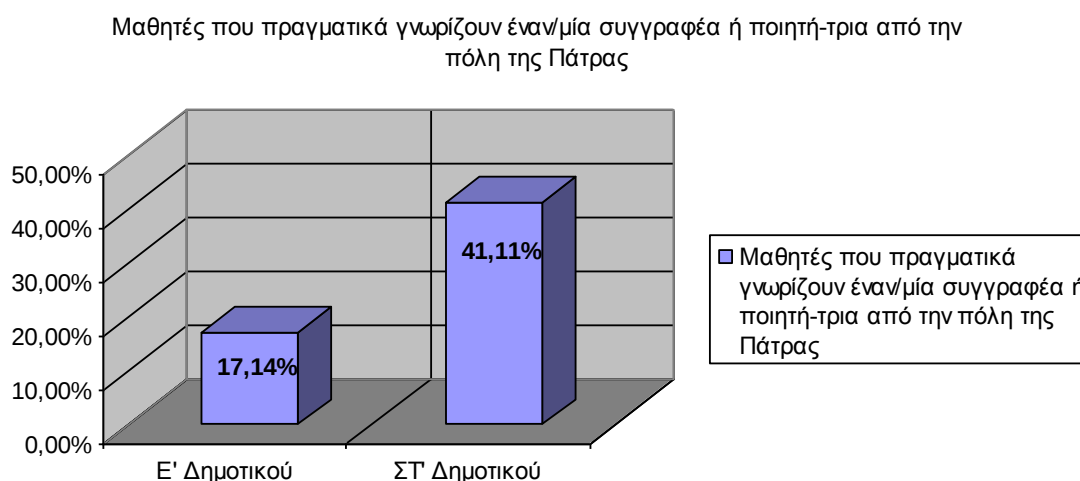
10. Η πλειοψηφία των μαθητών, σε ποσοστό 9,38%, δεν έχει επισκεφθεί την Ρωμαϊκή Γάφυρα Πατρών
11. Σε ποσοστό 59,4%, οι μαθητές δεν γνωρίζουν κάποιο-α συγγραφέα ή/και ποιητή-τρια από την πόλη της Πάτρας.
12. Οι περισσότεροι μαθητές θα ήθελαν να επισκεφτούν ένα μνημείο της Πάτρας, με πιο δημοφιλές το Κάστρο, ενώ σε ποσοστό 63,1% οι μαθητές θα ήθελαν να γνωρίζουν παραπάνω στοιχεία για τα μνημεία και τους καλλιτέχνες της Πάτρας
13. Τέλος, οι περισσότεροι μαθητές δηλώνουν πως το μεγαλύτερο μέρος των γνώσεών τους το έχουν διδαχθεί από το σχολείο ενώ σε ποσοστό 84,4% οι γονείς των μαθητών είναι Έλληνες.

Βάσει των παραπάνω παρατηρήσεων, μπορούν να εξαχθούν τα παρακάτω συμπεράσματα:

1. Παρόλο που οι μαθητές επισκέπτονται και με το σχολείο αλλά και με το οικογενειακό τους περιβάλλον τους τόπους πολιτιστικής κληρονομιάς της Πάτρας αλλά και ακούνε ελληνική μουσική, η πλειοψηφία δηλώνει πως θα ήθελε να ξέρει παραπάνω στοιχεία για την υλική και την άυλη πολιτιστική κληρονομιά της Πάτρας.
2. Αν και οι περισσότεροι μαθητές γνωρίζουν τον Κ. Παλαμά ως ένα ποιητή της Πάτρας, στην ερώτηση που αφορούσε στους καλλιτέχνες αλλά και τους ποιητές/συγγραφείς, πολλές απαντήσεις δεν ανταποκρίνονταν στην ερώτηση. Είτε λόγω της καταγωγής των επονομαζόμενων είτε λόγω της ιδιότητάς τους. Γεγονός που, σε συνδυασμό με το προηγούμενο συμπέρασμα, ίσως θα μπορούσε να οδηγήσει στο ότι οι μαθητές δημοτικού σχολείου της Πάτρας, και συγκεκριμένα των τάξεων Ε' και ΣΤ', έχουν αρκετά περιορισμένη γνώση σχετικά με την άυλη πολιτιστική κληρονομιά της Πάτρας.
3. Σε μεγάλο ποσοστό οι μαθητές δείχνουν να αναγνωρίζουν τους τόπους πολιτιστικής κληρονομιάς της Πάτρας, δηλαδή το Κάστρο, το Ρωμαϊκό Ωδείο, τον Ι. Ναό του Αγίου Ανδρέα καθώς και την Ρωμαϊκή Γάφυρα Πατρών. Εντούτοις όμως, η πλειοψηφία απάντησε ότι θα ήθελε είτε να ξέρει περισσότερα για αυτούς τους τόπους είτε ότι δεν τους έχει επισκεφθεί, όπως στην περίπτωση της Ρωμαϊκής Γάφυρας.

4.2.2 Συμβολή του σχολείου στην διατήρηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς

Στην Εικόνα 24 παρουσιάζεται το ποσοστό μαθητών που, και βάσει των απαντήσεών τους στην ερώτηση 15, γνωρίζουν έναν/μία συγγραφέα ή ποιητή-τρια από την πόλη της Πάτρας.

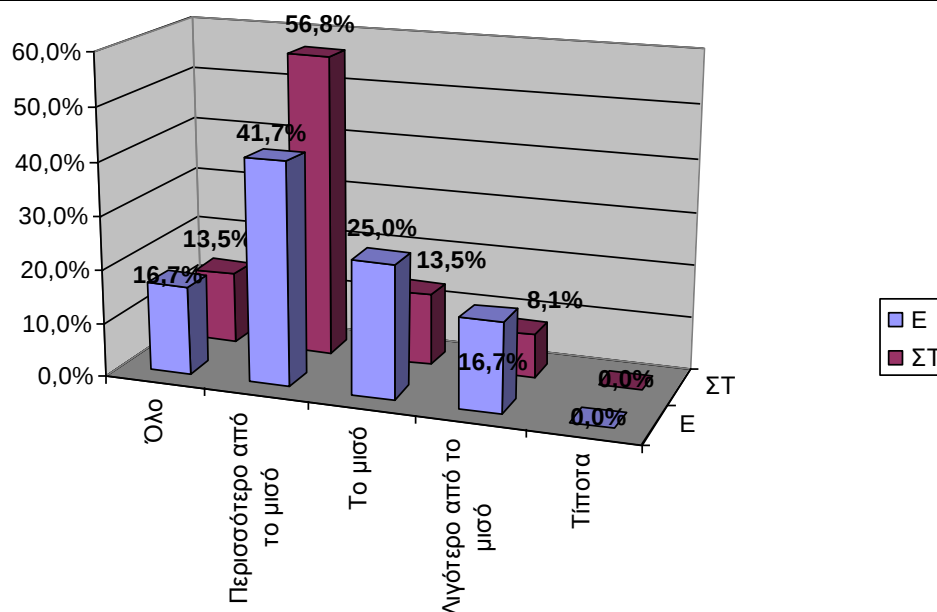

Εικόνα 24. Ποσοστό μαθητών που γνωρίζουν ένα συγγραφέα από την πόλη της Πάτρας

Για την εξαγωγή των αποτελεσμάτων στην Εικόνα 24, μετρήθηκαν οι μαθητές που απάντησαν «Να» στην ερώτηση 15 και το όνομα που έδωσαν, στην ίδια ερώτηση, ανταποκρίνεται σε έναν/μία συγγραφέα ή ποιητή-τρια από την πόλη της Πάτρας.

Αξίζει να παρατηρηθεί πως το ποσοστό και στις δύο τάξεις του δημοτικού είναι κάτω του μισού (50%). Επίσης, στην ΣΤ' τάξη, το ποσοστό είναι πάνω από το διπλάσιο από αυτό της Ε' τάξης.

Για την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την επήρεια του σχολείου στην γνώση συγγραφέων και ποιητών, συσχετίστηκαν οι απαντήσεις των μαθητών από τις ερωτήσεις 15 και 18. Τα αποτελέσματα είναι στην Εικόνα 25.

Εικόνα 25. Το ποσοστό της προέλευσης των γνώσεων των μαθητών από το σχολείο

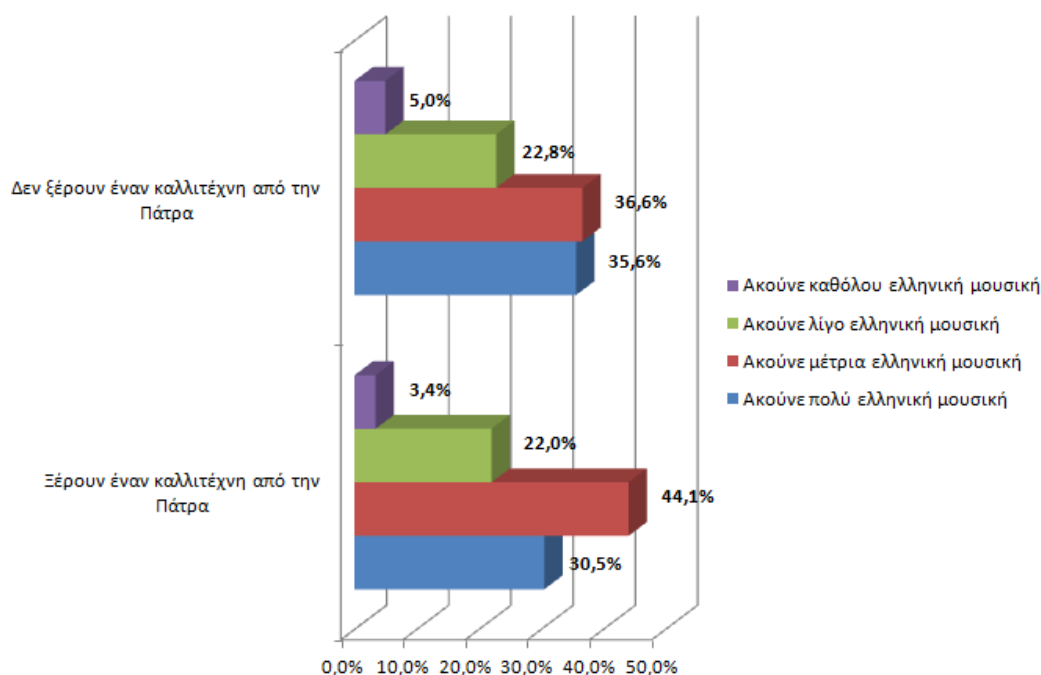
Αυτό που μπορεί να παρατηρηθεί από την Εικόνα 24 και την 25 είναι ότι:

1. Το ποσοστό των μαθητών που πραγματικά γνωρίζουν έναν/μία συγγραφέα από την πόλη της Πάτρας αυξάνει στην ΣΤ' τάξη, σε σχέση με την Ε' τάξη
2. Στην ΣΤ', περισσότεροι μαθητές δηλώνουν ότι το μεγαλύτερο μέρος των γνώσεών τους προέρχεται από το σχολείο
3. Στην ΣΤ' τάξη, λιγότερο ποσοστό μαθητών δηλώνει ότι οι γνώσεις του δεν προέρχονται κυρίως από το σχολείο

Έτσι, θα ήταν βάσιμη υπόθεση το γεγονός πως το σχολικό περιβάλλον συμβάλλει στην διατήρηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, σχετικά με τους συγγραφείς και ποιητές.

Η συμβολή του σχολείου εξετάζεται και στην γνώση που έχουν οι μαθητές για τους καλλιτέχνες της πόλης της Πάτρας. Έτσι, στην Εικόνα 26 είναι το ποσοστό των μαθητών που ακούνε ελληνική μουσική σε σχέση με το εάν γνωρίζουν ή όχι έναν Έλληνα καλλιτέχνη. Όπως μπορεί να φανεί στην Εικόνα 26, το ποσοστό ακρόασης ελληνικής μουσικής δεν φαίνεται να επηρεάζει το κατά πόσο γνωρίζουν ή όχι κάποιον Έλληνα καλλιτέχνη από την Πάτρα. Αν και υπάρχει μία οριακή διαφορά σχετικά με τους μαθητές που ακούνε σε μέτριο βαθμό ελληνική μουσική, όπου το 44,1% όσων γνωρίζουν κάποιο καλλιτέχνη και το 36,6% όσων δεν ξέρουν ακούει σε

μέτριο βαθμό ελληνική μουσική.

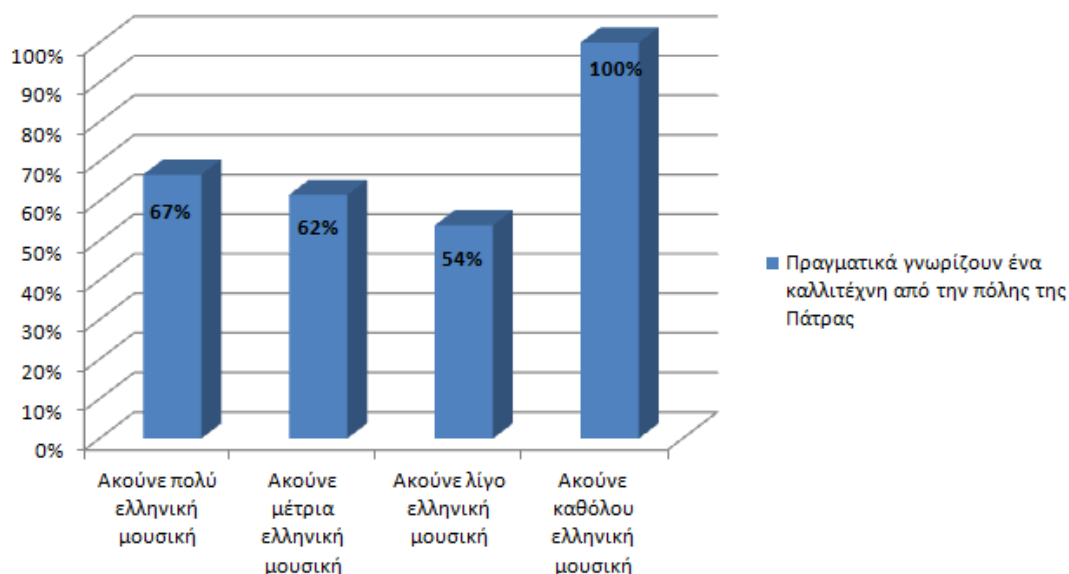
Εικόνα 26. Το ποσοστό των μαθητών ανά βαθμό ακρόασης ελληνικής μουσικής σε σχέση με το εάν γνωρίζουν ή όχι κάποιον Έλληνα καλλιτέχνη από την Πάτρα

Θα πρέπει να σημειωθεί πως τα ποσοστά στην Εικόνα 26 είναι σχετικά και όχι απόλυτα. Αυτό σημαίνει πως τα ποσοστά αφορούν στους μαθητές που γνωρίζουν ή όχι κάποιον καλλιτέχνη από την Πάτρα. Έτσι, το ποσοστό 30,5% των μαθητών που ξέρουν έναν καλλιτέχνη από την Πάτρα και ακούει σε μεγάλο βαθμό ελληνική μουσική είναι το 30,5% από τους μαθητές που γνωρίζουν κάποιον καλλιτέχνη από την Πάτρα, σύμφωνα με την Εικόνα 11.

Από τους μαθητές που απάντησαν ότι γνωρίζουν ένα καλλιτέχνη από την Πάτρα, το ποσοστό όσων πραγματικά γνωρίζουν, σε σχέση με τον βαθμό ακρόασης ελληνικής μουσικής, είναι στην Εικόνα 27. Θα πρέπει να σημειωθεί ωστόσο πως τα ποσοστά που εμφανίζονται στην Εικόνα 27 είναι βάσει των ποσοστών στην Εικόνα 26. Έτσι, για την κατηγορία μαθητών που ακούει πολύ ελληνική μουσική και ξέρουν ένα καλλιτέχνη από την Πάτρα, το 67% αυτών ξέρει πραγματικά ένα και δεν έδωσε εσφαλμένη απάντηση.

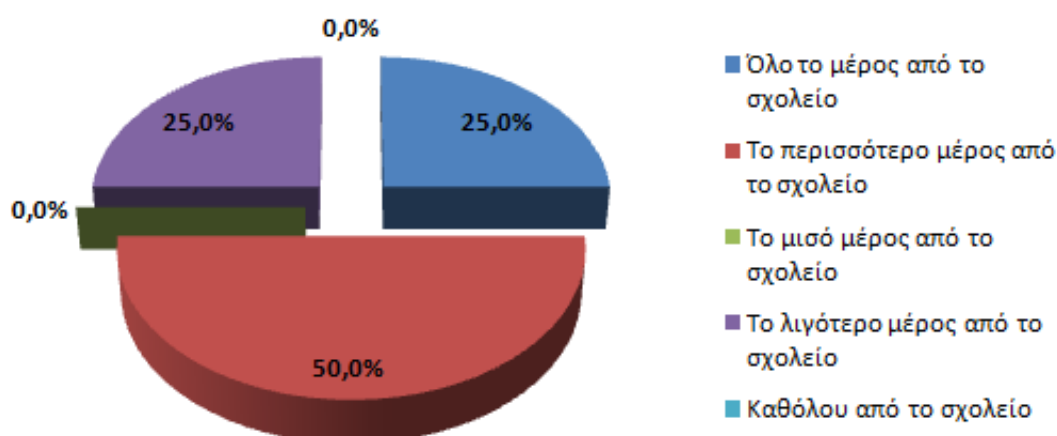
Συγκρίνοντας την Εικόνα 26 με την Εικόνα 27, θα μπορούσε για μία ακόμη φορά να εξαχθεί το συμπέρασμα πως ο βαθμός ακρόασης ελληνικής μουσικής δεν επηρεάζει τις γνώσεις για τους Έλληνες καλλιτέχνες από την οικεία πόλη των μαθητών.

Πραγματικά γνωρίζουν ένα καλλιτέχνη από την πόλη της Πάτρας

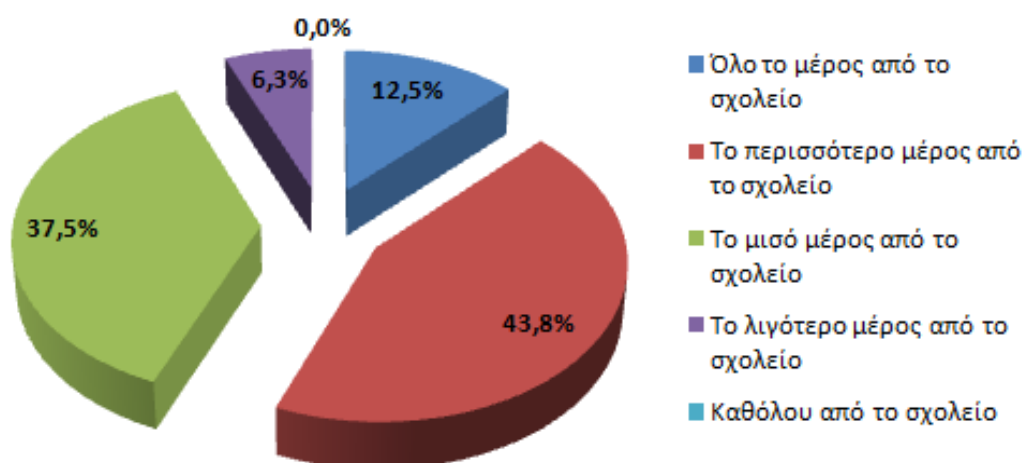

Εικόνα 27. Ποσοστό μαθητών που πραγματικά γνωρίζουν ένα καλλιτέχνη από την πόλη της Πάτρας

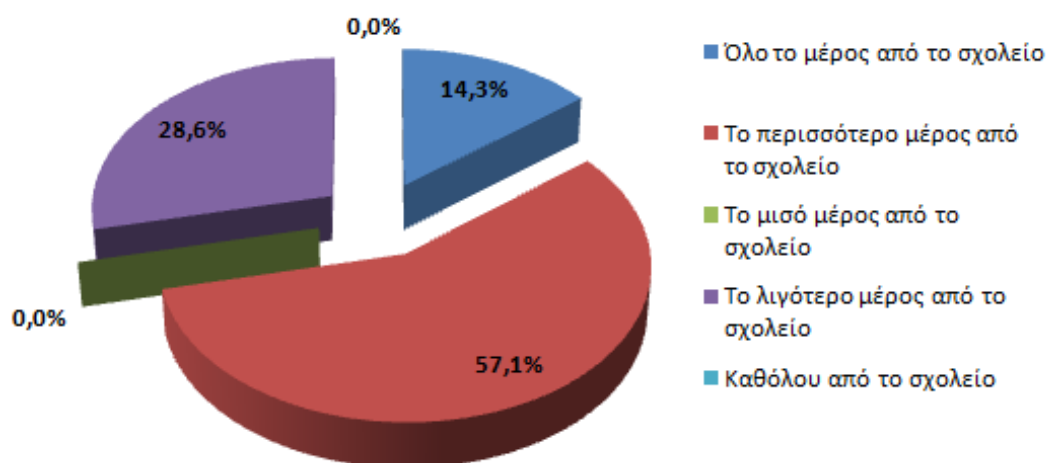
Στις Εικόνες 28, 29, 30 και 31 είναι οι συσχέτιση των απαντήσεων των μαθητών που πραγματικά ξέρουν ένα καλλιτέχνη από την Πάτρα και τον βαθμό των γνώσεων που έχουν δηλώσει ότι προσφέρονται από το σχολείο για την πολιτιστική κληρονομιά.

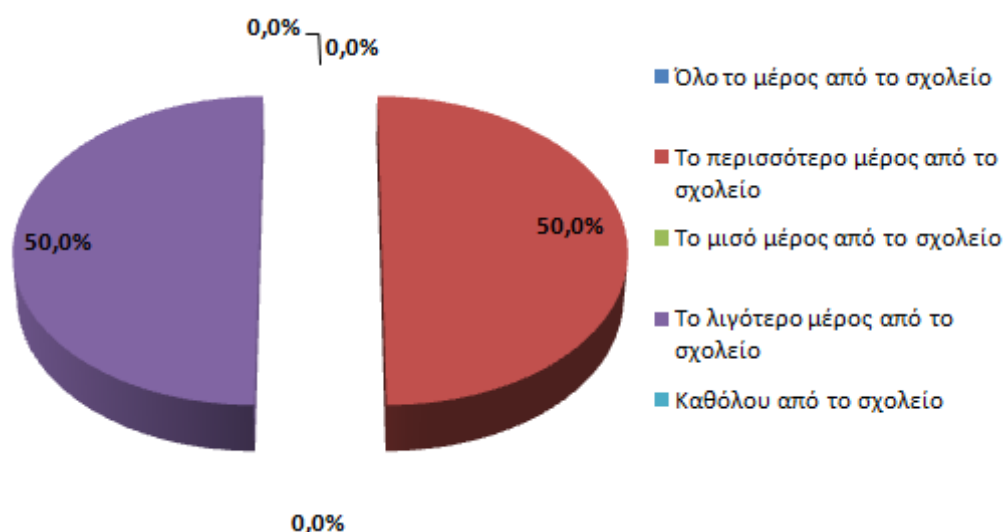
Εικόνα 28. Μέρος των γνώσεων από το σχολείο για τους μαθητές που ακούει πολύ μουσική και πραγματικά γνωρίζουν ένα καλλιτέχνη από την Πάτρα

Εικόνα 29. Μέρος των γνώσεων από το σχολείο για τους μαθητές που ακούνε μέτρια μουσική και πραγματικά γνωρίζουν ένα καλλιτέχνη από την Πάτρα

Εικόνα 30. Μέρος των γνώσεων από το σχολείο για τους μαθητές που ακούνε λίγη μουσική και πραγματικά γνωρίζουν ένα καλλιτέχνη από την Πάτρα

Εικόνα 31. Μέρος των γνώσεων από το σχολείο για τους μαθητές που ακούνε καθόλου μουσική και πραγματικά γνωρίζουν ένα καλλιτέχνη από την Πάτρα

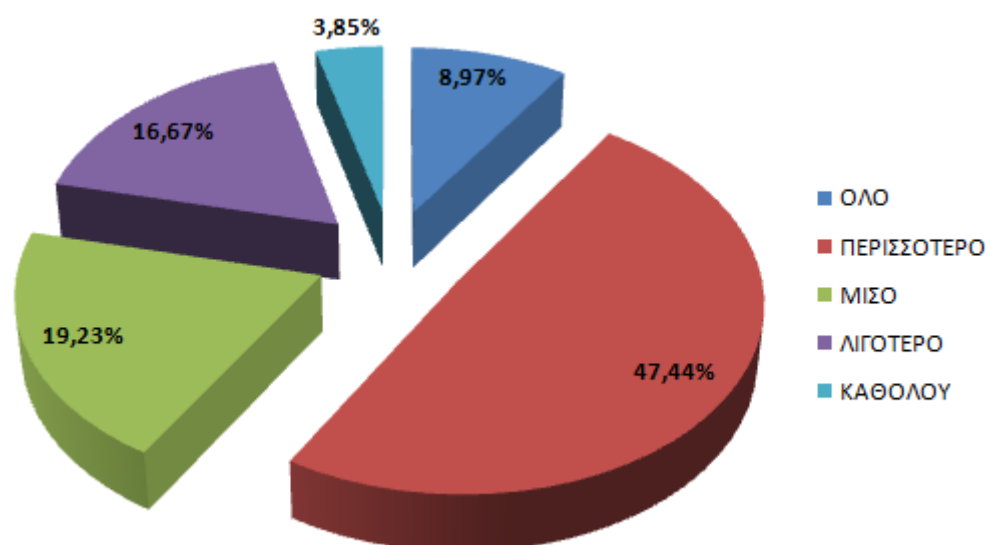
Παρατηρώντας τις Εικόνες 28, 29, 30 και 31 αλλά και συνυπολογίζοντας τα συμπεράσματα που μπορούν να εξαχθούν από τις Εικόνες 26 και 27, φαίνεται ότι οι περισσότεροι μαθητές που πραγματικά γνωρίζουν ένα καλλιτέχνη από την πόλη της Πάτρας, έχουν απαντήσει ότι το περισσότερο, και πλέον, μέρος των γνώσεών τους προέρχεται από το σχολείο.

Έτσι, θα ήταν ίσως ασφαλές συμπέρασμα το γεγονός πως το σχολείο συμβάλλει στην διατήρηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, και συγκεκριμένα της μουσικής, περισσότερο από τον βαθμό ενασχόλησης με το αντικείμενο της μουσικής.

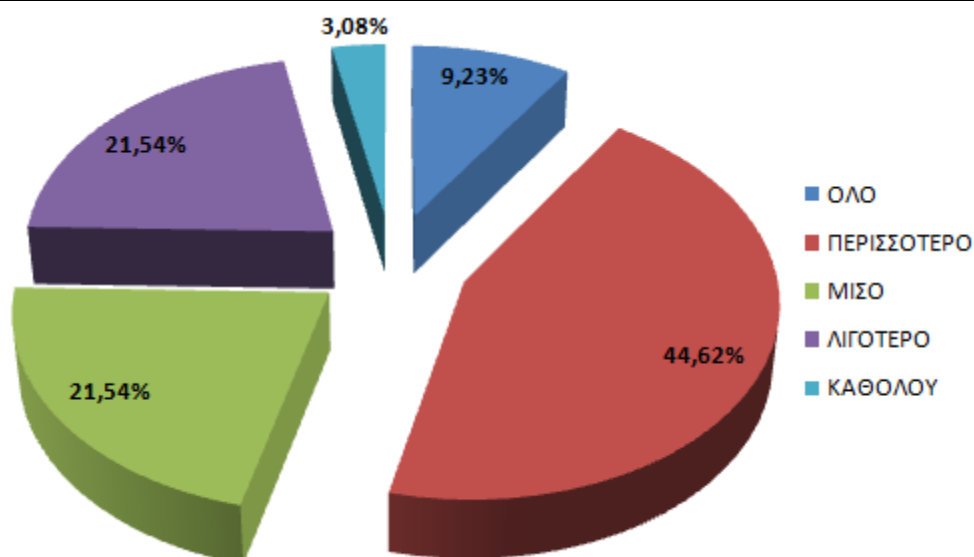
Επιπλέον, και βάσει των αποτελεσμάτων που φαίνονται στις Εικόνες 24 και 25, το σχολείο έχει πρωταγωνιστικό ρόλο στην διατήρηση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς στους μαθητές δημοτικού σχολείου.

4.2.3. Συμβολή του σχολείου στην διατήρηση της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς

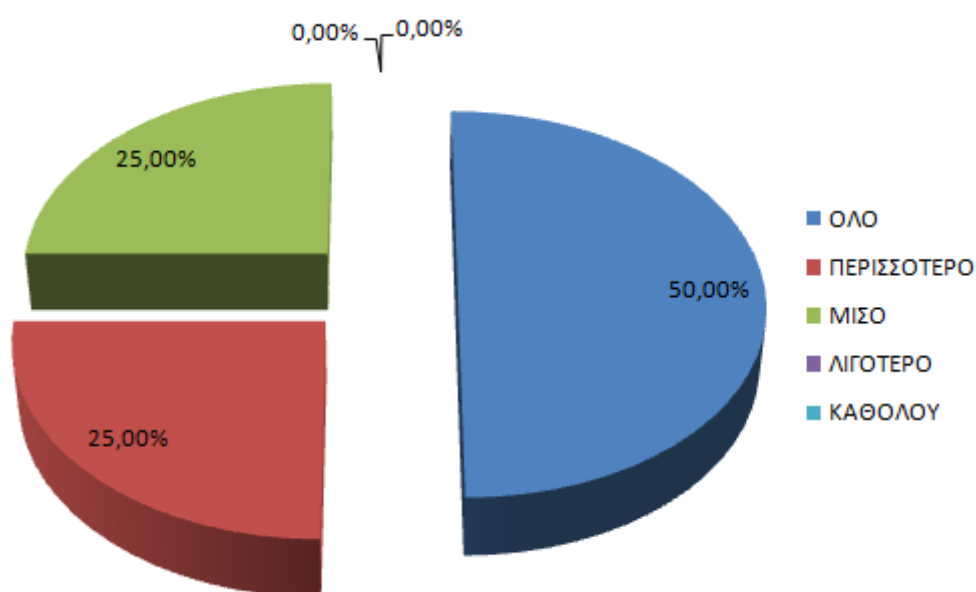
Για την συμβολή του σχολείου στην διατήρηση της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς, πρώτα θα εξεταστεί η συσχέτιση των απαντήσεων των μαθητών στην ερώτηση 12 με αυτές στην ερώτηση 18. Στην Εικόνα 32 είναι τα αποτελέσματα για τους μαθητές που πραγματικά γνωρίζουν ένα αρχαίο μνημείο της Πάτρας σε σχέση με το βαθμό προέλευσης των γνώσεών τους από το σχολείο. Επιπροσθέτως, στις Εικόνες 33 και 34 είναι τα αποτελέσματα για τους μαθητές που γνωρίζουν ότι υπάρχει ένα αρχαίο μνημείο στην Πάτρα αλλά δεν θυμούνται πια και δεν γνωρίζουν ότι υπάρχει σε σχέση με τον βαθμό προέλευσης των γνώσεών τους από το σχολείο, αντιστοίχως.

Εικόνα 32. Βαθμός προέλευσης των γνώσεων από το σχολείο για τους μαθητές που πραγματικά γνωρίζουν ένα αρχαίο μνημείο της Πάτρας

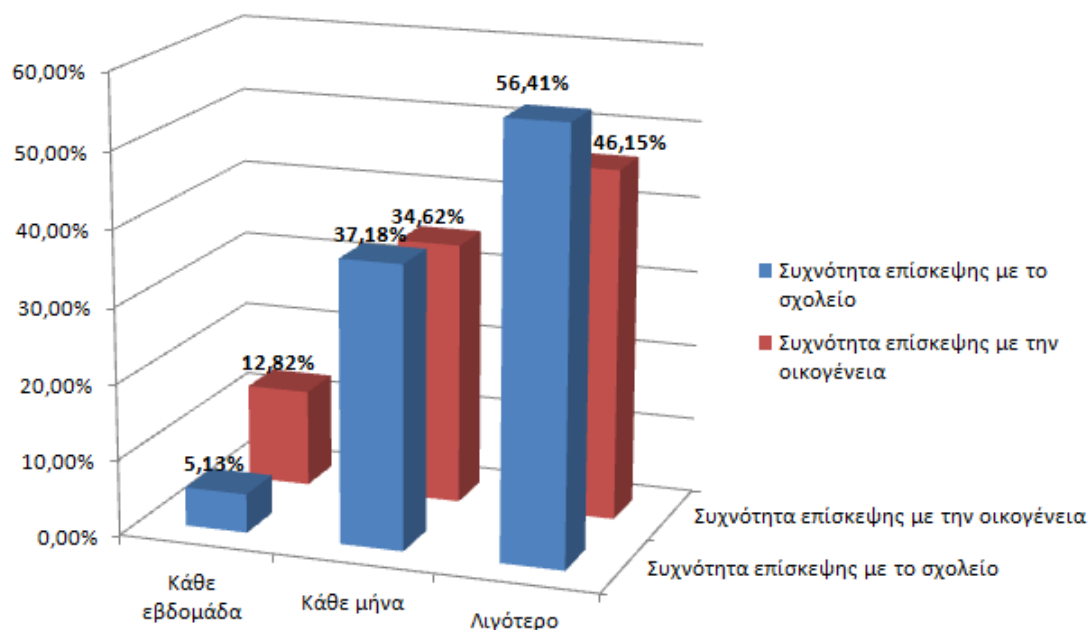
Εικόνα 33. Βαθμός προέλευσης γνώσεων από το σχολείο για τους μαθητές που γνωρίζουν ότι η Πάτρα έχει κάποιο αρχαίο μνημείο αλλά δεν θυμούνται πιο

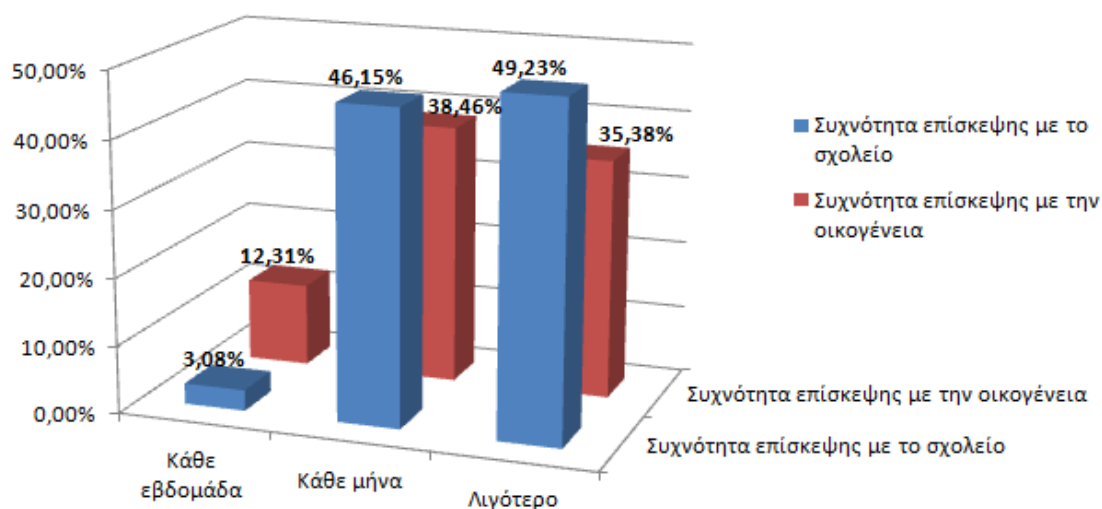
Εικόνα 34. Βαθμός προέλευσης γνώσεων από το σχολείο για τους μαθητές που δεν γνωρίζουν ότι η Πάτρα έχει κάποιο αρχαίο μνημείο

Λόγω του μικρού πλήθους, και ποσοστού, των μαθητών που δεν ήξεραν ότι υπάρχει κάποιο αρχαίο μνημείο στην Πάτρα (4 μαθητές ή 2,5%), δεν μπορεί να εξαχθεί κάποιο συμπέρασμα σχετικά με την Εικόνα 34. Για τις άλλες δύο Εικόνες, 32 και 33, μπορεί να παρατηρηθεί πως φαίνεται να υπάρχει σχεδόν η ίδια κατανομή στα ποσοστά σχετικά με τον βαθμό προέλευσης των γνώσεων από το σχολείο.

Για την περαιτέρω διερεύνηση, στις Εικόνες 35 και 36 παρουσιάζεται το ποσοστό των απαντήσεων των μαθητών που πραγματικά γνώριζαν ένα αρχαίο μνημείο της πόλης της Πάτρας ή θυμόντουσαν πιο σχετικά με την συχνότητα επίσκεψης τόπων πολιτιστικής κληρονομιάς με το σχολείο και το οικογενειακό περιβάλλον, αντιστοίχως.

Εικόνα 35. Συχνότητα επίσκεψης τόπων πολιτιστικής κληρονομιάς με την οικογένεια ή το σχολείο για τους μαθητές που πραγματικά γνωρίζουν ένα αρχαίο μνημείο της Πάτρας

Εικόνα 36. Συχνότητα επίσκεψης τόπων πολιτιστικής κληρονομιάς με την οικογένεια ή το σχολείο για τους μαθητές που γνωρίζουν ότι η Πάτρα έχει ένα αρχαίο μνημείο αλλά δεν θυμούνται πιο

Όπως μπορεί να φανεί, οι μαθητές που πραγματικά γνωρίζουν ένα αρχαίο μνημείο της Πάτρας, επισκέπτονται λιγότερο από μίσην έναν τόπο πολιτιστικής κληρονομιάς σε ποσοστό μεγαλύτερο του 50%. Αντιθέτως, το ποσοστό των μαθητών που επισκέπτεται έναν τέτοιο τόπο κάθε εβδομάδα με την οικογένειά του είναι παραπάνω από διπλάσιο από το αντίστοιχο ποσοστό επίσκεψης με το σχολείο.

Όμως, η ίδια κατανομή φαίνεται και στους μαθητές που δεν θυμούνται το μνημείο, στην Εικόνα 36. Έτσι, θα μπορούσε να εξαχθεί το συμπέρασμα πως η εβδομαδιαία επίσκεψη τείνει να ευνοεί την σχέση των μαθητών με τους τόπους πολιτιστικής κληρονομιάς χωρίς όμως να μπορεί να εξαχθεί ένα βέβαιο συμπέρασμα.

5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην παρούσα εργασία διερευνήθηκε η πολιτιστική κληρονομιά της Πάτρας και η επήρειά της στα παιδιά δημοτικού σχολείου. Για την δευτερογενή έρευνα ακολουθήθηκε η μέθοδος της βιβλιογραφικής έρευνας, ενώ για την πρωτογενή έγινε επιτόπια έρευνα με την μέθοδο των ερωτηματολογίων.

Τα αποτελέσματα δείχνουν πως οι μαθητές γνωρίζουν, σε ικανό βαθμό, την πολιτιστική κληρονομιά της Πάτρας, τόσο την άυλη όσο και την υλική. Ακόμα, το σχολείο δείχνει ότι έχει πρωτεύοντα ρόλο αναφορικά με την άυλη πολιτιστική κληρονομιά ενώ για την υλική σημαντικό ρόλο έχει και το οικογενειακό περιβάλλον.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Arendt, H. (1986). Η ανθρώπινη κατάσταση, Γνώση, Αθήνα.
- Chapman, H. L. (1993). Διδακτική της Τέχνης, / Προσεγγίσεις στην καλλιτεχνική αγωγή, επιμ. Χριστοδουλίδης Παύλος, Νεφέλη, Αθήνα
- Cleere, H. (2003). Fundamental Principles for the Management of Archaeological Sites, Αξιοποίηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, Δελφοί, Ελλάδα, Μαρ. 17-19
- e-patras.gr (n.d.). προσελάστηκε 10 Απρ., 2012, από: <http://www.e-patras.gr/portal/web/common/home>
- Rubin, A. J. (1997). Θεραπεύοντας παιδιά μέσα από την τέχνη, επιμ. Αναγνωστοπούλου Ν., Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
- Wikipedia, The Free Encyclopedia (n. d.). Προσελάστηκε την Ιουν. 02, 2012, από http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page
- Αθανασόπουλος, Δ. et al (1994). Πολιτισμός και τοπική δημοκρατία: Η αφανής πλευρά μιας προφανούς σχέσης, Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, Αθήνα
- Αναγνωστάκης, Η., Λαμπροπούλου, Α. (1999). Η πόλη του Αποστόλου Ανδρέα. Ιστορικά και αρχαιολογικά τεκμήρια μιας μακραίωνης παράδοσης, Η Καθημερινή, Επτά Ημέρες, τεύχος Φεβρουαρίου, 1999.
- Αντζουλάτου - Ρετσίλα, Ε. (1986). Λαογραφικά Μουσεία και Παιδεία, Αθήνα
- Βάος, Α. (2000). Εικαστική Αγωγή στην Ελληνική Εκπαίδευση, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
- Βουδούρη, Δ. (1992). Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς στην προοπτική της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς, Παπαζήση, Αθήνα
- Βουδούρη, Δ. (1999). Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, Ινστιτούτο Συνταγματικών Ερευνών, Σάκουλας, Αθήνα

Γραμματικάκη - Αλεξίου, Α. (2002). Διεθνής διακίνηση πολιτιστικών αγαθών και
ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, Σάκκουλα, Αθήνα

Δήμος Πατρών (2004). Ιστορίες της πόλης, Συλλογικό έργο, Εκδόσεις Περί τεχνών,
Πάτρα

Διαρκής Κατάλογος Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων (n. d.).
Προσπελάστηκε την Μάιος 30, 2012, από
<http://listedmonuments.culture.gr/>

Δωροβίνης Β. (1984). Κράτος και πολιτιστική κληρονομιά, Αρχαιολογία, 12, σσ. 83-
88

Ζίας, Ν. (2003). Αξίες και πολιτισμική κληρονομιά, Αξιοποίηση και ανάδειξη της
πολιτιστικής κληρονομιάς, υπό την Αγίδα του ΥΠΠΟ, Δελφοί, Ελλάδα,
Μαρ. 17-19

Ζήβας, Δ. (1997). Τα μνημεία και η πόλη, Libro, Αθήνα.

Η δική μου Πάτρα (n. d.). Προσπελάστηκε την Ιουν. 1, 2012, από www.mypatra.gr

Ιστορικό αρχείο στο internet (n.d.). Προσπελάστηκε την Μαΐου 26, 2012, από
<http://www.mouseiotipou.gr/arxeion-xml/pages/esiepi/intemet/intro>

Καλούφη-Αντωνοπούλου, Ρ. (1988). Το μουσείο μέσο τέχνης και αγωγής/
Θεωρητική-Παιδαγωγική προσέγγιση, Καστανιώτης, Αθήνα

Καπουλίτσα - Τρούλου Θ. (2002). Το έργο τέχνης και ο ρόλος του στην αισθητική
αγωγή του παιδιού κατά την παιδική ηλικία, Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα
Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, Αριστοτέλειο
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Κόκκινος, Χ. (2002). Για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, Ε.Μ.Π.,
Αθήνα

Κόνσολα, Ν. (1982). Η διεθνής προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής
κληρονομιάς, Παπαζήση, Αθήνα

Λάββας, Γ. (2004). Η τέχνη και η επικοινωνία στις γραφικές τέχνες – ιστορία της
τέχνης, Ε.Α.Π., Πάτρα

Λάββας Γ., Καραβασίλη, Μ., (2003). Πολιτιστική κληρονομιά, Τμήμα Επικοινωνίας
και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, Αθήνα

Λύκειο Ελληνίδων Παράρτημα Πάτρας (n.d.). Προσπελάστηκε την Απρ. 27, 2012,
από <http://www.lepatras.gr>

Μαρασλής, Α. (1978). Πάτρα 1900, Πάτρα.

Μπακουνάκης, Ν. (1995). Πάτρα 1828-1860. Μια ελληνική πρωτεύουσα στον 19ο
αιώνα, Καστανιώτη

Παπαδάτος- Γιαννόπουλος, Χ. (1991). Εξέλιξη του σχεδίου πόλεως των Πατρών,
1829–1989, Πάτρα

Παυλογεωργάτος, Γ. (2003). Διατήρηση της υλικής πολιτισμικής κληρονομιάς,
Επίκεντρο, Αθήνα

Πελοπόννησος, (2006). «Πάτρα 2006» Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, 1,
Σεπτέμβριος, Πάτρα

Σαλίμπα, Ζ. (1999). Οινοβιομηχανία και ζυθοποιία. Τα κρασιά της «Αχάια- Κλάους»
και ο ζύθος του Πέτρου Μάμμου, Η Καθημερινή, Επτά Ημέρες, τεύχος
Φεβρουαρίου

Τουριστικός Οδηγός (2006). Πάτρα, Explorer, Αθήνα

Τριανταφύλλου, Κ. (1995). Ιστορικό Λεξικό των Πατρών, Πάτρα

-
13. Ποιος είναι ο ποιο γνωστός εκκλησιαστικός ναός (ο Πολιούχος) στην Πάτρα;
Ο Άγιος Ανδρέας Ο Άγιος Νικόλαος Η Αγία Σοφία
14. Έχεις πάει στη Ρωμαϊκή Γάρυρα Πατρών;
Ναι Όχι
15. Γνωρίζεις κάποιον γνωστό συγγραφέα ή ποιητή της Πάτρας;
Ναι, τον Όχι
16. Τι από τα μνημεία που έχει η Πάτρα θα ήθελες να δεις αλλά δεν σου έχει δοθεί η
ευκαιρία;
Το
17. Θα ήθελες να ξέρεις παραπάνω στοιχεία για τα μνημεία και τους καλλιτέχνες της
Πάτρας
Ναι Ίσως Όχι
18. Τι μέρος από τις γνώσεις σου για τα μνημεία και τους καλλιτέχνες της Πάτρας
έχεις διδαχθεί στο σχολείο;
Όλο Το περισσότερο Το μισό Λιγότερο από το μισό Τίποτα
19. Η καταγωγή των γονιών σου είναι από την Ελλάδα;
Ναι Όχι

Σε ευχαριστούμε πολύ!